

Årsrapport 2013

Fylkesmannen i Nordland

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 4
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer	Side 8
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 19
Kongehuset	Side 19
Miljøverndepartementet	Side 19
Landbruks- og matdepartementet	Side 23
Kunnskapsdepartementet	Side 41
Statens Helsetilsyn	Side 59
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 59
Justis- og beredskapsdepartementet	Side 65
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 68
Arbeidsdepartementet	Side 72
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 76
Samferdselsdepartementet	Side 83
Utenriksdepartementet	Side 84
Kulturdepartementet	Side 84
Fomyings-, administrasjons- og kirke departementet	Side 84
Andre	Side 90
Endringer i årsrapporten	Side 91

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket generelt

Gjennom publikasjonen *Indeks Nordland 2014* (indeksnordland.no) presenteres sentrale nøkkeltall, utviklingstrekk og utfordringer for fylket. Her framgår det at Nordland ved årsskiftet hadde 240 911 innbyggere, som innebærer en meget svak vekst (indeks 100 – 101,7) i løpet av siste tiårsperiode. Tilsvarende tall nasjonalt viser en økning fra 100 – 112,4. Med fødselsoverskudd og innvandring tilsvarende nasjonalt nivå, er det netto utflytting til andre fylker som forklarer utviklingen. Trenden med at ungdom ikke vender hjem etter studier utenfor fylket er fortsatt en betydelig utfordring. Bodø har som tidligere størst vekst, men med redusert vekstrate. I et tiårsperspektiv har 30 av 44 kommuner fått færre innbyggere.

Indeks Nordland dokumenterer ny eksportrekord av fisk fra fylket, verdien var på 8,5 mrd som tilsvarer en vekst på 27 %. På tross av et krevende år var veksten i metalleksport på 6,5 % til en verdi av 12 mrd. Ved måling av fastlandseksport, fratrukket oljebasert brensel, er Nordland landets fjerde største eksportfylke.

Uro i verdensøkonomien har i 2013 gitt konsekvenser for arbeidsmarkedet i Nordland, med netto nedgang antall jobber og økt ledighet. Offentlig sektors jobbskaping er snudd fra sterk vekst til svak nedgang, der strammere kommunale budsjetter og redusert aktivitet fra forsvaret er hovedforklaringen. I 2013 er det kun innen produksjon av tjenester rettet mot bedrifter at det er vekst i sysselsettingen. Ledigheten var ved årsskiftet på 2,8 % og forventes å øke, særlig innen bygg og anlegg, varehandel og transport.

Situasjonen i kommunene er fortsatt preget av en anstrengt kommuneøkonomi, og mange har betydelige utfordringer med å oppnå balanse mellom inntekter og utgifter. Antall kommuner i ROBEK ligger stabilt høyt og er nå på 10 mot 11 ved forrige årsskifte. Tre kommuner gikk ut av registeret og to nye kom inn, derav en som også relativt nylig har vært i samme situasjon. Vi kan dessuten konstatere en tendens til at flere ROBEK-kommuner ser seg tvunget til å søke om utvidet inndekningstid for tidligere underskudd. I tillegg til tett oppfølging av disse kommunene, har Fylkesmannen i 2013 prioritert utarbeidelse av to nye veiledere om økonomiplanlegging og krav til forpliktende plan. Mange mindre kommuner har gjennom året kontaktet Fylkesmannen fordi de opplever store utgiftsøkninger innen barnevern, knyttet til omsorgsovertagelser. Skjønnsmidler er da et viktig virkemiddel.

Regjeringens varslede kommunereform har medført flere regionale initiativ til å utrede fremtidig kommunestruktur, eller mer forpliktende interkommunalt samarbeid.

Embetet har de tre siste år hatt et økende underforbruk, og utgjorde i 2013 2,9 mill, tilsvarende ca. 3,3 % av budsjetttrammen. Ved overgang til rammebudsjettering er det åpnet for overføring av inntil 2 % av ubrukt ramme. Denne muligheten, sammen med vakanse i stillinger mot slutten av året, og sterkt fokus på å unngå overforbruk, er hovedforklaringen på utviklingen. Noe av disse budsjettreservene vil imidlertid være viktige for å kunne gjennomføre nødvendige investeringer i forbindelse med planlagte ombyggingstiltak på Statens hus. I år legges det opp til en tettere budsjettoppfølging.

Personellsituasjonen har i 2013 vært stabil, med en utskifting på 5,5 %. Totalt sykefravær viser en svak økning fra 4,9 – 5,1, derav utgjør langtidssykemeldinger en betydelig andel. I 2013 gikk en ansatt av med pensjon ved fylte 67 år.

Lovpålagte oppgaver har gjennomgående hatt høyeste prioritet, med stor vekt på rask saksbehandling. Gjennom 2013 har imidlertid saksbehandlingstiden innen helse og omsorg økt, og var 4,5 mnd. for klager på nødvendig helsehjelp. Gjennomsnitt saksbehandlingstid på klager etter plan og bygningsloven er redusert fra 2,5 til 2, og i førerkortsaker fra 2,6 til 2,4 uker. For begge saksområdene var antall saker nesten uendret.

I den overordna risikovurderingen for embetets måloppnåelse i 2013 ble to områder ansett som kritiske, med stor sannsynlighet og med alvorlig konsekvens. Vi vurderte at gjennomføringen av vergemålsreformen ville kunne medføre kapasitetsutfordringer, på tross av grundige forberedelser i embetet, spesielt dersom den digitale saksbehandlingsløsningen ble mangelfull. Som tiltak ble det lagt opp til å ha god kapasitet og beredskap for å håndtere startutfordringer, men omfang og varighet av mangelfulle dataløsninger har resultert i en fortsatt kritisk situasjon.

Det andre røde risikoområdet var fare for fortsatt høye rovvilttap. To tiltak ble vedtatt med dårlig effekt. På tross av at vi har prioritert rask saksbehandling og lav terskel for å gi skadefellingstillatelse, ble det likevel ikke tatt ut

skadedyr. Samarbeid med Mattilsynet for å stimulere til avkortning av beitesesongen for å forhindre tap til jerv hadde også meget begrenset effekt. Tap av rein til rovdyr resulterte i rekordhøyt erstatningsnivå. Fylkesmannen må konstatere at det i Nordland synes å være svært vanskelig å nå rovviltforlikets målsettinger gjennom en differensiering av arealbruk, fordi det er et betydelig sauehold og aktiv reindrift i store deler av fylket hvor rovdya har sin naturlige utbredelse. Bildet kompliseres ytterligere av en lang grense mot svenske rovdyrbestander. Fylkesmannen oppfordrer Rovviltnemda til å revidere gjeldende forvaltningsplan.

Embetet har i 2013 prioritert arbeidet med å gjennomgå egen praksis med bruk av innsigelse mot kommunale arealplaner. Det er utarbeidet egne interne retningslinjer som et verktøy i dette arbeidet, og tidligere delegert myndighet til avdelingsdirektørene er trukket inn. Gjennom deltagelsen i forsøket om samordning av statlige innsigelser til kommunale planer, legger vi stor vekt på en løsningsorienterte dialog i en tidlig planfase, for å forhindre bruk av innsigelse og bidra til effektive beslutningsprosesser. Vi opplever positiv respons fra kommunene, og anser forsøket som lovende.

Vi har i 2013 videreført arbeidet med «*Vårres unga, vårres framtid*» som et prioritert satsingsområde i forhold til kommunene, og kan registrere et økt fokus på tverretattlig samarbeid i kommunene i arbeidet med å styrke barn og unges oppvekstvilkår. Det er gitt betydelig støtte til kommunalt utviklingsarbeid gjennom tildeling av skjønnsmidler.

Fylkesmannen har i begrenset grad hatt mulighet til å følge opp økte forventninger innen samfunnsikkerhet og beredskap innen den gitte ressursrammen. Økt krav til situasjonsovervåking og rapportering under uvær er imidlertid ivarettatt.

Embetsledelsen har sammen med ledergruppen hatt fokus på helhetlig og strategisk ledelse også i 2013. Embetet gjennomfører i 2013 og 2014 et lederutviklingsprogram der alle med lederansvar i embetet deltar, på tvers av fagavdelingene. Dette er et ledd i å videreutvikle forståelsen av hvilken betydning helhetlig ledelse har i en organisasjon der oppgavene er organisert etter sektorpolitikken.

Mange av oppgavene som er tillagt Fylkesmannen, er sektorovergripende, og god forståelse av helheten i embetsoppdraget er derfor svært viktig. Vår erfaring er at ledersamlinger på tvers av avdelingene der også tillitsvalgte deltar, er nyttige for å bygge slik forståelse. Et konkret eksempel på det er vårt årlige seminar om budsjett og økonomi, som vi mener skaper bedre forståelse for helheten i oppdraget.

1.2 Ressursbruk og andre økonomiske forhold

Nøkkeltall

Embetet hadde i 2013 en total omsetning på om lag 261 millioner kroner. Egen drift på kapittel 1510 utgjorde i overkant av 87 millioner kroner etter fradrag for refusjoner. Utenom 1510 er embetets virksomhet finansiert over flere kapitler i statsbudsjettet.

Betydelige budsjettposter utenom 1510 i 2013:

Kap:	Tekst:	Beløp:
	Tilskudd til oppl. av barn og unge i statl.	11 372
0225	asylmo	617
	Kvalitetsutvikling i grunnskolen og vg-spes.	17 319
0226	drift	574
		5 389
0469	Vergemålsordningen - driftsutgifter	585
		5 648
0470	Fritt rettsråd	534
		6 473
0761	Tilskudd til omsorgstjenester	900
		24 050
0854	Kommunalt barnevern	806
	Direktoratet for naturforvaltning -	5 032
1427	driftsutgifter	516
	Direktoratet for naturforvaltning - spes.	8 581
1427	Driftsut (post 21)	592
		25 262

1427	Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt (post 72)	368
	Forebyggende og konfliktdempende tiltak i	7 498
1427	rovviltf (post 73)	455

Kommentarer til ressursrapporteringen under kapittel 1510:

Ressursfordelingen på kapittel 1510 har få store endringer fra 2012. De fleste departementsområdene har omtrent samme relative andel av rammen som i 2012, og det er ikke gjort noen omfordeling av ressurser i den interne fordelinga. Noen variasjoner vil likevel forekomme, og de forklares hovedsakelig av endringer i vakanser fra 2012 til 2013.

Større endringer i ressursfordeling:

- Helse- og omsorgsdepartementet har i tildelingsbrevet for 2013 tildelt i overkant av 2 millioner kroner til kapittel 1510, og dette gir en høyere relativ andel av ressursfordelinga fra 2012 til 2013.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdep. har en høyere andel av ressursfordelinga i 2013 enn 2012. Dette skyldes stor nedgang i vakanser og betydelig høyere lønnskostnader på disse ressursområdene. Utviklinga på barnevernsområdet har resultert i en noe høyere ressursinnsats.
- Ressursområde 950 har en relativ nedgang på grunn av vakanser og effektivisering.

Fagkapittel:

- KD: Godtgjørelse til eksterne (sensorer) utgjør kr. 849.290,- inkludert arbeidsgiveravgift.
- HOD: Godtgjørelse til eksterne (kontrollkomisjonene) utgjør kr. 1.421.439 inkl. arbeidsgiveravgift.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
Miljøverndepartementet	kr 12 249 359,97	kr 7 620 532,11
Landbruks- og matdepartementet	kr 12 033 588,78	kr 0,00
Kunnskapsdepartementet	kr 8 015 979,31	kr 1 676 915,34
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 4 147 153,90	kr 721 252,09
Justis- og beredskapsdepartementet	kr 3 475 962,82	kr 3 614 656,50
Kommunal- og regionaldepartementet	kr 3 810 981,68	kr 0,00
Arbeidsdepartementet	kr 2 042 074,01	kr 809 475,16
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 12 817 854,45	kr 3 023 591,27
Andre	kr 28 749 761,56	kr 0,00
Sum:	kr 87 342 716,00	kr 17 466 422,00

1.3 Andre forhold**Informasjonssikkerhet**

Embetets informasjonssikkerhetspolicy er rapport i egen ekspedisjon.

Lærlinger

Vi har heller ikke i år klart å få inn lærlinger. Det er et problem at det er så få kandidater til de fagene vi kan tilby lærlingplass. Forsvaret er en stor aktør i "lærlingemarkedet" og oppleves av lærlingene som mer attraktiv enn oss. I tillegg er kandidatene i utgangspunktet bosatt over hele fylket. Dersom tilbud om lærlingplass innebærer flytting og hybeltilværelse, takker de aller fleste nei til plassen.

Innkjøp

Embetet ivaretar innkjøpsfunksjonen gjennom å ha en rådgivende stilling i administrasjonen. Åpne eller begrensede anskaffelser over kr 100 000 blir publisert gjennom elektronisk innkjøpssystem (Mercell). Vi oppfyller krav om å ta miljøhensyn ved innkjøp. Vi har i 2013 gjennomført anbud på nytt rekrutteringsverktøy på vegne av alle fylkesmannsembetene.

Inkluderende arbeidsliv

Samlet sykefravær, egenmeldt og legemeldt, var på 5,1 % i 2013. Vi har nådd målet om en gjennomsnittlig

pensjonsalder på 67 år. For mer utdypende omtale, se resultatområde 98.1.

Tiltak: Klarspråk og økt informasjon på samisk

Fylkesmannen i Nordland har et jevnt fokus på klart språk. Blant annet var dette tema på vår interne fagdag for alle nettredaktørene. Fylkesmannen i Nordland fortsetter arbeidet med å tilstrebe korrekt, klart og brukertilpasset språk på sine nettsider. Alle avdelingene har hatt dette på dagsorden knyttet til publisering.

Samisk språk har hatt et klart fokus på de nye nettsidene. Per 31.12.2013 var det mulig å velge nord- eller sørsamisk som språk. Det er inngått avtale om oversettelse til lulesamisk. Det lulesamiske senteret i Nordland har fått oppdraget og vi antar at publisering vil kunne være klar i løpet av våren 2014.

Miljøledelse

Vi ble sertifisert som Miljøfyrtårn i desember 2011. Miljøfyrtårnstiftelsens miljøledelsessystem er dermed integrert i virksomheten de påfølgende 3 år, og vi tar sikte på resertifisering etter dette.

Fylkesmannens kontor

Totalt er det nå ca. 170 ansatte ved embetet. Det ble foretatt 19 tilsetninger i 2013, 3 av disse var forlengelser av tilsetningsforhold, de øvrige er reelle nytilsetninger. 3 av tilsettingene i fjor er knyttet til den nye vergemålsaksjonen. Total turnover gikk ned sammenlignet med 2012 og endte på 5,5 %. Dette anses som moderat og ikke kritisk.

ePhorte helpdesk og testsenter

Fylkesmannen i Nordland overtok ansvaret for drift av ePhorte helpdesk og testsenter fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, med virkning fra 1.7.2012. Se resultatområde 98.9 for utdypende rapport.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generellesamordningsoppgaver. Fornyning av offentlig sektor

Samordning og dialog

Fylkesmannen legger stor vekt på å ha god dialog og kontakt med alle fylkes kommuner, fylkeskommunen og regionale statlige organer. I tillegg må nevnes god kontakt og samhandling med KS og Husbanken.

Vår viktigste arena for samordning er Fylkesmannens årlige kommunekonferanse med alle rådmenn og ordførere i fylket. Her deltar også sentrale aktører fra regionalt nivå. Statlige styringssignaler ovenfor kommunene følges også opp gjennom andre konferanser, kurs og møter med kommunene og fylkets regionråd. Særlig kan nevnes økonomikonferansen som Fylkesmannen arrangerer i samarbeid med KS etter at kommuneproposisjonen er fremlagt i mai. Her blir det bl.a. redegjort for konsekvenser for kommunene som følge av det økonomiske opplegget samtids som andre nyheter blir viderefremidlet. I denne sammenheng har vi benyttet oss av KRDS tilbud om faglig medvirkning. Andre tema som ble tatt opp skjønnsmidler som virkemiddel for innovasjon, korrupsjon i kommunesektoren, rådmennenes internkontroll, ROBEK og forpliktende plan og økonomiplanlegging med kommuneplanperspektiv.

Kommuner i økonomisk ubalanse

Vi har løpende oppfølging av kommuner som er oppført i ROBEKregisteret, eller som står i fare for å bli innmeldt. Ved utgangen av 2013 var 49 av landets 428 kommuner i ROBEK. Nordland har de senere år hatt et uforholdsmessig høyt antall ROBEKkommuner. Ved inngangen til 2013 hadde vi 11 kommuner i registret, ved utgangen av 2013 var tallet redusert til 10. Her må nevnes at 3 av disse er "Terrakommuner".

Utviklingen i kommunenes rammevilkår i 2013 har forsterket behovet for oppfølging og veiledning fra Fylkesmannens side. Vi prioriterer ROBEKkommunene, og har også deltatt på kommunestyremøter der det er tatt opp økonomiske problemstillinger i tillegg til møter med kommunene hos Fylkesmannen.

I løpet av 2013 har Fylkesmannen fått utarbeid en veileder i økonomiplanlegging. Dette for å sette sterkere fokus på god økonomistyring og de folkevalgtes ansvar og rolle i den kommunale økonomiforvaltningen. Vi har også laget en veileder med krav og anbefalinger i forhold til å lage en "Forpliktende Plan". Det er her gitt en systematisk fremstilling rundt viktige og praktiske problemstillinger knyttet til ROBEKkommunenes forståelse og arbeid med egne forpliktende planer

Statlig tilsynsvirksomhet

Fylkesmannen har ansvar for å samordne all statlig tilsynsvirksomhet rettet mot kommunene. også tilsynsvirksomheten som er lagt til andre tilsynsorganer. Dette ansvaret blir ivaretatt gjennom dialog med aktuelle tilsynsetater i samsvar med kommunelovens kap 10A.

I 2013 ble det holt et felles tilsyns og dialogmøte mellom Fylkesmannens tilsynsorganer, Mattilsynet og Arbeidstilsynet. Det ble her orientert om problemstillinger av felles interesse og planlagte kommunerettede tilsyn.

Det har tidligere vært avtalt at revisjonsdistriktene skulle sende sine planer og rapporter til Fylkesmannen jfr kommunal forvaltningsrevisjon og statlig tilsyn. Dette er i liten grad blitt gjennomført. Dette vil bli fulgt opp. Fortsatt en del arbeid gjenstår før vår interne tilsynsplan er fullt ut "operativ".

Veiledning om bruk av lover og generell saksbehandling

Vi får mange henvendelser om opplæring om lovbestemmelser og saksbehandlingsregler som er viktige for kommunene. På denne bakgrunn har vi fått laget et eget opplegg med "Folkevalgtopplæring" der målgruppen både er kommunestyrets medlemmer og kommunens administrasjon. I denne sammenheng har vi også hatt et samarbeid med KS. Som tema kan nevnes kommunal økonomi, kommunal planlegging, habilitetsbestemmelser, regler om klagebehandling, lovlighetskontroll og kontrollutvalgets mandat og oppgaver.

Fornyning og utviklingsarbeid - Prosjektskønnsmidler

Kommunene i Nordland står foran store utfordringer i sammenheng med endringer i demografi, folketall og arbeidsplassutvikling. Dette tar mange kommuner tak i gjennom et mer kontinuerlig arbeid med fornying og

omstilling for å få en mer effektiv ressursbruk og et bedre tjenestetilbud til egne innbyggere. Fylkesmannen medvirker i disse prosessene gjennom tildeling av skjønnsmidler, råd og veiledning og ved å ta opp konkrete tema i kurs og konferanser.

Fylkesmannen har samlet et utvalg gode eksempler som kommunene kan bruke som idegrunnlag eller informasjonsgrunnlag dersom de står i startgropen med lignende prosjekter. Disse finnes på vår hjemmeside under "Erfaringsbase".

Innovasjon i kommunesektoren

På årets kommunekonferanse for rådmenn og ordførere redegjorde departementsråd Eivind Dale for utfordringene i kommunesektoren, om innovasjonsbegrepet og KRDs innovasjonsstrategi. Fylkesmannen fulgte opp ved å tydeliggjøre at søknader om skjønnsmidler til denne type prosjekter ville bli prioritert. Dette i samsvar med departementets retningslinjer for skjønn.

På den etterfølgende kommuneøkonomikonferansen var også innovasjon et sentralt tema. Her hadde bl.a. Universitetet i Nordland et innlegg om innovasjon i tjenesteyting. Det ble også belyst hvordan skjønnsmidlene aktivt kunne brukes av kommunene til kommunale prosjekter. Vi har forøvrig etablert et godt samarbeid mot Universitetet når det gjelder muligheter innovasjonsutvikling i Nordlandskommunene.

2.2 Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Departementet skriver i embetsoppdraget for 2013 punkt 2.2 at de er innforstått med at oppgaveporteføljen er økt uten at embetene er tilført ekstra ressurser og at Fylkesmannen må gjøre en skjønnsmessig vurdering og prioritering av oppgavene. Lovpålagte oppgaver, og særlig saker som handler om enkeltpersoners rettigheter, skal ha førsteprioritet. I tråd med dette har Fylkesmannens helse- og omsorgsavdeling prioritert blant annet førerkortsaker foran utviklingsoppgaver. Vi har i brev til departementet 10. juni 2013 beskrevet våre prioriteringer, og vi rapporterer derfor ikke avvik på områder som er nedprioritert og der departementet har blitt informert.

Landsomfattende tilsyn med psykisk helsevern for barn og unge

Fylkesmannen gjennomførte i oktober 2013 tilsyn med psykisk helsevern for barn og unge ved Helgelandssykehuset BUP Mosjøen. Det ene avviket som ble gitt, handlet om at Helgelandssykehuset HF ikke sørget for at utredning og diagnostisering dannet et godt grunnlag for forsvarlig behandling. Vårt tilsyn førte til gjennomgang av rutiner og prosedyrer ved alle 4 BUP tilhørende Helgelandssykehus HF. Målsetningen er å utarbeide felles prosedyrer og rutiner for utredning, behandling og systematisk oppfølging av ledelsen ved BUP-ene.

I tillegg ble det levert egenvurderingsskjemaer fra alle BUP-ene i fylket til Fylkesmannen. Disse viser at BUP-ene har ulik praksis for å melde avvik slik at antallet avvik varierer mellom enhetene. Alle 8 BUP-ene registrerte imidlertid avvik. Fylkesmannen fikk meget positive tilbakemeldingen på egenvurderingsskjemaer. Arbeidet med egenmeldinger ble av virksomhetene erfart som en meget nyttig og lærerik øvelse, og det foreligger planer om gjennomføring av tilsvarende interne øvelser i 2015. Fylkesmannen vil følge opp egenvurderingsskjemaer i februar 2014, når alle landsomfattende tilsyn er gjennomført. I vår oppfølging vil vi be Helgelandssykehuset HF og Nordlandssykehuset HF å redegjøre for hvordan de har lukket egenmeldte avvik og hvordan ledelsen følger opp.

Kommunenes helsestasjonstilbud

Statens helsetilsyn ba i 2013 fylkesmennene gjøre tilsyn med kommunenes helsestasjonstilbud. Tilsynet har vurdert kommunens tilbud fra helsesøsters første hjemmebesøk opp til og med skolestartundersøkelsen. Fylkesmannen har gjennomført tilsyn i fem kommuner, og det ble funnet avvik i fire kommuner. Alle avvikene ble i hovedsak gitt fordi kommunene ikke sikret forsvarlige helsekontroller i samsvar med gjeldende anbefalinger gitt i nasjonale faglige retningslinjer. Disse kommunene har redusert antall helsekontroller fra det anbefalte programmet for barn mellom null og seks år. Gjennomgående funn var:

- helsekontroller ved 7-8 mnd. og 10 mnd. er slått sammen til en konsultasjon ved 9 mnd.
- helsekontroll ved 17-18 mnd. er tatt ut
- mangelfull journaldokumentasjon i barnas helsekort
- manglende rutiner for samarbeid med fastleger

Tilsynet har også avdekket at kommunens ledelse i flere tilfeller ikke etablert et helhetlig styringssystem i henhold til kravene i helselovgivningen (internkontroll) for helsestasjonsvirksomheten. Det ble påpekt:

- mangelfull avvikshåndtering
- manglende risikovurderinger
- uklare styringslinjer
- uklare ansvarsforhold
- manglende overvåking og gjennomgang av tjenestetilbudet

Så vidt Fylkesmannen vet så avviker ikke funnene i Nordland fra landet forøvrig, og fylkesmannen forventer at tilsynene bidrar til læring og kvalitetsutvikling av helsestasjonstjenesten i kommunene.

Fylkesmannen som lokal vergemålsmyndighet

Fylkesmannen i Nordland var godt forberedt ved oppstart 1. juli. Det var planlagt at hele arbeidsstyrken skulle være på plass den første måneden for å komme godt i gang og håndtere etterslep fra overformynderiene. Den første måneden ble som alle kjenner svært kaotisk og produksjonen lav grunnet mangler og feil ved saksbehandlingsløsningen. En del av dette er rettet opp og forbedret men selv etter 6 måneder oppleves dataverktøyene lite fleksible og hemmende på en rasjonell saksflyt. Følgene av dette er at Fylkesmannen i Nordland ikke har klart behandle like mange saker som det til en hver tid kommer inn. Saksbehandlingstiden er på flere områder kritisk lang og truer rettssikkerheten på området.

En stadig større del av henvendelsene hit gjelder nå etterlysning av svar eller purring på vedtak. Dette genererer igjen at «hastesaker» må prioriteres foran systematisk arbeid med de eldste sakene.

Vi har valgt å ha en høy grad av tilgjengelighet på telefon hvor 50 % av saksbehandlerne til enhver tid skal være tilgjengelige. Likevel klager mange på at de ikke kommer fram på telefonen. I snitt har vi besvart ca 650 henvendelser pr. måned siden oppstart. Dette er en stor belastning både på saksbehandlerne og på støtteapparat i sentralbord.

Styring og ledelse er svært krevende da systemene ikke lar oss ta ut rapporter på type saker, fordeling på saksbehandlere eller gjennomførte/avsluttede saker. Vi vet derfor ikke hvor mange saker vi har behandlet siden oppstart. Planlegging og prioritering vanskeligjøres og det må delvis føres manuelle lister.

Fylkesmannen har primo februar 2014 meddelt Riksrevisjonen at vi ikke har sikkerhet for at alle midler som overformynderiene forvaltet er overført nye konti forvaltet av Fylkesmannen.

Saksmengden gjør at det er mye arbeid som ikke har blitt prioritert:

- Oppfølging av verger og særlig faste verger
- Systematisk rekruttering av verger
- Kvalitetsutvikling og internkontroll – herunder på økonomi, innhenting av store formuer m.v.
- Informasjon til andre organer og etater
- Utarbeiding av interne rutiner og delegasjonsreglement
- Systematisk opplæring på juss og regelverk
- Samhandling med andre deler av embetet og fagmiljø utenfor

Fylkesmannen i Nordland har gjennomført følgende lokale tiltak for å øke saksbehandlingskapasiteten:

- Høsten 2013 ble det brukt ca 450 timer overtid
- Det er hentet inn bistand fra annen av deling
- I november 2013 ble det tilsatt en ny medarbeider i fast stilling
- I 2014 vil det bli tilsatt to midlertidige stillinger, en besatt i februar

Det er vanskelig å anslå hvor stor produksjon vi vil kunne ha i en «normalsituasjon» med et fungerende saksbehandlingsverktøy, men vi anslår at i alle fall 30 % av kapasiteten blir bundet opp i manglende funksjonalitet og feil i Arve. I dette ligger også urimelig arbeid for å komme rundt rigide forløp i saksbehandlingsløsningen som ikke passer med reelle saker.

2.3 Oppvekst,barnehager og opplæring

Oppfølging av kommuner, tilsyn og klager

Ved utgangen av 2013 var det 25 barneverntjenester som ivaretok oppgavene for de 44 kommunene i fylket samt for en kommune i Troms. Det er nå etablert 7 (6 i 2012) interkommunale barneverntjenester i fylket: 2 på Helgeland, 1 i Ofoten, 1 for Vesterålen, 1 i Nord Salten, 1 i Salten og 1 for Vest-Lofoten.

Fylkesmannen har på grunnlag av gjennomgåtte frist skjemaer fra barneverntjenestene fått kunnskap om fristoversittelser. I 2013 har Fylkesmannen tatt kontakt med 7 barneverntjenester som dekker 14 kommuner i Nordland for å få klarhet i årsakene til fristoversittelsene, og fulgt opp blant annet gjennom råd og veiledning, jf. forskrift om mulkt etter barnevernloven. De fleste tjenestene er fulgt opp med møte med tjenesten og kommuneledelsen. Som et ledd i oppfølgingen er 5 av tjenestene (10 kommuner) bedt om å sende kvartalsvise eller månedlige nøkkeltallsrapporter til Fylkesmannen. Nøkkeltallsrapporter viser blant annet hvorvidt barneverntjenesten bygger opp eller ned antall undersøkelsessaker og om det er rimelig samsvar mellom nye og avsluttede undersøkelsessaker.

Det er i 2013 ikke gitt mulkt til noen av kommunene i Nordland.

Det ble gjennomført systemrevisjoner i tre kommuner i løpet av året, revisjonene var en del av landsomfattende tilsyn initiert av Statens helsetilsyn.

Fylkesmannen mottok 3 klager over enkeltvedtak i den kommunale barneverntjeneste, samt 41 saker (mot 73 saker i 2012) hvor det ble opprettet tilsynssak overfor kommunen.

Barnevernsinstitusjoner

Rutinemessig tilsyn med barneverninstitusjonene ble gjennomført i samsvar med kravene i barnevernloven. Det ble ikke gjennomført systemrevisjoner ved barneverninstitusjonene i 2013, men det er fokus på styring og internkontroll ved de rutinemessige tilsynene.

Klager fra barna eller deres foresatte har vært forelagt Fylkesmannen i muntlig og skriftlig form, noen fremlagt i tilsynsbesøk og andre ved direkte henvendelse til Fylkesmannen. Fylkesmannen har i 2013 behandlet 6 **klager** fra beboere på institusjonene eller fra deres foresatte 4 av klagen omhandler klager over enkeltvedtak og 2 av klagen gjelder andre brudd på rettighetsforskriften. Antall klager er betydelig redusert fra 2012, men de fleste klagen det året var knyttet til samme beboer.

I 2013 snakket Fylkesmannen med 64 av 97 beboere på det tidspunktet tilsynet fant sted. Andelen barn vi har snakket med i 2013 er på 66 % mot 40 % i 2012. Samtalene ble i hovedsak gjennomført individuelt.

Satsing på kommunalt barnevern

Kommunene i Nordland søkte i 2011 om til sammen 51,7 stillinger fra den statlige satsingen på kommunebarnevernet. Fylkesmannen hadde 21,5 stillinger til fordeling i 2011 og 3,5 stillinger i 2012. I 2013 søkte kommunene om 29,2 stillinger, mens Fylkesmannen hadde 13,3 stillinger til fordeling. Det er fremdeles store mangler på de fleste områdene innenfor barnevernet i Nordland. Det har imidlertid vært en betydelig økning i aktivitet, samt at det er brukt betydelige ressurser til kompetanseheving. Vår vurdering er at de øremerkede midlene til kommunene i Nordland tross alt har resultert i en reell styrking av barnevernet. Det har blant annet vært en forholdsvis stor økning i antall barn under omsorg, fra 469 første halvår 2012 til 518 første halvår 2013, samtidig har antall barn med hjelpetiltak gått ned fra 1695 første halvår 2012 til 1574 første halvår 2013.

Vårres unga – vårres fremtid

Fylkesmannen startet en større satsing på barn og unge høsten 2011. Arbeidet er forankret i FN's Barnekonvensjon og erfaringer fra Sjumilsteget i Troms, og er videreført i 2013.

Mange kommuner er godt i gang med et arbeid som skal bidra til bedre samhandling, mer helhetlige tjenester, forbedring av rutiner og systemer, bedring av kompetansen og større bevissthet når det gjelder medbestemmelse og deltakelse, men det er fortsatt en vei å gå. Satsingen fortsetter.

Barnehage

Fylkesmannen har i 2013 fortsatt sitt veilednings- og informasjonsarbeid på økonomisk likeverdig behandling, og alle våre kommuner (barnehagemyndighet) har fått god veiledning. Det har vært en nedgang i klager, og vi mener å observere at kommunene nå er blitt mer sikker i egen saksbehandling og tildeling. I tillegg har vi hatt flere samlinger for barnehagemyndighet, barnehageledere og andre, om barnehagefaglige tema. Fremdeles ser vi at

dette er et fagområde der det er stort behov for kompetanse ute i sektoren. Små kommuner med stor utskifting av administrativt personale er en utfordring. For disse er fylkesmannens veiledning ekstra viktig.

Vi har mange kommuner der vi utfra risikovurdering ser at barnehageområdet kanskje ikke blir ivaretatt godt nok. Vi har derfor prioritert flere tilsyn enn det vi har som resultatkrav. Disse avdekker fremdeles lovbrudd. I 2013 gjennomførte vi i tillegg mange oppfølgingstilsyn, og her har vi en gledelig utvikling. De fleste av disse kommunene hadde nå rutiner i samsvar med regelverket.

Alle våre kommuner innfridde retten til barnehageplass, men i år måtte vi følge noen kommuner ekstra fordi vi fikk melding om at det kunne bli problematisk.

Fylkesmannen har god kontakt med barnehagemyndigheten gjennom regionale kompetansekontor (RKK) som eies av kommunene. Gjennom dialog målrettes tilskudd og kompetansemidler til tiltak som er innenfor satsingsområder og som sektoren har ønske og behov for. Det har vært satset spesielt på rekruttering gjennom GLØD, og her samarbeides det godt med andre etater/institusjoner. Vi har strevd med å få i gang assistentutdanning, og drøfter nå andre måter å rekruttere til dette studiet.

Utdanning

Tilsyn på utdanningsområdet krever fortsatt mye tid og ressurser. Året har vært noe preget av sykdom og permisjoner, noe som medførte at vi måtte utsette ett tilsyn fra vårhalvåret til høsten og velge bort hendelsesbaserte tilsyn. Ett av høstens tilsyn omhandlet en kommunes spesialpedagogiske hjelp med en særlig kontroll av kommunens desentraliserte pp-tjeneste. Dette viste seg å bli mer omfattende enn forutsatt, og medførte at vi måtte fortsette tilsynet inn i 2013. Samtidig har vi brukt en del tid på forberedelse og innarbeiding av ny metode og tilsynsinstruks for kommende felles nasjonalt tilsyn. Vi har prioritert det felles nasjonale tilsynet etter opplæringsloven kapittel 9a, og har hatt også hatt oppfølgingstilsyn etter dette kapittelet. Sistnevnte viser at kommunene har sørget for å rette lovbruddene som ble avdekket. Gjennom disse tilsynene har vi fått veiledet kommunene både i satsingen *Bedre læringsmiljø* og på regelverket om enkeltvedtak.

Vi driver mye veiledning over telefon og via mail. Fylkesmannens nettside brukes også mye for å nå kommuner med informasjon. Vi samarbeider med de regionale kompetansekontorene som er gode medhjelpere for å nå ut til kommunene. *Skoleeierforum* i samarbeid med KS har også vært arrangert i 2013, og er blitt en arena Fylkesmannen i Nordland ønsker å videreutvikle for å kunne nå flest mulig skoleeiere med informasjon om statlig politikk og regelverk.

Vi har fortsatt mange kommuner som ikke benytter seg av videreutdanningstilbudet for lærere. Det skyldes i all hovedsak utfordringene med å skaffe vikarer for lærere som fritas fra undervisning og store kostnader i forbindelse med reiser til utdanningssteder.

Bosetting av flyktninger og tilsyn etter introduksjonsloven

Fylkesmannen har et godt samarbeid med IMDI i regionen. Vi samhandler med dem om bosetting, og ble i år enige om å sende ut et ekstra anmodningsbrev, der vi også ba om å bli informert om utfall av vedtak i kommunene. Vi anser dette som et vanskelig område fordi vi kun har milde virkemidler, der vi ikke kan sanksjonere eventuelle store avvik mellom anmodning og endelige vedtak i kommunene. Det har vært en økning av klager etter introduksjonsloven.

Avdelingen har god kompetanse på ordningen rundt introduksjonsloven og voksnes rett til grunnskoleopplæring. Vi har veiledet og orientert flere kommuner om introduksjonsloven og gjennomført tilsyn etter opplæringslovens kapittel 4a. Tilsynene er tidsmessig krevende og nødvendige. Fylkesmannen opplever en økt kompetanse i kommunene, men har fremdeles mange henvendelser. Vi opplever positive tilbakemeldinger fra kommuner og skoler på alle våre tilsyn, og tolker skoleeiere som opptatt av korrekt regeletterlevelse.

2.4 Arealdisponering, byggesaker og universell utforming

Overordnet om planarbeid

Fylkesmannen i Nordland ble 11. juni 2013, sammen med 5 andre embeter valgt ut til å være med i forsøk om samordning av statlige innsigelser til kommunale planer. Forsøket innebærer at Fylkesmannen får et samordningsansvar for innsigelser i arealsaker fremmet av andre statlige myndigheter.

Formålet med forsøket er å få til en mer effektiv og målrettet behandling av plansaker og et bedre samarbeid mellom kommunene og statlige myndigheter. Det er også et mål at forsøket vil bidra til å styrke kvaliteten på og gjennomførbarheten av de kommunale arealplanene.

I forsøksperioden sender de Statlige fagorganene sine uttalelser og innsigelser til Fylkesmannen. Fylkesmannen samordner høringsuttalelser, vurderer innkomne innsigelser og gir samlet uttalelse til kommunen. Fylkesmannen kan avskjære innsigelser i dialog med vedkommende myndighet.

Vi tror at mange innsigelser kan unngås ved å ha en bedre dialog tidlige i planprosessene – før offentlig ettersyn. Vi skal også sammen med fagmyndighetene forsøke å presisere hva som ligger i begrepene «nasjonale og vesentlig regionale interesser» som grunnlag for innsigelser. Formålet er å oppnå en mer ensartet og forutsigbar praksis ovenfor kommunene.

Planforum, som fylkeskommunen og statlige etater har benyttet som møtested for behandling av plansaker i fylket tidligere, er også en sentral møteplass i prosjektet.

Det er for tidlig å si hvilke resultat forsøket vil få i forhold til omfanget av innsigelser og hvordan statlige interesser blir fulgt opp av kommunene. Men slik prosessene legges opp er det grunn til å tro at kommune i sitt arbeid blir bedre i stand til å ivareta statlige interesser i en tidlig fase i planarbeidet, at det blir færre innsigelser og at planprosessene vil ta kortere tid.

Fylkesmannen i Nordland har i samarbeid med fylkeskommunen, arrangert regionale plankonferanser for kommunene som en del av opplæring i ny plan- og bygningslov. I dialogen med kommunene og fylkeskommunen i forbindelse med planprosesser formidler Fylkesmannen statlig politikk.

Oppfølging av plansaker fra kommunene

Fylkesmannen følger opp de rikspolitiske retningslinjene for samordnet areal- og transportplanlegging der det er aktuelt. Bosettingsmønster og kommunestruktur setter sterke begrensninger for når dette er aktuelt. I veiledning av kommunene legger vi og vekt på differensiert strandsonerforvaltning, friluftsliv, landskap, biologisk mangfold m.m. i samsvar med oppdraget. I en god dialog med kommunene jfr. innsigelsesprosjektet legges det et grunnlag for at nasjonale og store regionale interesser blir ivare tatt av kommunene.

I 2013 hadde vi 17 kommuneplaner til behandling og det ble reist innsigelse til 9 av disse. Det ble behandlet 192 reguleringsplaner og det ble reist innsigelse mot 9. Dette er en sterk nedgang som vi mener skyldes at langt flere reguleringsplaner er forankret i overordna plan. Fylkesmannen hadde totalt 4 meklinger i arealplansaker. Ingen av disse gikk videre til departementet.

Fylkesmannen mottok i 2013 455 disp.saker til behandling. Vi frarådte 5 av disse sakene og hadde merknad til 111. Fylkesmannen påklaget en sak. Fylkesmannen vil, der vi ser at kommunene gir omfattende dispensasjoner i saker som kan sies å være ikke samfunnsmessig viktig, drøfte situasjonen med den enkelte kommune.

Jordvern og eiendoms- og bosettingspolitikk

Fylkesmannen har fulgt opp kommunenes arbeid med jordvern og eiendomspolitikk blant annet gjennom prosjektet «kommunedialogen i Nordland» som nå er avsluttet som prosjekt. Dialogen vil fortsette, men vi vil også legge større innsats på å møte kommunene i forkant av kommuneplanarbeidet, samt aktivt spille inn jordvern og landbruksinteressene i arbeidet med kommuneplanens arealdel og samfunnsdel.

Den strategiske planen for jordvern i Nordland ble komplettert med en tiltaksdel i 2012 og revideres årlig i forhold til tiltak og kommunal rapportering. Der fokuseres det både på tiltak der kommunene har ansvar, og på Fylkesmannens egne tiltak. Det vises til planen i uttalelser til plansaker og dispensasjonssaker fra kommunene. Viktigheten av korrekt rapportering gjennom KOSTRA blir påminnet kommunene gjennom revidering av jordvernplanen, da dette er et eget punkt i den kommunale rapportering til Fylkesmannen.

Fokus på jordvern og landbrukets arealbehov kommer også til synlig i Nordland fylkeskommunes fylkesplan «Mitt Nordland – mi framtid», der hensynet til jordvern har eget punkt under arealpolitiske retningslinjer. Fylkesmannen er dessuten aktiv deltaker i de regionale planforum-møtene, og gir landbruksinnspill der dette er relevant. I 2012 og 2013 har Fylkesmannen i samarbeid med fylkeskommunen startet opp sju regionale plannettverk i Nordland, der kommunalt ansatte som arbeider med plan møtes 1-2 ganger i året. Også her er fokus på landbruk og jordvern et naturlig tema å synliggjøre.

Kulturlandskap

Nordland har to utvalgte kulturlandskap: Engan/Ørnes/Kjelvik i Sørfold kommune og Blomsøy/Hestøy/Skålvær i Alstahaug kommune. Fylkesmannen har innarbeidet gode rutiner for oppfølging av arbeidet i de to områdene og for bruken av de virkemidlene som er stilt til rådighet gjennom jordbruksavtalen. Samarbeidet mellom regionale og lokale aktører i begge disse områdene oppleves som godt, og vi mottar til dels meget gode tilbakemeldinger fra gårdbrukere og andre grunneiere om Utvalgte kulturlandskap som arbeidsmåte. Generelt oppfordres kommunene gjennom tildelingsbrev og løpende dialog til å hensynta kulturlandskap i sitt planverk. Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland beskriver utfordringer og tiltak for å ivareta hensynet til kulturlandskapet noe som gjenspeiles i retningslinjene for miljøtilskudd i jordbruket.

Samfunnssikkerhet

I veiledningen overfor kommunene og ved behandling av den enkelte arealplan i kommunene legger Fylkesmannen vekt på at kommunene må ta hensyn til økende fare for ras, flom og stigende havnivå. Men siden det er NVE som har ansvaret for å vedlikeholde skred og flomkart og som har innsigelseskompetanse på dette feltet legger FM til grunn at NVE er rådgiver i den enkelte sak. Å bygge opp dobbelt kompetanse vil ikke være ressurseffektivt. Men Fylkesmannen har i 2013 hatt vesentlig fokus på risiko og beredskap ved ekstremvær og har da på møter i beredskapsrådet hatt gjensidig orienteringer på aktuelle fagområder.

Klimatilpassing og naturhendelser har for øvrig også vært gjennomgående tema ved tilsyn jfr forskrift om kommunal beredskapsplikt.

Klagesaksbehandling

Fylkesmannen behandler klagesaker etter plan- og bygningsloven i samsvar med oppdraget. Vi overholder fristen med 12 ukers behandlingstid i klagebehandlingen, men ligger tett oppunder den. Det er for 2013 (01.01-31.12) registrert inn 146 klagesaker etter plan- og bygningsloven. Det er i samme tidsrom klagebehandlet like mange saker. Ved utgangen av 2013 hadde vi 35 ubehandlede saker.

Universell utforming

Fylkesmannen er medlem i Råd for likestilling av funksjonshemmede i Nordland der det også i 2013 har vært fokus på universell utforming.

I tillegg ivaretar fylkesmannens planseksjon/plangruppa de oppgaver som er knyttet til den generelle råd/veilednings og informasjonsoppgaven som ligger i oppdraget.

Satsingen «Vårres unga – vårres fremtid», som er Nordland sitt Sjumilsteg, har hatt fokus på universell utforming gjennom kartleggingen som er gjort av kommunene. Her nevnes artikkel 23 i Barnekonvensjonen som handler om et fullverdig liv. De regionale kompetansesentrene (RKK) ble på slutten av året tilført midler til kursing av kommunene i universell utforming. Dette i et samarbeid med Husbanken og skal gjennomføres i løpet av våren 2014. Tilskuddet er en bevilgning fra Miljøverndepartementet fra «Tiltak K1 Handlingsplan for universell utforming 2009 -2013, gitt til Fylkesmannen/Fylkeskommunene i et samarbeid. 2 kommuner i Nordland (Bodø og Vågan) fikk også midler til skolering, samt til fokusering på universell utforming i forbindelse med kultur og fritidsaktiviteter.

2.5 Landbruksbasertforvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Næringsutvikling og innovasjon

Fylkesmannen legger til rette for næringsutvikling og innovasjon på landbruksområdet blant annet gjennom aktiv bruk av Partnerskap landbruk, som er Fylkesmannens samarbeidsorgan mellom regionale virkemiddelaktører, kommunene og landbruksorganisasjonene. Fylkesmannen deltar også i fylkeskommunens Regionalt Partnerskap og er konsortiepart i VRI Nordland innenfor tema Opplevelsesbasert reiseliv og Ny fornybar energi. Fylkesmannen er observatør i styret i Innovasjon Norge Nordland, og gjennomfører hvert halvår møter med Innovasjon Norges medarbeidere på landbruksområdet.

Grunnlaget for arbeidet med næringsutvikling og innovasjon finnes i Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland. Næringsprogrammet inneholder prioriteringer og strategier for arbeidet innenfor tradisjonelt landbruk og bygdenæringer for øvrig, samt retningslinjer for bruken av økonomiske virkemidler. Med utgangspunkt i næringsprogrammet har Fylkesmannen iverksatt flere prosjekter for å legge ekstra tyngde i arbeidet med utvikling

av landbruket og bygdenæringene.

Regionalt bygdeutviklingsprogram

Regionalt bygdeutviklingsprogram for Nordland ble ferdig utviklet i løpet av 2012 og gjort gjeldende fra 2013. Alle de tre delprogrammene Regionalt næringsprogram, Regionalt miljøprogram og Regionalt skog- og klimaprogram er utviklet gjennom omfattende prosesser i nært samarbeid med det regionale partnerskapet inkludert næringsorganisasjonene. Programmene inneholder strategiske prioriteringer for de ulike virkeområdene for perioden 2013 - 2016. Retningslinjene i næringsprogrammet er gjensattnd for årlige evalueringer i det regionale partnerskapet der næringsorganisasjonene er godt representert. Det er ikke foretatt endringer fra 2013 til 2014.

Samarbeid med landbrukets forskningsinstitutter

Fylkesmennene tildeles årlig såkalte fagsentermidler som videreføres til fagsentrene i Bioforsk i en dialog mellom Fylkesmannen og fagsentrene. I Nordland har vi utviklet gode rutiner over mange år for oppfølging av samarbeidet med Bioforsk Nord Tjøtta og om bruken av midlene. Det gjennomføres tre årlige samarbeidsmøter. Det foregår også samarbeid med Bioforsks øvrige avdelinger i landsdelen gjennom prosjekter og annet arbeid, blant annet gjennom Nord-Norsk Landbruksråd. NILF har egen avdeling i Fylkesmannens lokaler i Bodø. I 2013 har Fylkesmannen vært representert i fellesmøte mellom de fire landbruksinstituttene i Tromsø.

Gjennom VRI Nordland er det videreutviklet samarbeid med øvrige forskningsinstitusjoner i fylket. I første rekke gjelder det Nordlandsforskning, Universitetet i Nordland, Norut og Høgskolen i Narvik. VRI vurderes å være et godt virkemiddel for å utvikle samspillet mellom forskning, næringsliv og forvaltning.

Regional matkultur

Fylkesmannen i Nordland samarbeider med de øvrige fylkesmennene i landsdelen gjennom matkontaktene, og Fylkesmannen i Nordland representerer fylkesmennene i landsdelen i styringsgruppen for kompetansenettverket for lokalmat i Nord-Norge. Samarbeidet omkring temaet lokalmat er videreutviklet gjennom tett samarbeid med regionale aktører i landsdelen om felles deltakelse og presentasjon på Grüne Woche 2014.

Nordland fylkeskommune er lead partner i det store Interregprosjektet Locfood, som er et lokalmatsamarbeid mellom ni land i Europa. Som en del av prosjektet skal det utarbeides regionale matstrategier for Nordland. Fylkesmannen deltar aktivt i dette samarbeidet, også gjennom Ressursgruppe mat som er et tverretattlig samarbeid som ble etablert i 2013. Fra Fylkesmannens side har vi med utgangspunkt i Regionalt næringsprogram utviklet et nytt prosjekt Matopplevelser i Nordland, som er en samfinansiering mellom Nordland fylkeskommune og Fylkesmannen.

Inn på tunet

Innsatsen innenfor området Inn på tunet har av kapasitetsmessige grunner vært begrenset siste år. I hovedsak har innsatsen blitt rettet mot nettverkskartlegging i næringa og behovsundersøkelse mot kommunene. Fylkesmannen har opprettet et eget Forum for barn og unge, men Inn på tunet-satsingen har ikke vært noe framtreddende tema i dette forumet i 2013. Fylkesmannens avdelingsovergripende prosjekt "Vårres unga - vårres framtid" har heller ikke vært innrettet mot Inn på tunet som satsingsområde.

Økologisk matproduksjon

Fylkesmannens prioriteringer innenfor økologisk landbruk framgår av Strategisk plan for økologisk landbruk i Nordland 2010-2015, rullert i 2012.

Resultatmålene i planen:

- Nordland skal være et foregangsfylke for økologisk melkeproduksjon på ku under arktiske forhold
- Økologisk grovfôrproduksjon skal danne grunnlag for økt produksjon av økologisk kjøtt i Nordland
- Nordland skal bli kjent for å kunne tilby fullstendige økologiske måltider basert på lokale råvarer
- Fylkesmannen i Nordland skal gå foran for økt bruk av økologisk mat i offentlige virksomheter i Nordland

Se forøvrig kap 3

Økt bruk av trevirke og leveranser av bioenergi

Det har tidligere år vært gjort lite innenfor temaet økt bruk av trevirke fra Fylkesmannens side. I 2013 har vi

imidlertid forsøkt å løfte fram dette temaet gjennom å iversette et forprosjekt Tredriver i Nordland. Arbeidet med økte leveranser av bioenergi er ført på to plan. For det første har Fylkesmannen vært en aktiv part i gjennomføringen av VRI Nordland, der Ny fornybar energi har vært ett av tre innsatsområder i perioden 2011-2013. For det andre er det arbeidet for økt etablering /utbygging av bioenergianlegg. Her har vi lyktes dårlig, da interessen for utbygging av bioenergianlegg er liten i vårt fylke. Dette er det tatt tak i i 2013 i den forstand at det nå gjennom Innovasjon Norge er gitt finansiering for at Fylkesmannen kan gjennomføre to seminarer om gårdsvarmeanlegg for bønder og skogeiere i 2014. Vi ønsker gjennom seminarne å markedsføre mulighetene innen gårdsvarmeanlegg.

Kontroll

Forvaltningskontroller avdekker noe svikt i formelle rutiner. Ingen mistanke om at disse har ført til feilutbetalinger. Derimot synes kommunenes foretakskontroller å være overflatiske. Mye pga manglende kompetanse eller ubehag ved nærhet til de kontrollerte. Landbruksavdelinga har bedt SLF vurdere om foretakskontrollene bør profesjonaliseres og utføres av fast kontrollpersonell hos Fylkesmannen.

Også i 2013 har vi hatt hovedfokus på forvaltningskontroller i kommunene. Men vi deltok som observatør sammen med en kommune på kontroll av samdrifter og potensielle driftsfellesskap. Dette resulterte etter lengre saksbehandling i kommunen i at Fylkesmannen overtok kontrollen. Den er i februar 2014 fortsatt ikke avsluttet.

Rovviltforvaltning

Det reelle konfliktnivået mellom beitenæringene og rovviltinteressene er stort. Nordland fylke er langt og smalt og med aktiv reindrift i det aller meste av arealene hvor rovdyra har sitt naturlige tilholdssted. Det er også sauebeiter, dels med betydelig sauehold, i store deler av fylket. En differensiering som ivaretar den todelte målsettingen i rovviltpolitikken er svært utfordrende. Omsøkt erstatning for rein var litt høyere enn forrige driftsår, mens tapene av sau/lam viste en svak nedgang i 2013. Det er bra tilgang til forebyggende midler, men vi sliter med å finne virkemidler som i vesentlig grad kan bidra til lavere tap. Dette gjelder særlig for reindriften som har dyrene ute hele året og hvor deres beiteområder sammenfaller med rovdyrenes naturlige leveområder. Ellers mener vi at effektiv sanking av sau i september kan redusere tapene da det meste av dokumentert tap til jerv er etter 1. september. Når det gjelder kvotejakt og lisensfelling for å holde rovdyrbestandene nærmest mulig målene er kvotejakta på gaupe effektiv. Lisensjakta på jerv hadde og en relativt god måloppnåelse i 2013. Ordningen med ekstraordinært uttak av rovdyr i regi av SNO er og viktig som et bestandsregulerende tiltak for å begrense konfliktnivået som er høyt. Skadefellingsjakt på bjørn og jerv krever mye ressurser og gir sjelden resultater i sommersesongen.

Miljøfaglig rådgiving

Fylkesmannen har begrensede ressurser til å gi god miljøfaglig veiledning overfor fylkets 44 kommuner. Kommuner som henvender seg til oss får svar og vi har i 2013 gjennomført tre regionale kurs om naturmangfoldloven relatert til aktuelle fagområder kommunene har myndighet på.

Klimaarbeid

Fylkesmannen har nedsatt en egen klima gruppe som skal samordne arbeidet mellom landbruk, beredskap og miljø. Pga få effektive tverrfaglige virkemidler utover i arbeidet etter PBL har gruppa ikke vært aktiv i 2013. Klima har fokus i forbindelse med plansakene, men i mange kommuner med spredt bosetting, dårlige kollektivtilbud m.m. er handlingsrommet begrenset. Det samme gjelder kommunenes arbeid med kommunale klimaplaner.

Miljøstatus

Miljøstatus Nordland ble oppdatert i 2013.

EUs rammedirektiv for vann

For å få gjennomført arbeidet Fylkesmannen har ansvaret for, har vi to utfordringer. Den største er nok at det er vanskelig å få kommunene til å sette av ressurser til sine ansvarsområder/oppgaver med direktivet, samtidig med at de i noen kommuner sliter med kompetansen. Det er i noen regioner gitt skjønnsmidler for interkommunalt samarbeid for å avhjelpe denne situasjonen. Den andre utfordringen er vår egen kapasitet til å være pådriver og kvalitetssikrer i arbeidet med overvåkingsprogram og tiltaksanalyser. Vi ser at vår og andre etaters ressursituasjon kan føre til kvalitetsutfordringer og forsinkelser i forhold til direktivets framdriftskrav. Landbruksinteressene blir i hovedsak ivarettatt av kommunene. Det vises til det som er skrevet over om

kommunenes kapasitet.

Naturressursforvaltning

Prioriterte arter og utvalgte naturtyper . Fulgt opp i henhold til oppdrag.

Arbeidet forvaltningsplaner for Ramsarområder og andre mindre verneområder, ble prioritert i 2013. I disse områdene er vi avhengig av en god dialog med eierne av områdene. Dette har i noen områder medført mye ekstraarbeid og dels forsinket framdrift. Utredning av nasjonalpark «Lofotodden» er godt i gang og arbeidet med revisjon av vernet på Saltfjellet nærmer seg slutfasen. Det er begge steder lagt stor vekt på medvirkning med folkemøter og kontordager i aktuelle områder. For Lofotodden er det gitt skjønnsmidler til kommunene for at de skal styrke sin medvirkning og se dette opp mot verdiskaping lokalt.

Oppfølging av forvaltningsreformen for store verneområder prioriteres høyt og vi legger inn store ressurser for å kunne bidra til at reformen skal bli vellykket. Bygging av nettverk mellom forvalterne og aktuelle fagmiljøer, opplæring i aktuelt lovverk m.m. er helt avgjørende i denne sammenhengen. Vi må også ha en tett personaloppfølging.

Arbeidet med marint vern i Saltstraumen ble gjennomført raskt og med god medvirkning og med tilbakemelding fra lokalmiljøet at de følte seg ivaretatt i prosessen. Det synes og som om lokalbefolkningen gikk fra å være kritisk til forsiktig positiv til vernet. Det er viktig å følge dette opp med kartlegginger og et forvaltningsplanarbeid med god lokal deltakelse.

Fremmede arter: Arbeidet fulgt opp ved behandling av søknader om planting av fremmede treslag og ved fjerning av fremmede arter i verneområder. Mer aktiv bekjempelse av f.eks. tromsøpalmer vil kreve mye ressurser.

Etter rotenonbehandling av Vefsnsregionens vassdrag her det vært tett oppfølging av de som har interesser i området for å hindre resmitting og for å tilrettelegge for reetablering av fiskestammene. Det er og et beredskap om det skulle vise seg at det avdekkes fortsatt smitte av Gyrodactylus i området.

Forurensing

Oppdraget i forhold til tilsyn med bedrifter med fokus på farlig avfall, kjemikalier og miljøgifter er fulgt opp. Store avstander med mye reisetid og høye reisekostnader medfører at gebyrene i mange tilfeller langt fra dekker kostnadene med tilsynet. Databasen forurensing er tung og arbeide med, og her henger vi dels noe etter. Arbeidet med oppfølging av skipsverft som forurensingskilde er komplisert og tar mye tid. Ut fra kompleksiteten og de store kostnadene bedriftene kan få, brukes det mye tid på dialog for å komme fram til realistiske krav/løsninger. Det samme gjelder i forhold til fiskeforedlingsbedrifter.

2.6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Fylkesmannen har i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i 2013 hatt særlig fokus på ansvar, ledelse, holdninger og kultur for å styrke risikoerkjennelsen, gjennomføringsevnen og oppfølging på beredskapsområdet.

Fylkesmannen i Nordland har i 4-årsperioden siden innføringen av lov om kommunal beredskapsplikt i 2010 (Sivilbeskyttelsesloven) gjennomført tilsammen 30 formelle tilsyn i kommunene. Erfaringene fra perioden, sett under ett, er at kommunene har avvik på helhetlig ROS. Mange av kommunene starter på arbeidet etter at tilsyn er gjennomført, men evner ikke gjennomføre og fullføre arbeidet slik at avvik lukkes.

Årsakene til dette er sammensatte, men vi ser både dårlig forankring av arbeidet, samt at det ikke avsettes nødvendige personellmessige eller finnes faglige ressurser til gjennomføring.

I 2013 har vi gjennomført 8 beredskapstilsyn, dette er 3 mindre enn det vi i snitt bør gjennomføre pr. år. Årsaken til avviket er forholdet mellom ressurser og det store antall kommuner.

Vi har i 2013 gjennomført møte i Fylkesberedskapsrådet, og der satt fokus på arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, viktigheten av samvirke og ansvaret på eget område.

Som oppfølging av FylkesROS Nordland, 2010, ble det iverksatt øvelser knyttet til beredskap i ekom/-kraftforsyningen. I 2013 ble det ferdigstilt en konsekvensutredning av langvarig strømbortfall i Lofoten. Dette

arbeidet et prosjekt med Lofotrådet, FMNO og Nordconsult. Videre oppfølging av Lofotprosjektet vil skje i 2014.

Oppstarten av den kommende rullering av FylkesROS Nordland (2014) ble behandlet og forankret i fylkesberedskapsrådet. Fylkesberedskapsrådet vil bli involvert i arbeidet videre.

Fylkesmannen har implementert og tatt i bruk krisestøtteverktøyet (CIM) og har i 2013 benyttet dette med gode erfaringer under ekstremværet Hilde.

Fylkesmannen i Nordland deltok på Barents Rescue 2013.

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

00.1 Kongelige besøk

Fylkesmannen hadde i 2013 ansvar for planlegging og gjennomføring av to kongelige besøk.

HM Dronningen besøkte 15. juni Flakstad kommune i forbindelse med markering av Stemmerettsjubileet.

HKH Kronprinsen besøkte 11. september Polarsirkelen videregående skole i Rana kommune i forbindelse med Dignity Day.

00.2 Saksforberedelse av tildeling av ordener og medaljer

I 2013 behandlet fylkesmannen 3 søknader om Kongens fortjenstmedalje, hvorav 2 ble innvilget. Vi venter på svar fra Slottet på den 3. søknaden.

Det har vært en nedgang i antall søknader de siste årene. Dette fordi statuttene er blitt endret.

Tildelingene har blitt håndtert fortløpende. Kunngjøringer etter tildeling blir publisert på vår nettside så snart som mulig.

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 – 06 Naturmangfold, vannforvaltning og vannforurensning

Det vises til foreløpig årsrapport på miljøområdet. Denne er sendt Miljødirektoratet. Det meste av oppdragene på disse resultatområdene er utført, men med svært ulik prioritering. Der konkrete oppdrag er nedprioritert har dette skjedd i dialog med aktuelt direktorat. Det som rapporteres her er ikke dekkende for alle oppdragene.

Forvaltningsreformen for store verneområder er ressurskrevende og komplisert. Forvalterne som sitter på én- til tremannskontorer har behov for et faglig nettverk for å kunne betjene styrene med naturfaglig og juridisk korrekte saksframlegg. De trenger også betydelig kunnskap om tilrettelegging for verdiskaping i verneområdene, Fylkesmannen har lagt ned mye ressurser for kunnskapsoppbygging, faglig støtte og nettverksbygging. Dette anser vi som helt grunnleggende for at reformen skal bli vellykket. Vi bruker også betydelige ressurser på overvåking av vedtak som fattes jf. vår plikt til å påklage vedtak som er i strid med verneformål/vedtekter. Vi mener det også i framtida vil være nødvendig at Fylkesmannen bruker mye ressurser på oppfølging av reformen.

Utarbeiding av forvaltningsplan for naturreservatet på Jan Mayen er ikke påbegynt ut fra kapasitetsproblemer. Dette ble nedprioritert i samråd med direktoratet.

Arbeidet mer revisjon/utviding av Saltfjellet-Svartisen nasjonalpark følger planene. Arbeidet med utredning av mulig nasjonalpark på Moskenesøya/Flakstad går for fullt. Arbeidet er blitt mer komplisert enn forventet pga lokalt engasjement. Samarbeidet med ordførerne/kommunene er meget bra.

Saltstraumen Marine verneområde ble etablert etter en intens prosess vinteren/våren 2013. Sterkt lokalt engasjement og vår tette dialog med lokalmiljøet gav totalt sett en god prosess som vi mener bidro til at mange lokalt slutter opp om vernet og at motstanden mot vernet lokalt er langt mindre enn det var i startfasen.

Vi har ferdigstilt 6 av de forvaltningsplanene for mindre verneområder vi hadde oppdrag om. Arbeidet med seks

andre reservater er utsatt/forsinket pga arbeidspress og at det kreves en god dialog med grunneiere og andre for å få gode forvaltningsplaner som kan følges opp i forståelse med grunneierne.

Vi ser at kunnskapen om naturmangfoldloven i kommunene er begrenset. Kurs for kommunene ble gjennomført høsten 2013. For å få god deltakelse ble det holdt kurs tre ulike steder i Nordland slik at reisekostnader og tidsbruk for kommunene ikke skulle begrense deres deltakelse. Opplæring av kommunene i kravene i §§ 8-12 i NML gir de ansatte i kommunene en god systematikk for vurdering av miljøeffekter av tiltak som tilfredsstiller kravene etter forvaltningsloven.

Vi har siste året fått mange faglig spennende oppdrag knyttet til utvalgte naturtyper og prioriterte arter. Vi har i 2013 arbeidet med faggrunnlag for grotter, nordlandsglattkrans, rikmyr. Dette er prosessmessig utfordrende da anbudsprosessene tar tid, bevilgningene kommer seint og midlene må nyttes i budsjettåret.

Arbeidet med bekjempelse av G.salaris i Vefsn-regionen ble avsluttet i 2012. I 2013 ble det lagt vekt på etterarbeid, overvåking og planlegging av framtidig forvaltning av fiskeressursene inklusiv utsetting.

Forvaltning av anadrom fisk: Mange bestander har en kritisk lav produksjon. Det er derfor over tid arbeidet målrettet med driftsplaner, begrensing/stenging av fiske i elvene og sterk begrensing av sjølaksefisket m.m. Vi ser at situasjonen blir bedre i noen vassdrag. Vi mener å ha god kontroll på de tiltakene vi har råderett over; som fiskebegrensinger og kompenserende tiltak i regulerte vassdrag. Områder vi ser fortsatt kan utgjøre en stor trussel, er forekomst av lakselus i sjøen og innslag av rømt laks i vassdragene.

Helhetlig vannforvaltning: Embetet har et godt å tett samarbeid med fylkeskommunen og regionale statlige etater i dette arbeidet. Vårt oppdrag er knyttet til miljøkarakterisering av vannforekomster, overvåkingsprogram og tiltaksanalyser. Ressursene vi har fått for vår arbeidsinnsats, er på et knapt årsverk. Siste årene har vi hvert år lagt ned en arbeidsinnsats på i overkant av 2 årsverk på bekostning av oppdrag finansiert over 1510. Vi ser likevel at vi vil få store problemer med å holde fristene for våre oppdrag. Dette kan igjen føre til at det er vanskelig å følge direktivets krav til framdrift. Siste år har det vært særlig fokus på overvåkingsprogram og tiltaksplaner.

Oljeforurensning: Med en lang kyst og betydelig skipsfart anser vi risikoen for utslipp å være relativt stor. Fylkesmannen i Nordland deltar derfor på IUA-enes øvelser. MOB-kartene vi har for kysten har mye gamle data. Særlig for Helgelandskysten er det områder hvor ny kartlegging av fuglebestandene vil være viktig for å få rette prioriteringer av mulige tiltak. Når vi får inn nye data, vil arbeidet med revidering av MOB-sjøkartene være viktig. I 2013 har vi prioritert arbeid med MOB-landkart. Dette har gått noe utover tilsynsaktiviteten.

Rovviltforvaltning: Det vises til kap. 2.5

Motorferdsel i utmark: Innsatsen er begrenset til behandling av klager på kommunale vedtak og veiledning pr telefon når kommunene og andre har bedt om faglig veiledning.

Akvakultur: Risikovurdering av anleggene utføres ikke samlet, men etterhvert som vi har nye saker til behandling og i forbindelse med tilsyn.

Avløp: Kommunene Rana, Vefsn, Bodø og Narvik har fortsatt en til flere renseanlegg som ikke er akkreditert og noen mangler primærrensing. Dette krever videre oppfølging fra oss.

Resultatområde 07 Godt bymiljø

Innsatsen her begrenser seg til innspill i forbindelse med saker etter plan- og bygningsloven.

Resultatområde 08 Aktivt friluftsliv

Som vi også har informert om tidligere arbeider Nordland Fylkeskommune godt og systematisk for å tilrettelegge/stimulere til aktivt friluftsliv, og har etter det vi kan se og et godt grep om arbeidet med statlig sikra områder. Dette medfører at vi kan begrense arbeidet med friluftsliv til høringsuttalelser etter PBL og til vår rolle som DNs representant som eier av statlig sikra friluftsområder.

For statlig sikre friluftsområder behandles saker hvor vi representerer grunneier fortløpende.

Resultatområde 09 Giftrikt miljø

Det har blitt registrert unormalt høyt kadmiuminnhold i klokjøtt fra krabbe nord for Saltenfjorden. I 2012 var det gjennomført kartlegging av kadmium av sedimenter på utvalgte lokaliteter/dumpeplasser. Mattilsynet supplerte i 2012 undersøkelser av krabbe med å ta prøver helt opp tom Vesterålen. UiN arbeider med kartlegging av kadmium i fødeorganismer for krabbe for å undersøke mekanismer. I 2013 ferdigstiller NGU kartlegging av berggrunn og naturlig avrenning fra land. Fylkesmannen har i 2013 søkt om midler til en litteraturstudie/kartlegging av bidrag fra langtransport med havstrømmer. Miljødirektoratet gjennomfører et kartleggingsprosjekt av oppdrettsanlegg som kilde. Kartleggings/overvåkningsaktivitetene blir bygd inn i overvåkningsplanen (vannrammearbeidet).

Skipsverft: Arbeidet følges opp. Det rapporteres jevnlig til miljødirektoratet. Skipsverftene har fått utsatte frister, men arbeidet går framover. Skipsverft er og tema for tilsyn og forurensa grunn.

Tiltaksplan Randjorden: Her har vi søkt midler fra miljødirektoratet for videreføring av arbeidet.

Avfall og gjenvinning: Henvendelser og søknader behandles fortløpende.

Vi er noe forsinka mhp iverksetting av sigevannrensing, virksomhetene har hatt behov for å gå gjennom måledata og gjøre testinger – fremdrift og frister følges opp fortløpende.

Vi har ikke tatt initiativ eller fulgt opp avfallsplaner i havner pga stor arbeidsbelastning/manglende ressurser. Står på vår plan for 2014.

Resultatområde 10 Rein luft

Fylkesmannen følger opp med råd og veiledning ift kapittel 7 om lokal luftkvalitet, bla i Rana og Narvik kommuner. Vi har tatt initiativ til møte om lokal luftkvalitet og kommunens oppgaver med Narvik kommune. I september vil det bli satt opp målestasjoner for svevestøv (2 stk). Overskridelser i 2012 i Rana kommuner er diskutert og vi har deltatt i møter lokalt.

Arbeidet med støy behandles dels etter plan- og bygningsloven, dels etter forurensingsloven. Vi ser at det er lettere å unngå konflikter der en gjennom overordnet plan får skilt tiltak som gir mye støy fra mer støyfølsomme formål og vi gir derfor kommunene råd om at støy tillegges vekt når de arbeider med plansaker.

Resultatområde 11 Stabilt klima

Fylkesmannen gir råd og veiledning i kommunenes arbeid etter plan- og bygningsloven. Dette for at kommunenes planer skal ta hensyn til økt fare for flom, ras, springflo osv., og for at de skal planlegge på en måte som ikke øker transportbehovet unødig og ved at de tilrettelegger for bruk av kollektivtransport. I mange distriktskommuner er det vanskelig å se hvordan en kan tilrettelegge for økt bruk av buss.

Videre gir vi kommunene råd i deres arbeid med vann og avløp slik at anleggene blir dimensjonert for økte nedbørmengder/økt nedbørintensitet m.m.

Utover dette arbeider vi for at metangass fra avfallsanlegg/avfallsdeponier skal nyttes som en ressurs.

Oppfølging av kommunene i deres arbeid med klimaplaner er svært begrenset. Kommunene har laget første generasjon klimaplaner, men inntrykket er at disse bare i begrenset grad er fulgt opp. Med dagens utfordringer i kommunene og med de virkemidlene vi har, er vi usikker på om det er mulig å få vesentlige effekter om kommunene tar opp klimaplanene til revisjon.

Resultatområde 12 Resultatkrav knyttet til Tverrgående virkemidler

Viser til underkapitlene under dette resultatområdet.

12.1 Planlegging for en bærekraftig utvikling

Fylkesmannen i Nordland er med i forsøksordningen om innsigelser. Slik forsøket er innrettet får vi flyttet fram dialogen med kommunene til en tidligere fase i planarbeidet. Det er for tidlig å si om dette virker positivt eller negativt på hvordan miljøinteressene ivaretas, men dialogen rundt dette er blitt bedre.

Som vi har vist til tidligere er arbeidsmengden på dette området svært stor. I et fylke med 44 kommuner, de fleste med under 3000 innbyggere, har kommunene utfordringer i forhold til å bygge opp nødvendig kompetanse og kapasitet i arbeidet med saker etter PBL. Fortsatt mangler noen kommuner kommuneplan og mange har gamle planer. Behovet for samhandling for å få på plass gode arealpolitiske avveininger og behovet for befaringer er stort, men reiseavstander og antall kommuner gjør at vi får for lite tid til dialog. Vi foretar og langt færre befaringer enn vi føler vi har behov for. Dette gir risiko for at miljøverdier kan gå tapt og for at vi kan få ulikt utfall på saker som ellers er like. Bl.a varierer miljøinformasjonen vi får i den enkelte sak betydelig fra kommune til kommune. Oppbygging av baser og innsynsløsninger bidrar til å redusere risikoen både for ulik behandling og for at miljøverdier går tapt. Se for øvrig 12.3

I tillegg til kommuneplanene blir alle reguleringsplanene behandlet. Ut fra tidspresset må vi sile ut en del av dispensasjonssakene som ved en rask gjennomgang ikke ser ut til å berøre vesentlige statlige interesser (omfatter ca 50% av alle disp saker). Disse blir ikke besvart. Dette medfører en risiko for at saker som kan være i strid med statlig politikk ikke blir vurdert. Vi mener dette likevel er riktig for å sikre mer tid til kommuneplanene, reguleringsplanene og andre inngrepssaker.

12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling

Inntjeningen på gebyrfinansiert tilsyn er en utfordring i Nordland. Store avstander, store reisekostnader og mye arbeidstid til reise medfører at mye av tilsynsarbeidet går med underskudd. Fylkesmannen mener en bør se på grunnlaget for gebyrsatsene og om det f.eks er mulig å få en utjamningsordning som kompenserer de store kostnadene til reise gir i vårt tilsynsarbeid.

Totalt er det ca 4,5 årsverk som går til konsesjonsbehandling, og 2,8 årsverk som går til tilsyn. Vi har brukt en god del ekstra tid på opplæring av to nye medarbeidere, og vi har til dels vært tre ute på tilsyn. Tallene oppgitt her er ikke summerte men beregnede tall for hele året. Året har ellers vært spesielt på den måten at vi har tatt ut arbeidskraft fra våre faste ansatte til å arbeide intensivt med MOB Land, med oppfølging av vannforskriftarbeidet, og en av våre ansatte har også levert en masteroppgave om byggeavfall denne våre (delvis permisjon). I tillegg har plansakene tatt betydelig fokus også på forurensningssiden (støy mm).

Det er ikke hentet inn tvangsmulkt i 2013.

12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon

Kunnskapsgrunnlaget er viktig i all offentlig forvaltning. Arbeidet med systematisk kartlegging av og innlegging av miljødata i naturbasen, vannett/vannmiljø, rovbaser går framover. Vi ser at antall baser gjør det vanskelig å få samlet innblikk i alle basene som har miljøinformasjon vi trenger i vår saksbehandling og som andre offentlige aktører/utredere har behov for. Vi har, for å redusere risikoen for at tilgjengelig informasjon blir oversett av kommuner og andre som arbeider med arealdisponering etablert kartsiden Nordlandsatlas hvor de ulike basene framkommer. Internt bruker vi innsynsløsning vi har kalt miljøinnsyn som har lenker til alle baser. Sak i kart er og etablert.

12.4 Internasjonalt samarbeid

Deltakelse i Barentssamarbeidet er prioritert ned. I Nordkalottarbeidet deltar vi aktivt, noe som utløser eksterne midler til fellesprosjekter og informasjonsutveksling i viktige miljøspørsmål på tvers av grensene.

Ressursrapportering

Ressursrapporteringen er korrekt totalt sett under MDs oppdrag, men noen oppdrag kan plasseres under flere resultatområder. Det er derfor mulig å bruke ulike fordelinger mellom disse uten at det blir rett eller galt.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
01-06 Naturmangfold, vannforvaltning og vannforurensning	kr 6 346 390,81	kr 6 171 003,22
09 Giftfritt miljø	kr 1 208 090,60	kr 436 873,59
Andre oppgaver under MD	kr 100 395,28	kr 0,00
11 Stabilt klima	kr 37 911,04	kr 0,00
12.1 Planlegging for en bærekraftig utvikling	kr 3 100 485,24	kr 195 429,94
12.2 Tilsyn og konsesjonsbehandling	kr 1 374 976,92	kr 817 225,36
12.3 Kunnskapsgrunnlag og miljøinformasjon	kr 43 199,04	kr 0,00
12.4 Internasjonalt samarbeid (Finnmark)	kr 37 911,04	kr 0,00
Sum:	kr 12 249 359,00	kr 7 620 532,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Matsikkerhet

21.1 Økt matproduksjon og trygg mat

Sentrale utviklingstrekk og drivkrefter i utviklingen av jordbruket

2013 skiller seg nokså lite ut fra de foregående årene når det gjelder utviklingstrekkene i jordbruket. Strukturendringene skjer fortsatt raskt, og er særlig merkbare innen melkeproduksjonen og saueholdet. Det totale antall foretak i drift utgjør nå i underkant av 2 300, som er en nedgang på omlag 100 foretak i løpet av 2013. Nedgangen er noe større enn gjennomsnittet for de siste årene. Det er også en klar tendens til at arealer nå går ut av produksjon.

Melkeproduksjon er fortsatt den klart dominerende driftsformen i vårt fylke. Her opplever vi relativt stor investeringslyst og stor etterspørsel etter offentlig kapital til fornying av driftsbygninger, men etterspørselen har avtatt noe de siste to årene. I melkeproduksjonen har det skjedd store strukturendringer de siste årene, og vi ser at fagmiljø i noen bygder er i ferd med å forsvinne. Vi ser også at økonomien på store bruk ikke alltid blir bedre etter utbygging, og at enkelte foretak sliter med store transportavstander og -mengder for fôr og husdyrgjødsel. Tendensen går fortsatt i retning av utbygging av store bruk med melkerobot, i stor utstrekning basert på omfattende jordleie og kvoteleie, men omfanget av de aller største utbyggingssakene er på tur ned. Interessen for etablering av nye samdrifter har gått tilbake etter at muligheten for leie av melkekvoter ble innført. Vi ser også en klar tendens til forskyvning av melkekvoter fra nord til sør i fylket; i nordfylket går produksjonen ned mens den øker noe i sør. Prognoser utarbeidet av TINE viser at utviklingen vil fortsette, men også at total melkemengde i Nordland vil synke med 7 % fram til 2017 dersom det ikke iverksettes tiltak for å snu utviklingen. Rekruttering til yrket er en stor utfordring, noe Fylkesmannen har hatt fokus på i 2013 gjennom å arrangere to ungdomsseminarer i samarbeid med Nordland landbruksselskap, samt gjennom oppfølgingen av Regionalt næringsprogram.

Vi ser noe av den samme utviklingen i saueholdet, der det etter hvert er kommet flere store sauebesetninger. Sauetallet er på tur ned etter flere år med økning, delvis på grunn av omfattende utfordringer knyttet til tap av beitedyr til rovvilt. Det er en viss forflytning av saueholdet fra rovdyrutsatte strøk til rovdryrfrie områder, men denne tendensen er ikke entydig. Vi har også eksempler på etablering av store kjøttfebesetninger, en produksjonsform som fortsatt er i vekst i Nordland. Ammekyr utgjør nå nærmere 25 % av det totale antall kyr i fylket. Nordland har fortsatt en liten og stabil produksjon av geitmelk, og Fylkesmannen har bidratt i arbeidet med sanering av besetninger og videreutvikling av geitholdet. Nordland har svakt økende produksjon av svinekjøtt med dyktige produsenter og gode fagmiljøer. De siste årene har vi sett flere eksempler på bruksutbygging innen både sauehold og svineproduksjon uten offentlig støtte.

Grønnsaker i stor skala produseres nå av bare noen få produsenter, det samme gjelder potetproduksjonen – som også er synkende. Grønnsaksektoren sliter tungt med å tilpasse seg stadig nye (og unødvendige?) krav fra grossistleddene. Disse produksjonene har totalt et lite omfang i vårt fylke.

Nye bygdenæringer begynner etter hvert å få et betydelig innpass som inntektsgrunnlag på mange bruk. Her

mangler vi tallmateriale som dokumenterer omfang og betydning.

En viktig drivkraft for utvikling av jordbruket er sterke fagmiljøer. Vi ser tydelig at satsingsvilje og investeringslyst er størst i områder der jordbruket fortsatt har en sterk posisjon. Et velfungerende veiledningsapparat, inkludert kommunal landbruksforvaltning, er i tillegg en viktig faktor. I Nordland mener vi også å kunne se effekter av større kompetansehevende tiltak gjennom blant annet Innovasjon Norges tilbud om Fram Agro og Tines satsing mot melkeprodusentene innenfor tema som bedriftsledelse og planlegging. Når det gjelder nye næringer, er mobilisering, kompetanseheving og nettverksbygging viktige tiltak for å øke tilfanget av tjenestetilbud og produkter. Her vurderer vi at ulike prosjekter i regi av Fylkesmannen gjennom flere år har gitt god effekt.

2013 var et relativt godt år for grasavlinger generelt. Avgrensa områder på Helgeland fikk en del vinterskader på eng. Mye tele og sein vår medførte imidlertid en avlingsvikt i grønnsakproduksjonen.

Fylkesmannens bidrag for å nå målet om økt matproduksjon

I 2013 var Fylkesmannen sekretariat for utarbeidelsen av Landbruksmelding for Nordland 2013-2016, «Vårt landbruk – vår framtid». Landbruksmeldinga dannet grunnlag for en egen fylkestingssak om landbruket i Nordland som ble behandlet av fylkestinget på møte 7.10.13.

Vårt landbruk, vår framtid – landbruksmelding for Nordland 2013 – 2016, er et strategisk dokument som gir en beskrivelse av landbruket i Nordland, og en oversikt over muligheter og utfordringer for landbruket i fylket..

Landbrukets viktigste oppgave i Nordland er å produsere nok mat av god kvalitet. I tillegg kommer aktiviteter knyttet til skogbruk og bygdenæringer. Samtidig er landbruket en viktig næring for mange kommuner og lokalsamfunn på områder som bosetting, sysselsetting, infrastruktur, areal m.m. Landbruket er også en viktig aktør i forhold til produksjon av fellesgoder som f.eks. kulturlandskap.

Landbruket er viktig for Nordland, og landbruket er i endring. For å stimulere de mulighetene som ligger i denne næringen og for å møte de utfordringene denne næringen har, kreves det en aktiv regional politikk. Nordland fylkeskommune som regionalpolitisk aktør og som utviklingsaktør har sammen med Fylkesmannen og Innovasjon Norge et spesielt ansvar for å ta tak i disse områdene både strategisk og gjennom aktiv handling.

Gjennom sin tilslutning til *Landbruksmelding for Nordland* tar Nordland fylkeskommune et ansvar for en aktiv politikk på landbruksområdet i Nordland. Dette gjelder både i forhold til næringsutvikling, kompetanse, infrastruktur, areal og et aktivt arbeid opp mot sentrale myndigheter knyttet til rammebetingelser.

Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland 2013-2016 ble utarbeidet i 2012. Programmet har som et av sine resultatmål å bidra til at Nordland minimum opprettholder sin nåværende andel av nasjonal matproduksjon. Næringsprogrammet er utarbeidet i nært samarbeid med det regionale partnerskapet på landbruk og programmet er oppe til årlige drøftinger på partnerskapets møter. Programmet evalueres i forhold til behov for endringer. Det nye næringsprogrammet har en sterkere innretning mot økt matproduksjon sammenliknet med tidligere næringsstrategier for landbruket.

For å nå målene i programmet er tre strategiske satsingsområder valgt ut: Kompetanse, Rekruttering og Innovasjon og entreprenørskap. Under de enkelte satsingsområdene er det foretatt en prioritering av innsatsen. Fylkesmannen har, for å målrette sin innsats på området i 2013 og 2014 organisert arbeidet i et prosjekt. Et av delmålene i prosjektet er fokus på agronomi for å styrke fomidligen av viktigheten av god agronomi som grunnlag for gode avlinger og god økonomi. Fylkesmannen bidrar også aktivt med innspill til tema for FoU-rettet innsats med tanke på økt matproduksjon.

Veterinærer

Oversikt over kommunenes forbruk av vakttilskudd og stimuleringstilskudd ble rapportert direkte til SLF.

Grønt reiseliv

Handlingsplan for grønt reiseliv - som er FM's handlingsdel av den regionale reiselivsstrategien for Nordland er grunnlag for prosjektet "Grønt reiseliv i Nordland 2013-2015" som er fundamentert i Utviklingsprogram Nordland for Nordland fylke.

Prosjektet startet opp som planlagt i 2013 og alle tiltak ble gjennomført etter planen, så nær som ett. Dette var tiltaket: Kurs i opplevelsesdesign for viderekommende" og var spesielt myntet på de som hadde gått grunnkurset fra før (ca. 50 stk.). Her var det bare to påmeldte og vi ble usikker på om det tilkjennegjorte kompetansebehovet

fra tidligere stod ved like. Derfor valgte vi å kjøre en større underøkelse blant alle 130 reiselivsbønder for å få en helt oppdatert kompetansekartlegging. Denne kunnskapen blir nå brukt i den videre planleggingen. Midlene som var tiltenkt dette tiltaket ble av styret omprioritert til å finansiere tiltaket: "lage en pilot turløype med utgangspunkt i 3 gårder", der vi jobber sammen med fylkeskommunen, kommunen, 3 gårdbrukere, destinasjonsselskapet og friluftsrådet for å skape ei egnet og hensiktsmessig turløype for lokalbefolkning og turister(på tre språk) som skal beskrive naturverdier, geologi og landskap via lyd og film på QR-koder. Framgangsmåten for å få opp et slikt tiltak skal beskrives i en elektronisk brosjyre for å stimulere flere som eier landbrukseiendommer til lignende tiltak.

Andre tiltak var forskningsrapporten: Hvem er konsumenten for gårdsturismebedrifter i Nordland. som er et VRI-prosjekt der vi tar rede på hvem det er som besøker gårdene i reiseliv- og opplevelsessammenheng. Også tiltaket om å informere om reiseliv som mulighet med utgangspunkt i gårdene ble informert om på naturbruksskolene for alle avgangselevne via seminarer. Til slutt ble tiltaket "Utvikle en presentasjonsbrosjyre for gårdsturismebedrifter" gjennomført med meget god evaluering og maksimalt antall deltagere.

FM (LAN) er konsortiepartner på VRI Nordland med egen representant i prosjektgruppe reiseliv og fast representant i det vedtaksmyndige VRI-styret. Dette gjennom vår finansielle deltagelse til konsortiet på områdene "Opplevelsesbasert reiseliv" og "Ny fornybar energi".

FM har også fast medlem i ressursgruppe reiseliv Nordland som er en sammenslutning av alle virkemiddelaktørene og som møtes jevnlig for å diskutere regionale utfordringer på reiselivsområdet.

Lokalmat

Fylkesmannen har inneværende år utformet et toårig prosjekt innenfor lokalmatområdet, prosjektet heter *Matopplevelser i Nordland*. Prosjektet eies og driftes av Fylkesmannen i Nordland og er finansiert i et samarbeid mellom fylkeskommunen og Fylkesmannen. Målgruppen er de som produserer, foredler, selger og serverer lokalmat i Nordland. De utvalgte aktivitetsområdene er møteplasser/koblingsarenaer, produkter og marked. Aktivitetene i prosjektet vil foregå 2014 og 2015.

Det er et ønske om å videreutvikle satsingen på lokalmat- og matopplevelser i Nordland. Dette skal gjøres i et bredt perspektiv med fokus på landbruk, sjømat og opplevelsproduksjon hvor lokale råvarer og matopplevelser er viktige verdier. Nordland fylkeskommune har iverksatt et arbeid med å utarbeide en ny strategi for lokal mat og matopplevelser i Nordland. Fylkesmannen er delaktig i denne prosessen gjennom ressursgruppe mat. Ressursgruppe mat styres av fylkeskommunen, og består i tillegg av Innovasjon Norge og Fylkesmannen. Endelig strategi ser man for seg vil kunne være ferdig utarbeidet i løpet av 2014.

Vi har vært delaktige i styringsgruppen for planlegging og gjennomføring av Nord-Norges deltakelse under Grüne Woche 2014. Videre har vi representert Fylkesmennene i Nord-Norge i styringsgruppen for kompetansenettverket for lokalmat i Nord-Norge.

Resultatområde 22 Landbruk over hele landet

22.1 Bruk av landbruksarealer

Rapportere ev. bruk av midler over kapittel 1144 post 77

Noen kommunebesøk i forbindelse med rovviltsaker er belastet dette kapittelet. Men de fleste reiser er belastet miljømidlene.

Beskrive utviklingen i beitebruk

Nordland er et stort husdyrfylke med omfattende beitebruk. Vi har ca. 210 000 sau og lam på utmarksbeite. Vi har en god del storfe på beite, både utmark og innmark, men har ikke eksakt tall for det. Mer ammekyr har styrka storfebeitinga. I tillegg høster geit og hest av utmark.

Beitearealene i fylket har neppe endra seg noe særlig. Dyretallet holder seg ganske stabilt med beiting på stort sett de samme arealer som tidligere år.

Tall for miljøtilskudd til beitelag og tapsstatistikk, se tabelldata. Totaltapet var på 7,95 % i 2013 mot 8,43 % i 2012, men er fortsatt høyere enn i 2011 (7,16 %).

Bak disse høye gjennomsnittstallene finner vi Sagfjorden beitelag definert som "Kyststrøk" og prioritert beiteområde i forvaltningsplanen. Betydelig økte tap de siste tre årene, og blant de beitelagene med størst tap i 2013 (15,9 %).

Beitelagene i Saltdal har svært høye totaltapsprosent i 2013 (21,9 % for begge beitelagene til sammen).

Ranen og Lasken beitelag er blant de beitelagene i fylket som har høyest tapsprosent i 2013 (hhv. 18,7 % og 14,8 %).

Felles for alle er at de ligger i prioritert beiteområde ifølge forvaltningsplanen. Tapene er høye på tross av omfattende bruk av forebyggende tiltak over miljømidlene.

Omfang av samfinansiering med forebyggende tiltak mot rovviltskader

Det er lite samfinansiering med forebyggende tiltak mot rovviltskader over Klima- og miljødepartementets budsjett. Rovviltnemnda for Nordland har ikke prioritert elektronisk overvåking høyt i 2013. Dessuten har nytt regelverk fra 2013 satt begrensninger på bruk av midler til dette.

Vi har hatt en viss form for samkjøring med midler over LMD sitt budsjett gjennom Tilskudd til tiltak i beiteområder. 3 gårdbrukere i fylket har fått tilskudd til å utprøve radiobjeller fra Findmysheep i 2013 siden de har dårlig mobildekning i beitet. Alle tre beiter i områder med bl.a. bjørn.

Tapsstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2013	2012
FMNO	58593	95270	67	4,49	10,08	7,95	8,43
Sum	58593	95270	67	0	0	0	

22.2 Eiendom og bosetting

Fylkesmannen har med hjemmel i jordloven § 3 kontrollert 3 kommuner i 2013. For 2 av disse er resultatet tilfredsstillende. Den 3. ikke er avsluttet men vi ser at det er store mangler i den kommunale forvaltningen. Dette gjelder en kommune Fylkesmannen har spesiell oppfølging overfor.

Forøvrig gis alle fylkets løpende oppfølging på telefon eller ved besøk i forbindelse med kommunedialogen.

Som klageinstans over vedtak i kommunene etter jordloven og konsesjonsloven behandlet Fylkesmannen 12 saker i 2013, hvorav 2 som settefylkesmann for Nord-Trøndelag. Klage ble tatt til følge i 3 av sakene. I en sak kom Fylkesmannen til at det ikke var nødvendig med samtykke til omdisponering slik kommunen hadde lagt til grunn. Fylkesmannen har foretatt en overprøving i medhold av § 35, tredje ledd i forvaltningsloven i en sak og omgjorde kommunens vedtak. I en annen sak vurderte Fylkesmannen overprøving, men kom til at grunnlaget for omgjøring ikke var til stede.

Fylkesmannen behandlet 7 delings- og omdisponeringssaker som førsteinstans på grunn av at kommunen var inhabil. Vi behandlet også 4 saker som gjaldt spørsmålet om flere gårds- og bruksnumre var å anse som «ei driftseining» etter jordloven § 12, 4, senere § 12. 6. ledd.

22.3 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Forvaltningskontroller avdekker noe svikt i formelle rutiner. Ingen mistanke om at disse har ført til feilutbetalinger. Derimot synes kommunenes foretakskontroller å være overflatiske. Mye pga manglende kompetanse eller ubehag ved nærhet til de kontrollerte. Landbruksavdelinga har bedt SLF vurdere om foretakskontrollene bør profesjonaliseres og utføres av fast kontrollpersonell hos Fylkesmannen.

Også i 2013 har vi hatt hovedfokus på forvaltningskontroller i kommunene. Men vi deltok som observatør sammen med en kommune på kontroll av samdrifter og potensielle driftsfellesskap. Dette resulterte etter lengre saksbehandling i kommunen i at Fylkesmannen overtok kontrollen. Den er i februar 2014 fortsatt ikke avsluttet.

Landbruksvikartjenesten

Dekningsgraden for landbruksvikartjenesten er rapportert til SLF innen gitte frister
Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2012 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
110	3	1	2	32	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
35	0	2	0	0	1	18	0	1

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2012

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 1,5
 Antall personer: 7

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Andøy kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd
Registrerte avvik:	3 avvik
Oppfølging av avvik:	Avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet

Kommune:	Fauske kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, SMIL og NMSK
Registrerte avvik:	6 avvik
Oppfølging av avvik:	Avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet

Kommune:	Gildeskål kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd
Registrerte avvik:	2 avvik
Oppfølging av avvik:	Avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet

Kommune:	Hadsel kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd
Registrerte avvik:	4 avvik
Oppfølging av avvik:	Avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet

Kommune:	Nesna kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, SMIL og NMSK
Registrerte avvik:	4 avvik
Oppfølging av avvik:	Avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet

Kommune:	Sørfold kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, SMIL og NMSK
Registrerte avvik:	5 avvik

Oppfølging av avvik:	Avvikene er lukket og kontrollen er avsluttet
Kommune:	Vågan kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd
Registrerte avvik:	3 avvik
Oppfølging av avvik:	Mangler tilbakemelding fra kommunen etter kontroll

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

Foretak:	A
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, mistanke om diftsfelleskap og kontroll av miljøplan
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket § 11
Registrerte avvik:	Kontrollen er ikke avsluttet
Oppfølging av avvik:	

Foretak:	B
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, mistanke om diftsfelleskap og kontroll av miljøplan
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket § 11
Registrerte avvik:	Kontrollen er ikke avsluttet
Oppfølging av avvik:	

Foretak:	C
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, mistanke om diftsfelleskap og kontroll av miljøplan
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket
Registrerte avvik:	Kontrollen er ikke avsluttet
Oppfølging av avvik:	

Foretak:	D
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, mistanke om diftsfelleskap og kontroll av miljøplan
Hjemmel for kontroll:	Forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket
Registrerte avvik:	Kontrollen er ikke avsluttet
Oppfølging av avvik:	

4. Andre kommentarer/ innspill:

22.4 Regionalt tilpasset innsats

Landbrukspolitisk dialog med kommunene

I 2010 ble arbeidet med kommunedialogen organisert som eget prosjekt med delfinansiering fra LMD og Nordland fylkeskommune i tillegg til bruk av egne midler. Kommunene og Fylkesmannen skal gjennom tett samarbeid få fram hvilken rolle landbruket kan spille i samfunnsutviklingen og viktigheten av en god og effektiv landbruksforvaltning.

I prosjektet er det lagt vekt på å forankre arbeidet i kommunens politiske og administrative ledelse.

Kommunedialogen i Nordland ble først introdusert overfor kommunene gjennom møter i alle 7 regionrådene i fylket.

Fylkesmannen hadde i 2013 møter med 19 av de 44 kommunene i fylket gjennom prosjekt Kommunedialogen i Nordland. Det er da gjennomført dialogmøter med alle kommuner i fylket unntatt 3. Disse tre er Røst, Værøy og Moskenes. Her spiller landbruket en marginal rolle. Prosjektet ble forlenget med et år og er nå avsluttet ved årsskiftet.

Det er meget stor variasjon fra kommune til kommune hvilket engasjement som vises overfor landbruket som næring, og hvor store ressurser som brukes på den kommunale landbruksforvaltninga.

Innholdet i dialogarbeidet er mer fyldig omtalt i sluttrapporten for prosjektet som er oversendt til LMD.

Med basis i de erfaringene som er høstet i prosjektet, vil Fylkesmannen i Nordland fortsette dialogarbeidet mot kommunene, men i et noe mindre omfang enn i prosjektperioden.

Det ble i mars 2013 gjennomført en konferanse for kommunenes landbruksforvaltning med fokus på forvaltningsoppgaver.

Bruken av 11.44.77 til kommunerettet arbeid

Av tildelingen på 230 000 kr er ca 215 000 kr benyttet til kontakt med kommunene i form av dialogbesøk. Største enkeltaktivitet var en konferanse for kommunene i mars 2013 med fokus på landbruksforvaltningens gjennomføring av oppgavene.

Arbeidet i Regionale bygdeutviklingsprogram i tråd med føringer gitt i tilskuddsbrev om næringsutvikling (tidl. rundskriv BU-midler).

Regionalt Næringsprogram for landbruket i Nordland (RNP Nordland) er en overordnet plan for arbeidet med å utvikle landbruket og bygdene i Nordland. RNP Nordland skal bidra til økt samarbeid og bedre samordning, og er en invitasjon til virkemiddelapparat og utviklingsmiljø om å øke innsatsen innenfor dette området.

RNP Nordland er en gjennomgang og konkretisering av innsats og virkemiddelbruk innenfor næringsutvikling på landbruksområdet. Fylkesmannens landbruksavdeling har en kontinuerlig vurdering av behovet for delstrategier på viktige satsingsområder. Ved utarbeidelse av nye delstrategier innenfor næringsutvikling, vil RNP Nordland være overordnet og gi føringer.

Den overordnede prioriteringen i Nordland er rettet mot de satsingsvillige som ønsker å utvikle næringsvirksomhet knyttet til landbruket. For å lykkes i etablering og drift av næringsvirksomhet spiller de personlige egenskapene og den personlige viljen en sentral rolle. Med de øvrige prioriteringer som ligger i RNP Nordland prøver man å forsterke dette hovedfokuset gjennom tre strategiske satsingsområder.

- Kompetanse - som skal gi den satsingsvillige det verktøyet han eller hun trenger for å drive sin næringsvirksomhet på best mulig måte.
- Rekruttering - for i større grad å få motivert yngre personer som kan tenke seg å starte landbruksrelatert næringsvirksomhet.
- Innovasjon og entreprenørskap - gjennom bruken av økonomiske virkemidler og andre virkemidler, bidra til økt nyskaping og utvikling både innenfor tradisjonelt landbruk og bygdenæringer.

RNP Nordland er gjenstand for årlig gjennomgang i Partnerskap landbruk for å evaluere innretning og retningslinjer. Det kan i denne sammenheng foretas mindre justeringer i programmets innhold og retningslinjer for bruken av virkemidler. Det har ikke vært foretatt justeringer i RNP i 2013.

Arktisk landbruk

Fylkesmennene i Nord-Norge har gjennom jordbruksavtalen fått midler til utvikling av det arktiske landbruket. De tre Fylkesmennene har bestemt at midlene skal forvaltes samlet. Sametinget er søkt om å bidra inn i satsingen og har for 2013 bevilget 1 mill. kr fra sine midler til næringsformål.

Det er opprettet et styre for forvaltning av midler til utvikling av midler til arktisk landbruk. Dette styret har i 2013 bestått av de tre landbruksdirektørene i landsdelen, en representant fra Sametinget, en representant fra fylkeslagene i Bondelaget, en representant fra fylkeslagene i Bonde- og Småbrukarlaget og en fra Norske Reindriftssamers Landsforbund. Styret har hatt tre møter i 2013. To av disse møtene var telefonmøter.

Midlene til utvikling av det arktiske landbruket ble lyst ut med annonser i de fleste av landsdelens aviser, informasjon på Fylkesmennenes og Sametingets nettsider og med e-poster med informasjon til aktuelle søkere. I tillegg har Fylkesmannen i Nordland holdt Partnerskap Landbruk - og spesielt Innovasjon Norge - i fylket orientert. Det har vært en søknadsrunde i 2013 med frist 30. april. Interessen var stor og vi mottok 32 søknader fra 26 ulike søkere. Sakene hadde et samlet søknadsomfang på over 28 millioner kroner og de totale kostnadene med prosjektene er budsjettert til over 44 millioner kroner. De omsøkte prosjektene har stor spennvidde, både med hensyn til tema, innretning og kostnadsomfang. Per 31.12.2013 var det innvilget kr 2 715 562. I tillegg hadde styret avsatt inntil kr 3 550 000 i påvente på tilbakemelding fra søker etter noen avklarende spørsmål på en prosjektsøknad.

I 2013 har Fylkesmannen i Nordland hatt saksbehandlingen av alle sakene til styret og også hatt ansvar for å skrive vedtakene etter styrets møter.

De tre fylkesmennene har hatt ansvar for å søke egne fylkeskommuner om å bidra med midler inn i arbeidet. Fylkesmannen i Nordland har søkt Nordland fylkeskommune som vil bidra med inntil 3 mill kr inn i satsingen i løpet av perioden. Nordland fylkeskommune er invitert til å delta i styret.

Samarbeid med regionale aktører

Det regionale samarbeidet innen næringsutvikling ivaretas gjennom Partnerskap landbruk med representasjon fra Fylkesmannen, Innovasjon Norge, fylkeskommunen, KS, Allskog, Bondelaget og Bonde- og småbrukarlaget. Et utvidet Partnerskap landbruk var engasjert i prosessen med utvikling av Regionalt Næringsprogram for landbruket (RNP), og dette organet ivaretar oppfølging av strategiene i RNP. Det foretas en årlig gjennomgang og evaluering av retningslinjene med tanke på endringer, Fylkesmannen følger opp RNP gjennom oppdragsbrev til Innovasjon Norge (BU-midlene) og gjennom et eget prosjekt med fokus på de strategiske satsingsområdene. RNP er også retningsgivende for fylkeskommunens bruk av midler til rekruttering, likestilling og kompetanseheving.

I 2013 har vi i tillegg utviklet samarbeidet med Innovasjon Norge på landbruksområdet gjennom to kontaktmøter på leder-/saksbehandlernivå. Dette vil videreføres i 2014 da erfaringene har vært gode.

På miljøområdet ivaretas det regionale samarbeidet gjennom Landbruksforum Nordland som består av representanter for Fylkesmannen (Landbruks- og miljøavdelingene), kulturminnemyndighetene i fylkeskommunen og sametinget, landbruksrådgivinga i Nordland (NLR), KS, Allskog, Bondelaget og Bonde- og Småbrukarlaget. Forumet er rådgivende organ i spørsmål om kulturlandskap og miljøarbeid i landbruket, og var en aktiv medspiller i arbeidet med nytt Regionalt miljøprogram for landbruket. Forumet involveres i alle prosesser rundt oppfølging av miljøprogrammet, herunder miljøtilskuddene i jordbruket. Forumet blir også involvert i arbeidet med utvalgte kulturlandskap og Vega verdensarvområde.

Samarbeidet med KS ivaretas i det daglige gjennom KS' representasjon i Fylkesmannens to samarbeidsorgan, jfr. ovenfor. I begge organene er KS representert med styreleder i KS Nordland. I tillegg har KS Nordland hatt to representanter i styringsgruppen for kommunedialogen.

Nordland Fylkeskommune har i lang tid brukt Fylkesmannens Landbruksavdeling som faginstans i saker der landbruksfaglige spørsmål skulle behandles av fylkeskommunen. Dette ble i 2013 formalisert gjennom en skriftlig avtale der Nordland Fylkeskommune kjøper landbruksfaglig kompetanse fra Fylkesmannens landbruksavdeling.

Rapport over ressursbruk i kommunal og regional forvaltning

Dette er rapportert til LMD i juni 2013.

22.5 Reindriftsforvaltning

Overføring av reindriftsforvaltningen og områdestyrets oppgaver til Fylkesmannen.

I forkant av overføringen er det gjennomført fylkesvise prosesser. LMD og FAD oversendte mandatet for de fylkesvise prosessene den 10. juni 2013.

Av mandatet fremkommer det at fylkesmennene skulle:

- *Planlegge for en god og hensiktsmessig overføring av områdekontorenes oppgaver og personell til fylkesmannsembetene.*

- *Lage hensiktsmessige løsninger for organisering av reindriftsoppgavene i de respektive fylkesmannsembetene. Reindriftsoppgavene må være synlige på organisasjonskartet, og må passe inn i den ordinære styringslinjen*

Fylkesmennene skulle rapportere til departementene innen 1. november 2013.

Fylkesmannen i Nordland avleverte rapport fra den fylkesvise prosessen den 31. oktober 2013. Fylkesmannen i Nordland deltok også på møte den 5. november der fylkesmennene fikk anledning til å presentere resultatene fra de fylkesvise prosessene. På møtet ble også den videre prosessen med overtagelse av oppgaver og personell fra områdekontorene i reindriftsforvaltningen drøftet.

Styringsgruppen for den fylkesvise prosessen i Nordland har avlevert rapport til Fylkesmann Hill-Marta Solberg. Styringsgruppen ble ikke enig om et omforent forslag til organisering av reindriften. Representantene fra områdekontoret foreslo etablering av en egen avdeling i fylkesmannsembetet, representantene fra embetet i Nordland foreslo etablering av reindrift som en egen seksjon i landbruksavdelingen. Fylkesmannen i Nordland har på bakgrunn av de redegjorte forslag valgt å organisere reindriften som en seksjon i landbruksavdelingen. På møtet redegjorde embetet for at det nå skal gjennomføres forhandlinger med de tillitsvalgte om endringer i organisasjonskartet innen nyttår. Områdestyrets oppgaver, herunder innsigelsesmyndighet etter plan- og bygningsloven overføres også fra 1. januar 2014 til Fylkesmannen i Nordland.

Resultatområde 23 Økt verdiskaping

23.1 Næringsutvikling innen jordbruk og bygdenæringer

Bruken av BU-midlene 2013

Målet med BU-midlene er å legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbruket sine ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. Nordland fikk for 2013 en tildeling på kr 36,29 mill. i bygdeutviklingsmidler. I tillegg ble det gitt en låneramme for rentestøtte på kr 72 mill. Midlene var fordelt med kr 29,51 mill. til bedriftsrettede tiltak (ekskl. bioenergi), 0,47 mill kr til bedriftsretta midler til bioenergi og kr 4,29 mill. til utviklings- og tilretteleggingstiltak.

Av de bedriftsrettede midlene skal i følge RNP 30 % (9,46 mill kr) av midlene i utgangspunktet settes av til bygdenæringer, mens 70 % (22,07 kr) kan brukes til tradisjonelt landbruk. I tillegg har Innovasjon Norge Nordland overført udisponerte midler fra 2012 (bygdenæringer og rentestøtte).

IN Nordland hadde ingen søknadsfrister for BU-ordningen i 2013. Det ble i juni satt stopp for innsendelse av søknader på tradisjonelt landbruk da rammen var disponert, men det ble igjen åpnet for innsending i oktober på grunn av omdisponering av midler fra bygdenæringer. I alt ble det i 2013 gitt 68 tilsagn. Søknadspågangen i 2013 har vært noe lavere enn de seneste årene innenfor tradisjonelt landbruk, og det er fortsatt relativt få søknader innenfor tilleggsnæringer.

Totalregnskap: Kr 23 527 270 er i 2013 bevilget til tradisjonelt landbruk, kr 5 409 600 til bygdenæringer og kr 84 256 100 i rentestøttelån fra IN. Det er heller ikke i 2013 bevilget risikolån og følgelig heller ikke brukt BU-tilskudd til tapsfond.

Innovasjon Norge Nordland har i 2013 bevilget kr. 217 000 til bioenergi (2 prosjekter).

Bruken av midler i forhold til Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland

Ifølge gjeldende næringsprogram for landbruket i Nordland (2013-2016) er målet for virkemiddelbruken:

- å bidra til en variert og lønnsom landbruksproduksjon
- å stimulere til lønnsom produksjon og omsetning av nye varer og tjenester med utgangspunkt i landbrukets og bygdenes ressurser.

Fokus er på muligheter, optimisme og der strategien er å satse på de satsingsvillige. Det skal videre legges stor vekt på personlige kvalifikasjoner, kompetanse og gjennomføringsevne. Likeledes tiltak som har preg av nyskaping, er framtidsetta og har utviklingspotensiale, samt kompetansetiltak. I en situasjon med langt flere

søknader enn midler har en i strategien valgt å spise og målrette innsatsen.

I næringsstrategien ble det fra og med 2007 innført et tak for investeringstilskudd på kr. 1,2 mill vedrørende driftsbygninger. Videre en differensiert sats der det kan gis 20 % tilskudd av investeringskostnaden opp til kr. 5 mill og 10 % tilskudd for kostnaden mellom kr. 5 og 7 mill. Det gis ikke tilskudd for kostnader utover kr. 7 mill.

Nedenfor kommenteres utviklingen på noen sentrale områder med hensyn til prioriteringer og effekter. Lønnsomhet/økonomi er ikke kommentert særskilt da dette er et gjennomgående og overordnet vurderingskriterie for alle typer prosjekter.

Fordeling tradisjonelt landbruk og nye næringer

Næringsprogrammet forutsetter at andelen bedriftsrettede tilskuddsmidler som øremerkes bygdenæringer normalt bør ligge rundt 30 %. Totalt ble det innvilget kr. 28 936 870 i BU-midler i 2013, av en tildelt ramme på 31,53 millioner. For tradisjonelt landbruk ble hele rammen disponert, mens det for tilleggsnæringer gjenstår kr. 2 593 130 av årets ramme (i tillegg kommer overførte midler fra 2012 og annulleringer i 2013). Dette innebærer at av tildelt ramme, gikk 18% til bygdenæringer og 82 % til tradisjonelt landbruk.

Når det gjelder fordelingen av rentestøtten gikk rundt 86 % (95 % i 2012) til tradisjonelt landbruk.

Melk- og storfekjøttproduksjon høyt prioritert

Målsettingen i programmet er at 50 % av de bedriftsrettede midlene nyttes innenfor melk- og storfeproduksjon (inkl. ammeku) som samlet er den største produksjonsformen i Nordland. Ser vi store og små investeringssaker under ett var andelen av tilskuddsbruken i 2013 ca. 68 % (62 % i 2012) innen melk/storfe. Andelen er høyere enn målsettingen, men kan forsvares ut fra den reelle søknadsinteressen der melk/storfe er dominerende.

Kraftfôrkrevende produksjoner har i henhold til gjeldende næringsprogram lavere prioritet enn grovfôrbasert husdyrhold. I 2013 var det satt stopp for prosjekter innenfor svin og egg på grunn av markedssituasjonen for disse varene.

Det foreligger ingen eksakte tall for endringer i driftsomsfang som følge av investeringene, men for de aller fleste prosjektene er det målsettinger om (til dels betydelige) økninger i produksjonskapasiteten etter utbyggingen. På grunn av store byggekostnader må en fornying av bygningen oftest kombineres med produksjonsøkning for å gi en forsvarlig kostnadseffektivitet og lønnsomhet. Trenden med investeringsopplegg med melkerobot fortsetter også. Markedsmessig er det rom innenfor de grovfôrbaserte produksjonene, så dermed blir det da den enkeltes ressursgrunnlag, arbeidskraft og økonomi som setter begrensningene i enkeltsaker. Det var ingen søknader fra nye samdrifter i 2013.

Økologisk landbruk: I 2013 var det en søknad som omhandlet økologisk produksjon (sau). Det er fortsatt en betydelig utfordring å øke tilfanget av flere saker innenfor dette området dersom en skal følge opp nasjonale ambisjoner.

Tak på investeringstilskudd og differensiert tilskuddssats

Etter innføringen i 2007 med tilskuddstak på kr. 1,2 mill og differensierte satser for landbruksbygg, vil store prosjekter ikke få tilskudd utover investeringer på kr. 7 mill. Antall søknader over 7 millioner gikk opp i 2013, og innenfor melk/storfe var 5 av de 25 innvilgede søknadene over dette kostnadsnivået (mot 3 av 28 i 2012).

Gjennomsnittskostnaden for alle disse gikk opp fra ca. kr. 3,9 mill til ca. kr 4,45 mill i 2013, etter et par år med motsatt utvikling. For andre driftsbygninger økte gjennomsnittskostnaden fra ca. kr. 1,97 mill til ca. kr. 3,19 mill.

Kvinner og ungdom

Når Innovasjon Norge vurderer hvorvidt et prosjekt er kvinnerett er det eierskap og aktiv deltakelse i drifta, nå eller i framtida, som teller mest. I dag er det kun to ordninger som åpner for høyere tilskuddssats til kvinner. Det er etableringstilskudd ved generasjonsskifte og bedriftsutviklingstilskudd (bygdenæringer). Kvinneandelen for bedriftsutviklingstilskudd/etablerertilskudd var i 2013 på ca. 45 %, mens den for investeringstilskudd til bygdenæringer var på ca. 30 %. For investeringstilskudd til tradisjonelt landbruk er kvinneandelen i 2013 høyere, med en andel på ca. 36 % (mot ca. 28 % i 2012). Når det gjelder ungdom, så tyder registreringer på at ca. 32 % av tilsagnene (utenom generasjonsskiftetilskuddene) innen tradisjonelt landbruk er rettet mot eller har virkning for ungdom (under 35 år). Dette er stabilt omtrent på samme nivå som før. Tilsvarende tall for nye næringer var ca. 13 % (ca. 16 % i 2012).

Sysselsetting og bosetting

Det er vanskelig å måle og fastslå den eksakte økningen i sysselsetting som følge av BU-midlene. Innen tradisjonelt landbruk er det heller snakk om å effektivisere og øke verdiskapingen gjennom eksisterende arbeidskraft, mer enn å øke sysselsettingen. Investeringer i ny teknologi (blant annet melkerobot) åpner også for å bruke noe mindre arbeidskraft, eller at den kan anvendes annerledes enn før. Etableringer innen nye næringer skaper imidlertid ny sysselsetting. Vi har uavhengig av næring grunn til å anta at prosjektene som gis BU-midler i alle fall bidrar positivt til å opprettholde/styrke bosettingen, noe som er et viktig mål for disse midlene.

Nyskaping og innovasjon

BU-midlene skal i stor grad prioritere nyskapende tiltak som enten bidrar til en fornying av det tradisjonelle landbruket eller bidrar til ny næringsvirksomhet med bakgrunn i landbrukets ressurser.

Også i 2013 viser INs virkemiddelbruk en videreføring av høy andel innovative saker, både innenfor tradisjonelt landbruk og nye næringer. De aller fleste prosjektene innen nye næringer kan karakteriseres som nyskaping da dette dreier seg om aktiviteter og investeringer rettet mot produksjoner og tjenester som stort sett er nytt og ukjent for den enkelte. Det er fortsatt viktig å få fram flere gode prosjekter til utprøving og etablering av nye forretningsideer (etablerertilskudd). Innen tradisjonelt landbruk er mesteparten av midlene nytt til større driftsutbygginger, enten det er nybygg, tilbygg eller ombygging. Alle investeringer her er tilpasset nye krav vedrørende dyrevelferd og arbeidsmiljø, samt høyt teknologisk-/mekaniseringsnivå. Dette gjelder særlig innen melkeproduksjon, som legger opp til en større og mer effektiv drift.

Kompetansetiltak

Bedriftsrettede BU-midler via for eksempel etablerertilskudd og bedriftsutvikling har bidratt til kompetanseheving hos utøverne i forbindelse med nye næringer. En har også hatt aktivitet innenfor driftsledelse og bedriftsutvikling gjennom kompetanseprogrammet Fram. Et slikt program ble avsluttet i 2013 (Sør-Helgeland), mens et nytt ble igangsatt høsten 2013 på Helgeland (utenom Sør). Fram-programmene har så langt vært en suksess, attraktivt og med god måloppnåelse for deltakerne. Positive effekter merkes også via godt planlagte BU-prosjekter fra de enkelte i ettertid.

Når det gjelder rapport for bruken av BU-midler til utviklings- og tilretteleggingstiltak vises det til brev fra LMD datert 12.12.2013 med endrede rapporteringsrutiner. Denne rapporten sendes direkte til LMD.

Tiltak for økt satsing innen landbruksbasert vare- og tjenesteproduksjon innenfor Regionalt næringsprogram.

Avvik: Fylkesmannen har ikke hatt noen satsing innenfor arbeidet med Småkraftverk i 2013.

For arbeidet med lokal mat og grønt reiseliv vises det til pkt 21.1.

For Fylkesmannens innsats på området Bioenergi vises det til pkt 24.3.

Tverrsektorielt samarbeid og resultater i arbeidet med Inn på tunet generelt og Inn på tunet-løftet i kommunene spesielt

Innsatsen innenfor området Inn på tunet har vært begrenset siste år, av kapasitetsmessige årsaker. I hovedsak har innsatsen blitt rettet mot nettverkskartlegging i næringa og behovsundersøkelse mot kommunen, i tillegg til en nødvendig kunnskapsoppbygging internt i avdelinga.

23.2 Skogbruk

Utvikling i skogbruket

Det har vært en nedgang i avvirkningen i Nordland 2013. Årsaken til dette er nok sammensatt, men mye forklares antakeligvis med Løft 2013 (aksjon for å skaffe kortreist virke til industrien i Trøndelag) og oppryddingsarbeidet etter Dagmar på Vestlandet. Disse to forhold har nok i en viss grad ført til at maskinkapasiteten har vært styrt ut av fylket.

Skognæringsforum Nordland er etablert. Gjennomgående diskusjon i næringa i Nordland er fokuset på transportkostnader i alle ledd. Av mange pekes på transportkostand som den største utfordringen for et fortsatt

aktivt skogbruk i Nordland. Gledelig bidrag i denne sammenheng inneværen år har vært ferdigstilling av de to kaiutbyggingene på Drag og i Mosjøen.

Det har vært grei fremdrift i HP-vei arbeidet, men fortsatt gjenstår mange kommuner før man endelig er ferdig i Nordland.

Konkurransen i markedet har også i 2013 vært synlig. Flere aktører har vært tilstede og kanskje særlig i nordfylket har dette vært synlig siste året. En del tilbakemeldinger kommer på at konkurransen kan gi seg utslag i en del uoptimal virkesflyt.

Utfordring på skogområdet i fylket

Skogbruksnæringa melder som nevnt særlige utfordringer i forhold til transportkostnader. Varslede endringer av veibestemmelsene m.m. imøteses med stor iver. Kaiutbygginger, utbedringer av flaskehalsar og oppgradering av det offentlige veinett (veibestemmelsene) er av mange pekt på som de viktigste tiltak som kan iverksettes.

Som tidligere meldt er bekymringen rundt manglende fremdrift i skogbruksplanlegging med MIS-kartlegging stor. Fylkesmannen finner å ikke kunne kommentere dette nærmere og vi viser i den sammenheng til styringsdialogen med LMD sist høst.

Innenfor skogkultur er vårt inntrykk at foryngelsesarbeidet er rimelig ok i forhold til minimumskravene, mens det ser ut til å bli et stadig større etterslep på ungskogpleien.

Stormen Hilde rammet også søndre del av Nordland i høst. Skadeomfanget er enda ikke endelig verifisert, men intet tyder på samme omfang som i Trøndelag. Innrapporterte skader så langt tyder på et skadeomfang rundt 30.000m³, det er særlig kommunene Brønnøy og Sømna som har fått merke stormen.

Oversikt over hvordan Fylkesmannens arbeid på området har bidratt til resultater og aktivitet

Fylkesmannen har lite nytt å rapportere her. Innsatsen for 2013 er veldig lik den som ble rapportert for 2012 og vi viser til fjorårets rapport for nærmer detaljer. Av nye hendelser kan nevnes at Regionalt skog og klimaprogram ble ferdigstilt i år. Forøvrig ligger vår strategiske plan for Nordlandsskogbruket 2012-2025 til grunn for vår innsats.

Om skogbruksplanlegging med miljøregistreringer og tilskudd til miljøtiltak i skogbruket gjennom fagsystemet TSKOG.

TSKOG er oppdatert ihht bestilt. Nevnes kan at i 2013 ble det ene av de to pågående prosjekt i fylket avsluttet. Dette prosjektet omhandlet Steigen, Hamarøy og Tysfjord kommuner og var et forprosjekt for å kartlegge interesse for skogbruksplanlegging. Forprosjektet konkluderer med at det ikke foreligger nødvendig interesse og videre satsning er dermed avsluttet. Det andre prosjektet er det lenge pågående takstprosjektet i Ofoten. Prosjektet har nå vart siden 2002 og det er store utfordringer med å få ferdigstilt arbeidet.

Resultatområde 24 Bærekraftig landbruk

24.1 Jordvern og kulturlandskap

Sentrale utviklingstrekk for jordvernet i fylket og hovedutfordringer i virkemiddelbruk og tiltak

Nordland har de senere år bidratt mindre enn landsgjennomsnittet til omdisponering av dyrka jord, samt at det har vært stor grad av nydyrking i fylket. Dette har bidratt til at Nordland netto har fått mer dyrka areal de senere årene. I 2012 økte omdisponeringen av dyrka jord noe mer enn tidligere år. Fylkesmannen bidrar gjennom befaring, møter med kommunen underveis i planprosessen, høringsuttalelser og innsigelser. Nordland preges av sterkt satsing på tilrettelegging for industri og næring, samt utbedring av veinettet, inklusiv gang- og sykkelveier. Utbyggingsinteressene vinner ofte fram i forholdet til jordvernet. Fylkesmannen har i flere saker arbeidet aktivt i planprosessene for å få avklart avbøtende tiltak, eksempelvis nydyrking der det er hensiktsmessig, eller flytting av matjord. Høsten 2013 startet Fylkesmannen i Nordland prosjektet Forsøk om samordning av statlige innsigelser (FOSIN), som innebærer blant annen en mer aktiv dialog med kommunene i planprosessene for å avklare

eventuelle innsigelser tidlig i planfasen. Dette innebærer blant annet at vi oppfordrer kommunene til å legge fram forslag til planer for statlige og regionale myndigheter før de legges ut på offentlig høring. Avklaring i denne fasen vil kunne redusere antall innsigelser.

Jordvern i Nordland – Fylkesmannens strategiske plan for forvaltning av jordbruksareal i Nordland 2011-2020, vedtatt i 2012, ble revidert i 2013 med blant annet oppdatert informasjon om kommunenes arbeid med jordvern. Denne informasjonen inneholder blant annet informasjon om kommende utbyggingsprosjekter, slik at Fylkesmannen kan komme i en tidlig dialog med kommunene der det er konflikt med jordvernet.

Status i avgang på dyrket jord i fylket

I 2012 rapporterte kommunene i Nordland gjennom KOSTRA om 537 daa omdisponert jord mot 305 daa i 2011. (Omdisponeringsmålet for Nordland er maks 400 daa pr år). 152 daa dyrkbar jord ble omdisponert. I 2012 ble 944 daa godkjent til nydyrking i fylket. For innsigelser, se rapport under kap 24.2.

Erfaringer og resultater med iverksetting av tiltak for de områdene som inngår blant utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Planlegging og gjennomføring av tiltak i de to utvalgte kulturlandskapene har skjedd i nært samarbeid med landbruksforvaltningen i de to kommunene Sørfold og Alstahaug, gårdbrukerne og andre involverte lokalt. I UKL-området Blomsøy-Hestøy og Skålvær har Norsk Landbruksrådgiving Helgeland også vært engasjert for å gi veiledning og sikre at prioriteringer og gjennomføring av rydding av gjengrodd beitemark skjer i samsvar med skjøtselsplanene. Bioforsk har på oppdrag av Fylkesmannen gjennomført naturtypekartlegging i UKL Blomsøy-Hestøy og Skålvær. I UKL Engan-Ørnes og Kjølvik er det i 2013 laget egne skjøtselsplaner for slåttemarker.

Tiltakene som ble iverksatt i 2013 er i begge områdene i hovedsak knyttet til skjøtsel av kulturlandskap og biologisk mangfold. Rydding av kratt og skog og styring av beitingen gjennom beitetilskudd og etablering og vedlikehold av gjerder gir helt klart en synlig effekt. Det er også jobbet med restaurering av kulturminner, et arbeid som vil få større prioritet i årene framover. Det samme gjelder tiltak med tilknytning til ferdsel, informasjon, formidling og ny næringsutvikling.

Samarbeidet mellom regionale og lokale aktører i begge UKL-områdene oppleves som godt, og vi får svært positive tilbakemeldinger fra grunneiere og andre når det gjelder UKL som arbeidsmåte. Dette har ikke minst sammenheng med at samarbeidet bygger på frivillighet, langsiktige avtaler, involvering og gjensidig forståelse for hverandres behov.

24.2 Samfunnsplanlegging

Sikre landbrukets arealressurser

Fylkesmannen legger vekt på at kommunene skal ha et bevisst forhold til landbrukets arealbehov i et langsiktig perspektiv, både som en næringsgren og som en leverandør av norsk mat til en økende befolkning. Landbrukets arealinteresser blir synliggjort gjennom innspill til oppstartfasen for kommunenes arealplanarbeid, kommuneplanens samfunnsdel, offentlig høring av arealplaner og i regionalt planforum. Fylkesmannen forsøker å foreta befaring i saker som er konfliktfylte. Innsigelse blir vurdert dersom landbrukets arealinteresser ikke er tilstrekkelig ivaretatt eller konsekvensene av planforslaget synliggjort. Fylkesmannen har i 2013 utarbeidet et policy-notat vedrørende bruk av innsigelse i arealsaker.

I verneplanprosesser blir skogbruksinteressene fremmet slik at næringsutøvelse skal være mulig innen rammen av vernet.

Innsigelser knyttet til jord og skogbruk i saker etter plan og bygningsloven og vernelovgivningen

I 2013 ble det fremmet sju innsigelser av landbrukshensyn:

- Kommuneplan Meløy: Generell høy omdisponering av dyrka arealer uten at behovet var godt nok dokumentert, eller alternativer vurdert. Etter befaring og reduksjon i antall utbyggingsområder, ble innsigelsen ansett som imøtekommet.
- Kommuneplan Hadsel: Tre boligområder lagt på dyrka mark uten at behovet for disse var godt nok dokumentert. Områdene ble noe nedjustert og innsigelsene ansett som imøtekommet.
- Kommunedelplan Bjerkvik, Narvik: Kraftig utbygging av næringsarealer uten at behovet var dokumentert. Innsigelsen ansett imøtekommet etter befaring og endring av planen, deriblant synliggjøring av viktige

landbruksområder som hensynssone.

- Kommunedelplan Tverlandet, Bodø: Utbygging av et nærings- og forretningsareal som i eksisterende reguleringsplan var regulert til jordbruksformål. Innsigelsen ansett imøtekommet ved 2. gangs høring etter tilbakeførsel av eksisterende utbyggingsområder til LNFR-formål, som avbøtende tiltak.
- Reguleringsplan fv17, Brønnøy: Manglende vurderinger av avbøtende tiltak og beskrivelse av konsekvenser for landbruket ved utbygging av gang- og sykkelvei. Innsigelsen trukket etter av kommunen synliggjorde konsekvensene som viste seg å være marginale.
- Kommunedelplan Leinesodden, Leirfjord, 2. gangs høring: Omdisponering av et stort jordbruksareal til industri- og næringsformål, uten at avbøtende tiltak eller alternative vurderinger var tilfredsstillende vurdert. Saken gikk til mekling, der kommunen forpliktet seg til å tilrettelegge for nydyrking i en annen del av planområdet, samt flytte matjorda fra utbyggingsområdet til nydyrkingsområdet.
- Kommuneplan Tysfjord: Kraftig tilrettelegging av boliger og fritidsboliger i kommunen uten dokumentert behov eller bestemmelser som sikrer jordvernet i utbyggingsområdene. Planen kommer på 2. gangs offentlig høring i 2014.

Det ble varslet innsigelse i fem oppstartmeldinger til areaplaner. Det ble ikke klaget på noen kommunale vedtak i dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven vedrørende landbruk.

Fylkesmannens avendelse av geodata og engasjement i geodataproduksjon

Fylkesmannen samarbeider med Statens kartverk gjennom Norge Digitalt Nordland for å etablere og ajourføre kartdata og for at eksisterende kartdata skal tas i bruk i saksbehandling og utviklingsarbeid i fylket. Vi er representert i sekretariatet og i arbeidsutvalget for Norge Digitalt Nordland. I tillegg har vi et ekstra ansvar for oppfølging av kommunene i forbindelse med etablering og ajourføring av AR5. Gårdskart ble i 2013 etablert for alle kommuner i Nordland.

Landbruksavdelinga har tatt i bruk kartdata på en rekke områder som: gårdskartprosessen, næringsutviklingsprosjekter, temakart i kommuneplanlegging, analyse av utviklingstrekk, beitelagskart, presentasjon av statistikk ved hjelp av GIS, klagebehandling, planlegging av skogtaksering/takstarbeid, hovedplan vei og regionalt miljøprogram.

24.3 Klimautfordringene

Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer og tilskudd til miljøtiltak i skogbruket

Viser til siste punkt under 23.2 Skogbruk.

Økt bruk av trevirke og satsing på bioenergi

Fylkesmannen har i 2013 satt i gang tiltak med sikte på å øke bruken av trevirke og øke oppmerksomheten mot dette temaet. Det er satt i gang et forprosjekt "Tredriver i Nordland" med sikte på å få i gang et hovedprosjekt over tre år fra 2014. Forprosjektet er finansiert av Innovasjon Norge og skal bidra til innholdet i et hovedprosjekt gjennom prosesser og nettverksbygging. Det er etablert kontakter med ulike bransjer som arkitekter, byggmestere, entreprenører, treforedlingsbedrifter og viktige eiendomsbesittere. Trefokus og Innovasjon Norge har bistått i prosjektet, som avsluttes våren 2014. Satsing på økt bruk av tre er også forankret i vedtak i Nordland fylkesting i forbindelse med behandlingen av "Vårt landbruk - vår framtid", Landbruksplan for Nordland i oktober 2013.

Satsingen på bioenergi har i all hovedsak skjedd gjennom deltakelse i VRI Nordland under tema "Ny fornybar energi". Her har vi fra Fylkesmannen forsøkt å koble sammen forskningsmiljøer og bedrifter innen bioenergi for å fokusere på spesielle utfordringer knyttet til bioenergiproduksjon. Dessverre har resultatene uteblitt på grunn av at bedrifter har trukket seg grunnet kapasitetsmessige forhold. Vi har likevel lyktes gjennom en aktiv ressursgruppe å etablere et nettverk av aktører som vil være nyttig med tanke på videre samarbeid og utvikling innen bioenergisektoren. Det er fortsatt liten etableringslyst og liten etterspørsel etter virkemidler innen bioenergi. Dette skyldes i hovedsak lave energipriser og rammebetingelser for øvrig. Bare ett gårdsvarmeanlegg er finansiert med støtte fra Innovasjon Norge i 2013, og det er heller ikke etablert større anlegg. I samarbeid med Innovasjon Norge Nordland er det planlagt og finansiert to bioenergiseminarer som skal gjennomføres i fylket i løpet av 2014, der tema er gårdsvarmeanlegg. Det er vår oppfatning at innsatsen framover bør innrettes mot dette segmentet.

Arbeidet med klimatiltak innenfor landbrukssektoren

I jordbrukssammenheng er hensynet til klimatiltak ivaretatt i Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland

(RMP). Her fokuseres det på bruken av husdyrgjødsel med sikte på å redusere utslipp av klimagasser, og det er etablert egen tilskuddsordning under miljøtilskuddene for å ivareta dette. Regionalt skog- og klimaprogram (RSK) ble ferdig utviklet først på nyåret 2013. Her har klimadelen fått en relativt beskjeden plass idet vi oppfatter at oppdraget er mangelfullt på dette området. Vi har i liten grad hatt innsats mot etablering av klimaskoger ettersom vi avventer tydeligere signaler fra sentrale myndigheter på dette området. Klimaarbeidet innen skogbruk er hos oss ivaretatt gjennom satsing på økt bruk av trevirke og bioenergi, jfr. ovenfor.

I noen sammenhenger har Fylkesmannen i arbeidet med kommunedialogen tatt opp med kommunene deres ansvar for å innarbeide landbrukets rolle i klimasammenheng i sine energi- og klimaplaner. Det er også i noen få tilfeller gitt innspill direkte til kommuner i deres prosesser for utarbeidelse/revisjon av energi- og klimaplaner. Hensynet til klimagassutslipp blir også påpekt i Fylkesmannens uttalelser til nydyrking av myr som oversendes fra kommunene.

Arbeidet med biogassanlegg i fylket

Også arbeidet med biogassanlegg har for en stor del foregått gjennom VRI Nordland og ressursgruppe Ny fornybar energi. Her har Fylkesmannen bidratt til koblinger mellom forskningsmiljøer (Bioforsk, Norut og Høgskolen i Narvik) og mulige etablerere innen biogass. I ett tilfelle har dette resultert i et forskningsprosjekt finansiert av Regionalt forskningsfond med utgangspunkt i et småskala biogassanlegg på gårdsbruk. Rapport fra Bioforsk foreligger. Fylkesmannen har også bidratt med informasjon og i diskusjoner rundt utredning fra Høgskolen i Narvik om mulig etablering av et større biogassanlegg i Vestvågøy med basis i husdyrgjødsel og våtorganisk avfall. Rapport vil foreligge med det første.

Tiltak og virkemidler over RMP med effekt på klimagassutslipp og ammoniakkutslipp, og om mulig også effekt av tiltakene:

I forbindelse med klimagass og ammoniakkutslipp har vi i RMP 2013-2016 pekt på følgende utfordringer i Nordland:

- Behov for økt kunnskap om hva som gir god agronomi og reduserte klimautslipp
- Håndtere husdyrgjødsel slik at klimautslippene blir minst mulige
- Satse på kjøttproduksjon som utnytter lokale utmarksbeiter og lokalt dyrket grovfôr
- Sikre at vi har et sortsutvalg som er tilpasset klimaendringene
- Avklare hvilke prioriteringer som skal gjøres i forhold til nydyrking av myr, drenering av myr, samt myrjord som er ute av bruk

Konkrete tiltak så langt er videreføring av miljøtilskudd til spredning i vår/vekstsesongen.

I 2013 søkte 737 foretak på denne ordningen. Den endelige tilskuddssatsen ble kr 25 per dekar spredeareal, og den samla utbetalingen ser ut til å bli ca. 3,5 mill. kroner.

24.4 Produksjon av miljøgoder og reduksjon av forurensninger

Vurdering av måloppnåelse for virkemidlene i regionalt miljøprogram:

Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2013-2016 (RMP) har følgende **hovedmål**: *Regionalt miljøprogram for Nordland skal bidra til å redusere klimautslipp og forurensning, og sikre at biologiske, landskapsmessige og kulturhistoriske verdier i jordbrukets kulturlandskap ivaretas.*

Under dette hovedmålet er det så satt opp følgende **delmål**:

1. **Egenart og identitet:** *Stimulere til jordbruk og skjøtsel som tar vare på den landskapsmessige egenarten i kommunene og fylket.*
2. **Natur- og kulturverdier:** *Ta vare på verdifulle kulturlandskap, kulturminner, kulturmiljøer, naturtyper og leveområder for planter og dyr.*
3. **Miljøpåvirkning:** *Redusere miljøbelastningen fra jordbruket til vann, luft og jord.*
4. **Ressursforvaltning:** *Ta vare på genressurser og redusere tap av næringsstoffer og jord. Ta vare på jordbrukets kulturlandskap som ressurs for økt matproduksjon, ny næringsutvikling, opplevelser og helsebringende aktiviteter.*

RMP setter fokus på til sammen 27 innsatsområder/miljøtema, og for 16 av disse er miljøtilskudd det viktigste virkemidlet. For miljøtema som møtes med miljøtilskudd er **programmålene** identiske med de som er satt opp i Nasjonalt miljøprogram 2012 (NMP).

Vi mener at vi innenfor rammene som er lagt av den nasjonale RMP-menyen har valgt de ordningene som kan gi høyest måloppnåelse i Nordland. Etter bare ett år med det nye miljøprogrammet er det imidlertid for tidlig å gi en ytterligere vurdering av måloppnåelsen.

Hovedprioriteringer for bruken av SMIL-midler og hvordan fylkesmannen har arbeidet med koplingen mellom SMIL og RMP:

Ved fordelingen av SMIL-midlene mellom kommunene har Fylkesmannen i 2013 lagt vekt på følgende:

- Føringer fra sentrale myndigheter
- Kommunens forvaltningspraksis, rapportering for 2012 og vurdering av egen måloppnåelse
- Fylkesmannens vurdering av kommunens måloppnåelse
- Størrelsen på totalt ansvar, herunder ansvar med utgått arbeidsfrist
- Kommuner med spesiell prioritet, for eksempel verdensarv og utvalgte kulturlandskap
- Innmeldte behov og planer

I RMP for 2013-2016 har vi lagt vekt på at det er ønskelig at kommunen prioriterer tiltak med best mulig miljøeffekt. I forbindelse med utviklingen av nye lokale strategier for kulturlandskap og miljø har vi derfor bedt om at kommunene om mulig ser bruken av SMIL-midlene i sammenheng med miljøtilskudd, slik at investeringene kan ivaretas gjennom årlig skjøtsel.

Tilstanden og utviklingen av biologisk mangfold og kulturminner i jordbruket og bruken av virkemidler i forhold til målsetningene:

Vi har ovenfor redegjort for målformuleringene. Når det gjelder bruken av midlene til miljøtilskudd og SMIL, så mener vi å ha forvaltet disse i samsvar med målsettingene.

Etter kun ett år med ny RMP og oppdaterte målsettinger er det imidlertid vanskelig eller umulig å si noe ytterligere om utviklingen for biologisk mangfold og kulturminner. Målordikatorer som er valgt for rapporteringen, dvs. dekar, meter, antall dyreenheter osv. sier uansett ikke noe om endringer i miljøtilstanden, kun noe om volumet og endringene i virkemiddelbruken.

Fylkesmannen har heller ikke de virkemidlene som skal til for å gjennomføre en nærmere analyse av tilstanden og utviklingen for biologisk mangfold og kulturminner før og etter at RMP 2013-2016 ble iverksatt.

Tilstand og utvikling for forurensning fra landbruket i vannområder som er valgt ut i første planperiode.

Avrenning fra jordbruksaktivitet er ikke vurdert som noe betydelig problem i de store og vannrike elvene. Likevel kan enkelte små vassdrag og sidebekker til store vassdrag være betydelig påvirket av jordbruksforurensning. Fylkesmannen har ikke tilstrekkelige data for å gi en god beskrivelse av utvikling for forurensning fra landbruket, heller ikke i vannområdet som er valgt ut i første planperiode. Framtidige overvåkinger av vannområdene vil kunne gi oss dette datagrunnlaget. Fylkesmannen har i tildelingsbrev til kommunene bedt om at langsiktige strategier for å begrense forurensning fra landbruket blir synliggjort i kommunalt planverk.

Status og behov for oppfølgingstiltak fra forvaltningens side i miljøplanarbeidet.

Det er et fortløpende behov for at fylkesmannen følger opp at forutsetningene i forskrift og rundskriv om miljøplan blir fulgt. Dette ivaretas gjennom forvaltningskontroll i kommunene og gjennom dialogen med kommunene. Vi avventer resultatene av spørreundersøkelsen som ble gjennomført av Telemarksforskning i 2013 angående miljøplan. Vårt videre arbeid på området vil ta utgangspunkt i disse resultatene.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2013 etter søknadsomgang 2012 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Kulturlandskap	Biologisk mangfold	Kulturmiljøer og kulturminner	Friluftsliv og tilgjengelighet	Avrenning til vassdrag og kyst	Utslipp til luft	Plantevernmiddel	Andre miljøtiltak
FMNO	7239057	988100	1632080	3994485	287114	1066000	0	2177115
Sum	7239057	988100	1632080	3994485	287114	1066000		

24.5 Økologisk landbruk

STATUSBESKRIVELSE/UTFORDRINGER

Produksjonen av økologisk mat øker langsomt i Nordland. Det er liten endring i omlagt areal, som har ligget oppunder 7% i flere år. Hovedproduksjonen er grovfôr, men ikke alt går til økologisk husdyrproduksjon. Produsentmiljøet for grønnsaker og bær er lite i Nordland, selv om forholdene for økologisk produksjon er gode. Et miljø av økologiske bærprodusenter med tyngdepunkt i søndre Helgeland arbeidet for å få til økt økologisk bærproduksjon i fylket. Disse har fått prosjektmidler gjennom satsingen «Arktisk landbruk».

PRIORITERINGER

Fylkesmannens prioriteringer innenfor økologisk landbruk framgår av Strategisk plan for økologisk landbruk i Nordland 2010-2015, rullert i 2012.

Resultatmålene i planen:

- Nordland skal være et foregangsfylke for økologisk melkeproduksjon på ku under arktiske forhold
- Økologisk grovfôrproduksjon skal danne grunnlag for økt produksjon av økologisk kjøtt i Nordland
- Nordland skal bli kjent for å kunne tilby fullstendige økologiske måltider basert på lokale råvarer
- Fylkesmannen i Nordland skal gå foran for økt bruk av økologisk mat i offentlige virksomheter i Nordland

TILTAK FRA OPPFØLGING AV REGIONAL HANDLINGSPLAN

Fylkesmannen i Nordland fikk i 2013 kr 425 000,- fra Statens landbruksforvaltning til oppfølging av handlingsplan for økologisk landbruk.

Beløpet er fordelt på ulike prosjekter, innenfor satsningsområdene våre for økologisk landbruk i fylket:

- TINEs prosjekt Økt produksjon av økologisk melk i Nord-Norge: 150 000,-
- Økt forbruk av økomat i offentlige virksomheter: 175 000,-
- Nordnorsk økomatpris 2013: 30 000,-
- Andre tiltak (beløpet er utlyst og fordelt på søknader): 70 000,-

Økokjøtt

Status/utfordringer

Mye av det økologiske kjøttet som produseres, kommer aldri til forbrukeren som økologisk kjøtt. Slakteriene sliter med å håndtere slaktning og foredling av små kvanta med økologisk kjøtt, og dermed forsvere merpris til produsenten. Flere initiativ på sau- og villsau gjennom prosjekter prøver nå å få til helkjedeløsninger slik at økologisk kjøtt som blir produsert kan foredles og selges som økologisk vare. Fylkesmannen bidrar med finansiell støtte til dette.

Tiltak

Fylkesmannen utførte ved årsskiftet 2012/2013 en undersøkelse blant alle økokjøttprodusenter i Nordland om interessen for regionale økokjøttmøter, der vi også spurte om hvilke tema de ønsket å ta opp. På Sør-Helgeland var det sterk interesse for tema gammelnorsk sau, og Fylkesmannen inviterte derfor til et økokjøttmøte med dette tema i Brønnøysund 14. mars 2013. Det var åtte deltakere på møtet, og diskusjonen gav grunnlag for videre arbeid med søknad om prosjektmidler.

9. april 2013 utlyste Fylkesmannen prosjektmidler i henhold til våre strategiske plan for økologisk landbruk. Prosjektene måtte fremme økologisk produksjon og/eller forbruk av økologisk kjøtt i Nordland. 170 000 kr ble avsatt til dette formål fra våre handlingsplanmidler (overført fra tidligere år). Senere ble ytterligere 26 290 kr overført til denne potten gjennom inndragelse av prosjektmidler for prosjekter som ikke er gjennomført. Tre prosjekter ble sendt inn, der den ene trakk seg. Ved utgangen av 2013 var to prosjekter innvilget:

- Nisjesau til marked - villsau og økologisk sau i Lofoten og Vesterålen (forstudium i regi av LofotenMat SA). Det ble bevilget 233 640 kr totalt, derav 83 640 kr fra handlingsplanmidlene for økologisk landbruk.
- Forprosjekt for utvikling av unike produkter fra unike kulturlandskap - kjøtt fra økologisk gammelnorsk sau på Helgeland (Norsk Landbruksrådgivning Helgeland). Det ble innvilget 90 000 kr.

Begge prosjektene avsluttes i 2014.

Økomelk

Status/utfordringer

Nordland har forholdsvis høy økologisk planteproduksjon i forhold til økologisk husdyrproduksjon. Stadig lavere merpris på økomelk samt bortfall av merpris i karenstida har gitt negative signaler til produsenter som vurderer omlegging. TINEs økomelkprosjekt i Nord-Norge har likevel bidratt til at antall økomelkprodusenter i Nordland er stabilt (9 produsenter) og flere vurderer omlegging.

Tiltak

Prosjektet Økt produksjon av økomelk i Nord-Norge eies av TINE og kom i gang sommeren 2011. Fylkesmannen har vært særlig engasjert i planlegging og gjennomføring av en stor økokonferanse over to dager i november (Økokonferansen 2013) for hele Nord-Norge, og med økomelk som hovedtema dag 2. Over 70 deltakere deltok. Det ble også gjennomført en studietur for produsenter og landbruksrådgivere til Trøndelag/Nord-Østerdalen i september.

Fylkesmannen sitter i styringsgruppa og arbeidsgruppa for prosjektet og deltar i planlegging og gjennomføring av aktiviteter. Prosjektet er delfinansiert med midler fra SLF og Fylkesmannens BU-midler og avsluttes i 2014. Det tas stilling til våren 2014 hvorvidt prosjektet skal forlenges ytterligere to år.

Resultater fra prosjektet

Det ble innveid 1,45 millioner liter økomelk til TINE i Nord-Norge i 2013, noe som var en økning på 250 000 liter fra 2012.

Økologisk mat i storkjøkken

Status/utfordringer

Vi erfarer at kokker og ansatte ved storkjøkken kan ha et ønske om å bruke mer økologisk mat, men er usikre på hvordan de skal lykkes innenfor budsjettet. Å dreie driften av et storkjøkken over mot bruk av økologisk mat byr på ulike utfordringer. Endring av menyen ved å bytte ut produkter med økologiske alternativer gir ofte som resultat at kostnadene blir store i forhold til budsjettet. Å se mulighetene for å lykkes innenfor vedtatt budsjett krever litt ekstra kreativitet og i en viss grad en endring av tankesettet. En annen utfordring er innkjøpsavtaler, der leverandørene har begrenset økologisk utvalg. Det er behov for kurs, veiledning og nettverk for faglig påfyll og oppmuntring i prosessen underveis mot et økologisk tilbud fra kjøkkenet.

Tiltak og resultater

Nofima inviterte til inspirasjonsdag med kokken Øyvind Hjelle i Bodø 22. oktober. Dette var et populært tiltak med 14 deltagere fra forskjellige virksomheter. Som en forlengelse av arrangementet inviterte Fylkesmannen deltagerne med på studietur om økologisk mat til Södertälje over to dager. 13 deltagere hadde to lærerike og inspirerende dager i Södertälje og Järna. Studieturen er et svar på ønske fra deltagere på tidligere storkjøkkenarrangementer vi har hatt, om mer aktivitet og faglig påfyll. Resultater: Gode tilbakemeldinger og økt engasjement i virksomheter som hadde deltagere med.

Nordnorsk økomatpris og andre tiltak

Tiltak og resultater

Nordnorsk økomatpris

Som et tiltak for å sette fokus på økologisk mat i og fra Nord-Norge ble Nordnorsk økomatpris etablert i 2013. Dette var et samarbeid mellom Fylkesmennene i Nord-Norge. Det kom inn forslag på kandidater fra hele landsdelen. Prisen ble delt ut for første gang i november 2013 og vinnerne var Tove og Knut Åland på Aalan gård i Lofoten. Prisen besto av et pengebeløp på kr 20 000,- og et diplom. Tildelingen ble omtalt i flere aviser i tillegg til egne nettsider. Prosess og tildeling i 2013 skal evalueres og retningslinjer for prisen skal utformes i februar 2014.

Andre tiltak som har fått støtte av handlingsplanmidlene (ansvarlig i parentes)

- Dønna som foregangskommune for grønt mattilbud, blant tiltakene to fagdager om økologisk potet og grønt

(Dønna kommune og Bioforsk Tjøtta)

- To markdager og en fagdager (Landbruksstjenesten midtre Hålogaland)
- To fagdager økologisk potet og grønt
- Økologiske ønskedager: Tiltak rettet mot skoleelever (Økoproff Nord)
- Økologisk frokost på Fylkestingssamling, med informasjon om økologisk mat (Nordland fylkeskommune)
- Produksjon av stoff fra Nordland (Ren mat)

Vi har ikke fullstendig oversikt over resultatene av disse tiltakene. Vi har ikke mottatt rapporter fra alle tiltakene enda og noen har søkt om utsatt arbeidsfrist. Generelt er det vår erfaring at aktiviteter som gir produksjon og bruk av økologisk mat oppmerksomhet bidrar til økt kunnskap og positive holdninger hos både produsenter og forbrukere.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
21 Matsikkerhet	kr 149 485,02	kr 0,00
22 Landbruk over hele landet	kr 109 017,75	kr 0,00
23 Eiendoms- og bosettingspolitikk	kr 93 395,34	kr 0,00
24 Bærekraftig kultur	kr 16 423,82	kr 0,00
Andre oppgaver under LMD	kr 11 665 266,85	kr 0,00
Sum:	kr 12 033 588,00	kr 0,00

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på opplæringsområdet

31.1 Tilsyn

Aktivitetskravet

Aktivitetskravet var 25 tilsyn. Disse fordelte seg på 8 felles nasjonale tilsyn, 3 tilsyn på voksnes rett til grunnskoleopplæring, 2 tilsyn på samiske elevers rettigheter, 6 tilsyn med kapittel 9a, 4 tilsyn med retten til spesialundervisning og 2 hendelsesbaserte tilsyn. De 12 sist nevnte var sortert under egeninitierte tilsyn.

Resultat

Totalt 23 av 25 tilsyn i aktivitetskravet ble gjennomført. To hendelsesbaserte tilsyn er ikke gjennomført etter planen. Disse tilsynene var ikke satt opp med tema eller objekt, men skulle gjennomføres som følge av hendelser i 2013. Disse har vi ikke funnet å kunne prioritere. Det har sammenheng med sykemelding av vår tilsynskoordinator høsten 2013, med påfølgende endring av ansvarsperson. Videre har ett av tilsynene på spesialundervisningsområdet krevd særlig store ressurser i løpet av de siste månedene av 2013. Dette er tilsynet med Bodø kommune, som har hele kapittel 5 som tema. Tilsynet omfatter altså spesialpedagogisk hjelp og en særlig kontroll av kommunens desentraliserte PP-tjeneste. Ordinære tilsyn på spesialundervisningens område har ikke disse to punktene som tema. Som følge av dette har tilsynet involvert ekstraordinært mange medarbeidere og et svært omfattende forberedelsesarbeid. Ved årsskiftet hadde vi gjennomført formøte, åpningsmøte og tre dager med intervjuer av personer på skole- og barnehageområdet.

I tillegg har vi brukt ressurser på gjennomføring av 4 oppfølgingstilsyn på kapittel 9a. Disse tilsynene er telt med i rapporteringen for 2012, men tilsynene var kun varslet i 2012. Gjennomføringen og avslutningen av disse tilsynene foregikk i de første månedene av 2013.

Til sammen har vi med dette gjennomført 27 tilsyn i 2013, herav kun 4 skriftlige og resten stedlige. På grunn av

noen tilsyn gjennomført seint på høsten, interne prioriteringer og til dels manglende kapasitet ble ikke alle endelige rapporter etter tilsynene ferdigstilt før årsskiftet. Når det gjelder resultatet av tilsynet og hvilke kommuner og skoler det er ført tilsyn med, viser vi til rapporteringen som kommer 28. februar.

Ressurser og kompetanse

Som nevnt, har det vært utfordrende å miste en nøkkelperson i tilsynsarbeidet. For øvrig kom en erfaren tilsynsarbeider tilbake fra permisjon like før sommeren, og de fire som ble ansatt i løpet av 2012 har opparbeidet seg god kompetanse på tilsynsområdet. De har deltatt på kurs i tilsynsmetode i regi av Utdanningsdirektoratet og fått erfaring med flere typer tilsyn. Samlet sett har vi god kompetanse på området. Vi opplever også at vi har et tilstrekkelig antall tilsynsarbeidere. En mulig sårbarhet ligger på spesialundervisningsområdet. Der er vi bare to stykker som har god kompetanse, og en av disse har en planlagt permisjon foran seg i 2014. Dette er det imidlertid tatt høyde for i planlegging av tilsynsaktiviteten for 2014.

Tilsynet med samiske elevers rettigheter har krevd mye ressurser, da to tilsynsarbeidere har brukt en del tid på å sette seg inn i regelverket og forholdet til tidligere gjennomførte tilsyn på området.

Tilsyn er ressurskrevende på grunn av lange avstander i fylket og vær- og føreforhold som ofte skaper forsinkelser. Vi reiser svært ofte med fly, og benytter ofte båt og tog i tillegg til bil. De aller fleste tilsynsturer innbefatter overnatting.

Valg av tema og tilsynsobjekter

Tema for tilsyn og tilsynsobjekter er valgt ut fra risiko- og vesentlighetsvurderinger, vår samlede kjennskap til kommunene etter år med samarbeid, tilsyn, klagesaker, siste års oppslag i media, henvendelser fra fagpersoner og foreldre, informasjon hentet fra Skoleporten o.a. Videre har vi lagt vekt på en rapport utarbeidet av en lokal kommunerevisjonsaktør, som ga grunnlag for bekymring for regelverksetterlevelsen hos en av våre kommuner (Bodø kommune).

Vi prøver også å gjennomføre tilsyn med kommuner vi tidligere ikke har hatt tilsyn med, slik at vi over år har hatt tilsyn med og fått nærmere kjennskap til alle de 44 kommunene i fylket. En av føringene for valg av tilsynsobjekter i det felles nasjonale tilsynet har vært et mål om å nå ut til små kommuner og ytterkanter. Klagesaker, henvendelser og målsettingen om å føre tilsyn med alle kommunene i fylket er de faktorer som har veid tyngst ved utvelgelse av tilsynsobjekter i 2013. Tilsynsmetodikk ble valgt ut fra tematikk og hensiktsmessighet. De stedlige tilsynene er utført som systemrevisjon.

Tilsynene må samordnes med tilsynene i andre avdelinger i embetet og eksterne tilsynsaktører. Samhandling med eksterne tilsynsaktører har tatt seg opp på den måten at vi har hatt dialog med hverandre for å unngå ekstraordinær belastning på enkeltkommuner. Samordningen har ikke gått ut over våre valg og prioriteringer for tilsynsarbeidet.

Oppfølging av kommunene

Kommunene har etter tilsynene, hovedsakelig i sluttmøtene og i veiledningen etter tilsynene, gitt svært god tilbakemelding til Fylkesmannen om læringseffekten av tilsynene. Vi blir ønsket velkommen til tilsynene, og kommunene mener at de gjennom planleggingen av tilsynene, deltakelse, veiledning og etterarbeid etter tilsynene har fått styrket sin kompetanse på tilsynsystemet, bestemmelser i opplæringsloven, forvaltningsloven og forskrifter. De uttrykker at tilsynet har vært lærerikt og nyttig for dem, og at de etter tilsynet er blitt bedre i stand til å gjennomføre opplæringen i tråd med kravene i lover og forskrifter. Kommunene har fått tilbud om veiledning etter tilsynene og har med få unntak benyttet seg av dette tilbudet.

Oppfølging av skoleeier

Oppfølgingstilsyn, klagesaker og henvendelser fra foreldre og andre tyder imidlertid på at mange kommuner har vansker med regelverksetterlevelsen, og vi antar nå at flere kommuner ikke har rettet de lovbrudd som er avdekket ved tidligere tilsyn. Det synes vanskelig for mange skoleeiere å få på plass et forsvarlig system, skriftlige planer og rutiner for internkontrollen, slik at de selv kan avdekke avvik fra regelverksetterlevelsen i skolene, og mange skoleeiere og skoler synes å mangle nødvendig kompetanse om regelverk knyttet til opplæring og forvaltningen av dette. Av åtte tilsyn med kapittel 9a har tre tilsyn endt opp uten pålegg etter endelig rapport, og det er gledelig. De resterende fem har imidlertid endt opp med alle fire pålegg, med et varierende antall korreksjonspunkter. De tre kapittel 5-tilsynene som er gjennomførte har alle endt med pålegg på forsvarlig system.

Det er vanskelig å ha en klar formening om hva dette kan skyldes. Kommunene uttrykker at elevene har et godt tilbud, men mangel på kontinuitet i personalet, ressurser, kompetanse og forståelse i kommunene for

nødvendigheten av å følge et formelt regelverk og ivareta rettssikkerheten til elevene, kan være viktige faktorer. Særlig i kapittel 5-tilsynene ser vi at kommunene er sårbare for vakanser på kommunenivået. De minste kommunene har gjennomgående problemer med rekrutteringen. Dette forsøker vi å ta hensyn til, blant annet med å vise noe fleksibilitet i fastsettelse av tidspunkter for sluttmøter og veiledningsmøter. Dette opplever vi at kommunene setter stor pris på.

Måloppnåelse

Vi har meldt avvik fordi vi ikke har oppfylt opprinnelig innmeldt krav om antall tilsyn. Dette er forklart i teksten over. Samlet sett mener vi likevel at måloppnåelsen på tilsynsområdet er god. Det er ikke forhold knyttet til kompetanse, ressurser eller annet som per i dag skulle tilsi store endringer i praksis for å bedre måloppnåelsen.

31.2 Klagesaksbehandling

Fylkesmannen har i 2013 behandlet 112 klager etter opplæringsloven med forskrifter. Antallet er ganske likt som i fjor da vi behandlet 109 klager. Klager på eksamen er omtalt under resultatområde 31.5.

Klagene behandlet i 2013 fordeler seg på mange områder. Av de 112 klagene var 70 klager på standpunktkarakterer, mot 72 i 2012. Denne type klagesaker utgjør størstedelen av klagesakene våre. Saksbehandlingen resulterte i at 45 elever fikk medhold i sin klage og dermed rett til ny vurdering. Dette gir en medholdsprosent på 64. Vi startet i 2013 ny rutine med å etterspørre skolene om utfallet av ny vurdering, og resultatet viste at elever fikk endret karakter i 25 saker. Tendensen med at det er mest klager i praktiske og estetiske fag gjør seg gjeldende også i år, med totalt 34 klager i denne gruppen. Årsaken til medhold i klager på standpunktkarakterer er svake og vage begrunnelser på måloppnåelse vurdert mot kompetansemålene, og manglende dokumentasjon på undervisningsvurdering. Dette viste også klagebehandlingen i 2012. Med kunnskap om dette hadde vi vurdering og fylkesmannens erfaringer fra klagesaksbehandling som tema på vår fagsamling høsten 2013 hvor vi samlet skolelederne i fylket.

Vi erfarer at klagesaker etter opplæringsloven er tidkrevende. Når sakene kommer til oss er det ofte et høyt konfliktnivå mellom partene, og vi bruker ofte mye tid på veiledning før saken kommer til klagebehandling. Også i etterkant av våre vedtak har vi derfor brukt mye tid på råd og veiledning for å sikre gjennomføring av vedtaket. Etter incitament fra Utdanningsdirektoratet treffer vi vedtak framfor å oppheve i saker der vi mener vi har grunnlag for det. Målet er at total saksbehandlingstid blir kortere for partene, og at fokus i saken blir barnets beste fremfor saksbehandling og byråkrati.

Sammensetningen av kompetanse på avdelingen har blitt endret i 2013 ved at to jurister fra barselpermisjon er tilbake, i tillegg til naturlig utskifting på grunn av pensjonsalder. Året har vært brukt til opplæring av nye medarbeidere, og i dette arbeidet har vi utarbeidet gode maler til bruk i klagesaksbehandlingen. Vi vurderer at vi har høy kompetanse på avdelingen til å drive klagesaksbehandling. Kompetansen består i tre jurister og flere pedagoger med lang erfaring fra lærer- og rektoryrket. I krevende klagesaker, spesielt etter kapittel 9A, er det to ansvarlige saksbehandlere. Dette er en del av risikovurderingen vår, og effekten har vært kortere saksbehandlingstid og vedtak med høy kvalitet.

Det er skjedd en merkbar reduksjon i antall klagesaker på spesialundervisning. I 2013 har vi gjort tilsyn på dette temaet hvor kommuner er plukket ut etter en risikoanalyse. Tilsynet omfattet også veiledning til kommunene. I tillegg var spesialundervisning og saksbehandling tema på regelverksamlingen vår høsten 2012. Vi vurderer at tilsyn, veiledning og informasjon har innvirket på nedgang i antall klagesaker. Andre faktorer kan være at få klager skyldes manglende vedtak om spesialundervisning eller at foresatte ikke informeres om klageadgang.

Fylkesmannen vurderer måloppnåelsen knyttet til resultatkravet om saksbehandlingstid som god. I snitt er saksbehandlingstiden på klagesaker ca 6 uker. I klagesaker på standpunktkarakterer er saksbehandlingstid i snitt ca 1 uke. Vi har en sak hvor saksbehandlingstiden kom opp i 4 måneder. Tiltak for å unngå saksbehandlingstid over 3 måneder er å være tett på kommunen/fylkeskommunen med veiledning på deres plikt til å opplyse saken tilstrekkelig og med relevant informasjon. I tillegg har vi tiltak på avdelingen om at vi kaller inn til teammøter med ansvarliggjøring av flere saksbehandlere når en sak viser seg å være vanskelig.

Vi har kun ett tilfelle der vi har fått ny klage fra part, fordi skolen ikke fulgte opp vedtaket som var fattet. Saken var om en elevs rett til et godt psykososialt skolemiljø. Fylkesmannen fattet raskt et nytt vedtak som påla kommunen å gjennomføre vedtaket, og i ettertid fikk vi tilbakemelding om at dette ble gjort. Vi veiledet også kommunen muntlig i denne saken.

Med bakgrunn i de vurderingene som er gjort over, mener vi at måloppnåelsen er god.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Bortvisning, § 2-10	1	0	1	0	0	
Permisjon fra opplæringen, § 2-11	2	0	2	0	0	
Skyss, § 7-1	12	4	7	1	0	Økning i antall klagesaker fra ifjor. Klagesakene er i ulike kommuner, og vi økningen virker tilfeldig.
Skoleplassering, § 8-1	5	2	0	0	3	En nedgang i antall saker kan skyldes mye veiledning på dette feltet i forbindelse med mange klagesaker i fjor.
Psykososialt skolemiljø, § 9a-3	9	5	1	3	0	
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	70	45	24	0	1	
Spesialundervisning, § 5-1	5	0	0	4	1	Nedgang i antall klagesaker kan skyldes fylkesmannens tilsyn, veiledning og bredt informasjonsarbeid på temaet i fylket.
Sentralt gitt skriftlig eksamen	248	73	175	0	0	Se resultatområde 31.5.
Lokalt gitt muntlig eksamen	0	0	0	0	0	Vi fikk ingen klager.
Sum	352	129	210	8		

Klage i forbindelse med spesialpedagogisk hjelp til barn under opplæringspliktig alder (opplæringsloven)

Type Klage	Sum	Medhold/Delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Kommentar
Spesialpedagogisk hjelp, § 5-7	2	0	1	1	0	
Sum	2	0	1	1		

31.3 Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

31.3 Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

Med ca. 350 skoleenheter i 44 kommuner er det relativt mye arbeid å følge opp alle enhetene. I år som tidligere år er det grunnskoledataene som prioriteres av kommunene, mens det ikke legges like mye arbeid i å få registrert og evaluert dataene for voksenopplæringen og kulturskolen. Også i 2013 har vi erfart at privatskolene har utmerket seg med å ha registrert og levert tilfredsstillende.

Selv om vi har god kapasitet internt, er det et krevende arbeid å få kommunene til å prioritere GSI-arbeidet innen fristene. Det blir gjerne hastverksarbeid i siste liten, muligens fordi ressursbruk og kompetanse ute i kommunene varierer mye mellom store og små kommuner. Det synes også som kommunene har svak beredskap for å sikre kontinuitet i GSI-arbeidet, noe som blir tydelig ved utskifte av personell hos skole eller skoleeier.

Fire personer i embetet er involvert i arbeidet utfra målsettingen om å sikre at brukerstøtten til enhver tid er

tilgjengelig. Vår kompetanse er god. Vi kjenner systemet meget godt og kan veilede kommunene i alle typer spørsmål. Informasjon og veiledning til kommuner og skoler har hovedsakelig skjedd per telefon og e-post i 2013. Nytt av året var at vi sendte ut et informasjonsskriv primo september, der vi presenterte nyheter og avklaringer etter GSI-samlingen hos Utdanningsdirektoratet. Dette fikk vi god respons på.

I 2013 har vi registrert økt antall henvendelser om utfylling av GSI-skjema. Det er lav terskel for å kontakte Fylkesmannen for informasjon og veiledning. Vi henviser brukere til sentralt utarbeidete veiledninger, spørsmål og svar m.v.. Kommunenes tilbakemelding på den fortløpende veiledningen er meget bra. Vi ser imidlertid at vi bør drøfte internt hva vår brukerstøtte skal innebære, for å unngå at vi overtar skoleeiers oppgaver og ansvar.

Vårt kvalitetssikringsarbeid har i 2013 bestått i kontroll med at skoler og kommuner leverer innen fristen, samt kontroll med skjema der vi har fått røde tall eller bemerkninger fra Utdanningsdirektoratet. Vi har laget et internt årshjul for GSI-arbeidet for å sikre beredskap i kontrollperiodene, og har utvidet staben med en ansatt i perioden der vi skal kvalitetssikre GSI-data.

Fylkesmannen har gitt tilbakemelding til Utdanningsdirektoratet om ulike problematikker knyttet til utfylling av GSI-skjema. Vi registrerte i 2013 at GSI-brukerne hadde færre vansker med enhetlig utfylling av assistenttimer og assistentårsverk (kommunalt fortettet årsverk eller lærerårsverk). Det kom derimot flere spørsmål om spesialundervisning. Fådelte skoler og interkommunalt samarbeid har også vært problematiske temaer i denne sammenheng.

Vi vurderer at det er behov for mer systematisk opplæring i GSI for nye brukere. Vi vil be om bistand fra Utdanningsdirektoratet til dette i 2014.

Mål for arbeidet med GSI 2013 har vært en videreføring av målet for 2012: Å levere feilfritt innen fristen. Vi vurderer arbeidet til middels måloppnåelse.

31.4 Informasjon og veiledning

Embetet mottar mange telefonhenvendelser både fra skoleeiere, skoleledere, ansatte i pp-tjenesten og fra foreldre som ber om informasjon og veiledning med tanke på lov- og regelverk. Det er Fylkesmannens inntrykk at kommunene er opptatt av og ønsker god regel etterlevelse og godt innhold i opplæringen. Gjennom mail og telefoner har vi veiledet både generelt og spesielt om krav til saksbehandling og enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Vi har iverksatt informasjons- og veiledningstiltak innenfor de nasjonale satsingsområdene. KS arrangerte sin todagers skoleeierforum der Fylkesmannen er medarrangør. Her har vi gitt informasjon om regelverk, utdanningspolitikk og om resultater av tilsyn. Denne konferansen er ment å være et fast arrangement hver vinter, og vi vurderer denne arenaen som god for å nå mange av kommunene.

De stedlige tilsynene åpner opp for veiledning i sluttmøter. Da informerer vi om regelverket rundt det aktuelle tilsynet, men etter forespørsel kan vi også informere om andre deler av lovverket og ulike satsinger i regi av Utdanningsdirektoratet. Veiledningen kan også foregå via mail og telefon.

Vi har holdt innlegg på konferanser arrangert av IMDI, NAV og VOX. Vi har spesielt veiledet omkring rettigheter til grunnskoleopplæring og videregående opplæring for voksne og realkompetansevurdering. Vi har også hatt opplæring og veiledning omkring regelverksforståelse knyttet til enkeltvedtak, opplæringsplaner, utstedelse av korrekt dokumentasjon og grenseganger mellom kommunens og fylkeskommunens ansvar. Videre har vi orientert og veiledet på forholdet mellom INTRO-program for innvandrere og rettigheter etter opplæringsloven. Vi har nå god kompetanse på disse områdene, og merker at vår satsing på voksenalderen øker kompetansen i kommunene. Samtidig ser vi en økning i henvendelser fra kommunene inn til Fylkesmannen, noe vi tolker som at kommunene er fokusert på å gjøre en god jobb overfor denne gruppen.

FM har bidratt til gjennomføring av konferanse om lokalt læreplanarbeid med vekt på grunnleggende ferdigheter i november, hvor Udir hadde flere forelesere om tema. På samme konferanse var tema Vurdering hvor FM

informerte om ulike sider ved vurderingsarbeidet med fokus på underveis- og sluttvurdering. Vi informerte også om resultater på standpunkt karakterer og om vår klagesaksbehandling. Endringene i regelverket knyttet til lokalt gitt muntlig eksamen ble også tatt opp. Nærmere veiledning skal gis i 2014 når rundskriv fra Udir er mottatt. Flere møter rundt i fylket er allerede avtalt. Av 44 kommuner var 35 representert, noe vi ser oss rimelig fornøyd med. Disse samlingene begynner å etablere seg som en fast aktivitet for kommunene. Vi har fått gode tilbakemeldinger på disse, og de er etterspurt. Dette gjør at vi tilstreber høy kvalitet på disse samlingene.

Fylkessamlingen for skoleledere og lærere i grunnskole og videregående skole knyttet til kroppsvøvingfaget ble gjennomført i samarbeid med UiN. Samlingen var åpen også for studenter. Fylkeskommunen hadde allerede arrangert en slik konferanse, dermed var det flest deltakere fra grunnskolen. Siden vi samarbeidet med UiN, med gratis leie av lokale, kunne vi tilby en samling uten «dagpakkekostnader» for den enkelte deltaker. Vi fikk derfor gode økonomiske betingelser. Vi så i ettertid at vi med hell kunne ha hatt ytterligere to samlinger, en i nordfylket og en i sør, for å nå ut til enda flere.

FMNO har deltatt på sluttkonferansen for arbeidslivsfaget i november 2013. Informasjon om bruk av veiledningsmaterieill til valgfag ble gjort via mail og telefon.

Manifest mot mobbing 2011-2014. Skoler/kommuner er i ulike sammenhenger oppfordret til å skrive under manifestet, - i møter etter FNT kap. 9a, i forbindelse med oppfølging av arbeidet med tiltakene mot vedvarende høye mobbetall, jf. tilleggsoppdrag RO 32.4. Det ble lagt ut sak på FM-nett om kampanjen «Voksne skaper vennskap – sammen» hvor det ble oppfordret til å undertegne Manifest mot mobbing, og til å delta i kampanjen med henvisning til Udirs nettsted og ressursene som ligger der. Vi har fremdeles kommuner som ikke har undertegnet. Det må være et mål at alle kommuner i fylket undertegner dette.

Vi har arrangert ett informasjonsmøte for barnehage- og skoleeiere om opplæring i samisk i barnehage og grunnopplæring. Her veiledet vi om regelverket på området og fikk belyst hva barnehage- og skoleeierne opplever er utfordringer på feltet. Vi fikk tilbakemeldinger om at det er behov for denne type møteplass for kommuner som har samiske barn, og har bestemt at vi skal ha et slikt møte årlig.

Vi har mange kommuner spredt over et stort geografisk område, så det er en utfordring å nå ut til alle. Telefoner, mail og bruk av Fylkesmannens nettside er derfor sentrale arenaer for informasjon og veiledning. Vi har hatt flere samlinger for ulike områder av embetsoppdraget, og vurderer fortløpende arenaer for å nå ut til skoleeiere. Fylkets regionale kompetansekontor (RKK), i alt 8, har alltid vært gode støttespillere, men skifte av personell både her og ute på kontorene, gjør at en revitalisering er nødvendig. Planer for 2014 er under utarbeidelse.

Avdelingen innehar god kompetanse både pedagogisk og juridisk, og vi vurderer det slik at henvendelser, både muntlige og skriftlige, blir raskt og godt besvart. Avdelingen har et utstrakt samarbeid, og vi benytter hverandres kompetanse godt for å ivareta våre brukere. Vi benytter regionale arenaer for informasjon og veiledning der vi vekselvis inviterer oss selv og blir invitert. I tillegg brukes nettsiden vår aktivt for å informere og oppdatere kommuner, skoler og foreldre/elever.

Måloppnåelse: Samlet sett mener vi måloppnåelsen er god.

31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Vi er hovedsakelig to personer som jobber på dette feltet, men har en ekstra person som gir støtte knyttet til PAS. Samlet sett vurderer vi kompetansen som god, og gjennomføringa har gått etter planen.

De fleste kommuner følger nå normalordningen, og leverer skriftlige eksamener i norsk og engelsk i PGS. Likevel har Nordland ligget under landsgjennomsnittet når det gjelder digital innlevering. De kommuner som ikke leverte grunnskoleeksamen i norsk eller engelsk digitalt i 2013, fikk individuell oppfølging enkeltvis med tilbud om bistand fra Fylkesmannen. Vi regner med at innleveringen via PGS fra i år vil komme opp på landsnivå.

Vi har ikke registrert spesielle problemer under eksamensavviklingen grunnet PAS/PGS. Det var en elev som fikk slettet sin eksamensoppgave, men dette skyldtes feil begått ved skolen. Under sensurering fungerte PAS greit.

Det er dessverre ennå slik at PAS er for ustabil, og skolene opplever hyppige perioder uten tilgang til systemet. Vi har god kompetanse på bruk av PAS, og veileder kommunene ved forespørsler.

Gjennomføring av nasjonale prøver fungerer bra i Nordland. Vi opplever ikke at kommunene ber om mye bistand. Tilsyn viser at det er få som innvilges fritak fra prøvene. I høst var det noen skoler som ikke fikk registrert alle resultatene i tide. Vi tok kontakt med en del kommuner/skoler med mangelfull registrering få dager

før fristen utløp. For 2014 vurderer vi en generell påminning rett før utløpsfristen. En bedre løsning ville vært om Fylkesmannen hadde noen dager «ekstrafrist» slik at vi kunne åpne for etterregistrering for kommuner som ikke har overholdt fristen. Da kunne vi ta en henvendelse kun til disse, og unngå unødige purring på de som faktisk overholder fristen.

I 2013 var vi to som jobbet med eksamen, samt at vi har en person som backup på PAS. Vi vurderer vår kompetanse på området som god, og gjennomføringen gikk etter planen.

Eksamen ble gjennomført etter gjeldende retningslinjer. Nordland danner felles sensurregion med Troms og Finnmark. Fra 2013 fikk Nordland ansvar for sensur i engelsk for elever og voksne. Vi har også klagesensur i engelsk for hele landet, i 2013 både for elever og voksne.

Nordland hadde god tilgang på sensorer, og bisto også med sensorer til Troms og Finnmark. Sensorskoleringen var god, og det faglige ble dekket av Mathilda Burman fra Udir, samt medlem i fagnemnda Bodil Boie Brekkan. På ulike arenaer oppfordrer vi til sensorarbeidet.

Sensureringen i engelsk forløp uten spesielle problemer. Den ble ledet av oppmannskorps som startet med gjennomgang av oppgavene og skapte en felles faglig plattform for sensureringen.

Det ble behandlet 248 klager i engelsk. Disse ble fordelt på 18 sensorer som var rekruttert fra hele landet. Vi leide inn Bodil Boie Brekkan fra fagnemnda som faglig leder. Dette var vellykket, og vi klarte å skape en felles faglig forståelse og derigjennom en likebehandling av klagen. Vi kommer også i 2014 til å arrangere klagesensuren på samme måte, de aller fleste sensorene ønsker å være med videre.

Resultatet av klagebehandlingen var at 73 klager fikk hevet karakteren. Tre klager resulterte i senket karakter.

Fylkesmannen i Nordland

Særskild Rapportering	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	2,8 % har fått fritak fra nasjonale prøver totalt.	Det er bare en kommune som peker seg ut. Denne kommunen vurderes for tilsyn.	Avvikene er små.	Vi har hatt tilsyn for å se om loven er fulgt. Vi følger opp pr telefon, og skal intensivere dette arbeidet.

31.7 Tilskuddsforvaltning

Vårt mål for arbeidet med tilskuddsforvaltningen har også i 2013 vært at tilskuddsmottakerne i Nordland skal få de tilskudd de søker og har krav på i henhold til de retningslinjer som gjelder for tilskuddet og retningslinjer for god tilskuddsforvaltning.

Samlet sett har vi nok personalressurser til å ivareta tilskuddsforvaltningen innenfor de rammer som er satt, og vi har klare ansvarslinjer hos de enkelte saksbehandlere.

Når det gjelder teknisk behandling av tilskuddene (innhenting av data i form av søknader, produksjon og utsending av tilskuddsbrev, registrering i Agresso, kontakt med kommunene ved uklarheter osv.), har vi god kompetanse. Mye av ressursbruken når det gjelder kontakten med brukerne, anvendes til å veilede om søknadsfrister og å veilede om feil og mangler ved søknadene.

Vi har fremdeles utfordringer med hensyn til kontroll og oppfølging av bruken av tilskuddene. Det kreves god kompetanse for gjennomgang av kommunale regnskap, samt at vi tidsmessig også har de nødvendige ressurser. For å gjøre en tilfredsstillende jobb, trengs både kompetanse og tidsressurser.

Fylkesmannen i Nordland har de siste årene jobbet med å digitalisere flere av tilskuddsordningene som i dag er papirbaserte og som egner seg til elektronisk drift. På leirskoletilskuddet og på samisk tilskudd fungerer de elektroniske skjema veldig godt.

Vi jobber fremdeles med å få kommunene til å holde fastsatte søknadsfrister. Til tross for en bedring, har vi likevel noe etterslep.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i grunnopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling

Videreutdanning for lærere

I 2013 deltok ca. halvparten av skoleeierne i Nordland i strategien. I vårsemesteret deltok 20 skoleeiere (av 44) mens 24 deltok på høsten.

Samarbeidet med Utdanningsdirektoratet i arbeidet med strategien fungerer bra. Søkeprosessen er blitt enklere og betraktelig forbedret etter at det ble innført elektronisk søknadsbehandling. Vi må likevel kontakte en del skoleeiere for å få avklart hva de faktisk søker om. Vi har utarbeidet et verktøy (regneark) som gir oss god oversikt over søknadene og gjør det mulig å følge opp alle avtaler, endringer og påminnelser.

Kommunikasjon med og veiledning av skoleeierne i fylket har fungert bra, og vi opplever at både lærere og skoleeiere er godt informert om ordningen. På grunn av de store avstandene i fylket blir utgiftene til reise og opphold på studiesamlinger uforholdsmessig store. Dette har høyst sannsynlig innvirkning på hvor mange lærere skoleeier prioriterer. Noen skoleeiere har i tillegg vanskelighet med å skaffe kvalifiserte vikarer.

Siden Nordland har et høyt antall kommuner/skoleeiere opplever vi at spesielt fristene, spesielt på vårparten, er knappe. Dette skyldes hovedsakelig feil i søknadene og at det er mange mangler og feil i rapporteringen fra skoleeierne. Vi bruker mye tid på informasjon og påminnelser og bruker uforholdsmessig lang tid på å veilede og følge opp kommunenes rapportering. En god del av kommunene hadde ikke rapportert ved fristens utløp, på tross av mange påminnelser fra oss.

Vurdering for læring

Pulje 3 i satsingen Vurdering for læring ble faset ut i juni 2013. Sluttrapporter og oppsummering fra Fylkesmannen ble levert innen tidsfristen.

Regional GNIST:

Fylkesmannen har koordineringsansvaret for regional GNIST, og har et godt og tett samarbeid med de partnerne som er valgt inn i vårt AU (KS Nordland; utdanningsforbundet i Nordland og Universitetet i Nordland). I februar hadde vi et utvidet partnerskapsmøte der hovedtemaet var SKU (oppgaver, presentasjon, erfaring fra pilot). Her hadde vi invitert begge våre pilotkommuner til å presentere sine erfaringer, noe som ble godt mottatt. Dette møtet ga en svært god start på satsingen i Nordland, og bidro til at kommunene kom godt i gang med eget arbeid. I tillegg ble det også tatt opp andre GNIST-oppgaver som omhandler de områdene som vi i Nordland har valgt å satse på. AU for regional GNIST har gjennom året hatt flere møter der de fleste forventninger og oppgaver i forbindelse med SKU har blitt ivarettatt. Møtene har vært nyttige og en god støtte for prosjektlederen.

Ungdomstrinnsatsinga: *Motivasjon og mestring for bedre læring*, Skolebasert kompetanseutvikling:

FM har tildelt stimuleringsmidler og rapportert til Udir på piloteringen. FM har i samarbeid med GNIST-prosjektleder foretatt vurderinger om bl.a. lokalisering av UV (utviklingsveilederne, 4 stk.) og hvem som ville påta seg arbeidsgiveransvaret for dem, puljeinndeling av kommuner/skoler i Nordland og innfasingen av de enkelte puljene. Et puslespill for å få logistikken mellom tilbydere og skoler i 44 kommuner til å gå opp! Vi har gitt tilbakemelding til Udir på det som har vært etterspurt i forbindelse med tidfesting av kursrekke. Vi har bidratt i tilsetningen av UV ved å lage et forslag til utlysningstekst, samt gitt råd i vanskelige situasjoner under veis i tilsettingsprosessen.

FM har deltatt på planleggingsmøte for Pulje1 for SKU ved Universitetet i Nordland med tema strategien, rolleavklaringer og erfaringer fra og oppsummering av piloten. FM har også tildelt stimuleringsmidler til

skoleeiere for frikjøp av ressurslærere, samt beregnet og tildelt ekstra reisetilskudd etter lokale forhold i Nordland.

Gjennom RKK har FM bidratt til at alle skoleeiere er gjort kjent med satsingen og vi erfarer at det i alle regioner har startet et arbeid. Vi har også deltatt på 2.samling for skoleeiere og skoleledere i pulje 1, og fikk der god dialog med de fleste av skoleeierne i denne puljen.

I desember var alle utviklingsveilederne i Nordland tilsatt, og FM tok initiativ til og avholdt et møte mellom de fire UV og deres arbeidsgivere hvor utdanningsdirektøren bl.a. la fram og presiserte satsingens mål, de ulike parters ansvar, UVs ulike oppgaver, hvordan SKU er tenktgjennomført i Nordland, FMs rolle og økonomi.

32.3 Skoleporten

Fire ansatte hos Fylkesmannen i Nordland har vært direkte involvert i arbeidet med Skoleporten. To medarbeidere har deltatt på Skoleporten superbrukersamling i 2013. Vi vurderer det dithen at vi hittil har avsatt nødvendige ressurser til dette arbeidet. I forbindelse med nytt felles nasjonalt tilsyn og innføring av ny statistikkportal i 2014, vil vi vurdere å avsette mer ressurser til dette arbeidet.

Fylkesmannen bruker Skoleporten i forbindelse med tilsynsarbeid. Videre bruker vi Skoleporten for å skaffe oss et grunnlag for saksbehandling eller kontakt med utvalgte skoler eller skoleeiere, gjerne etter en risikovurdering.

Vi informerer om og veileder i bruk av Skoleporten i vår kontakt med kommunene, der det er naturlig å gjøre det. Informasjon og veiledning har i all hovedsak vært begrenset til de tilfellene der vi har fått konkrete henvendelser fra brukerne. Det er vårt inntrykk at behovet er størst for brukerstøtte i form av hjelp til å logge seg på de enkelte verktøyene. Det er få henvendelser om veiledning i bruk av verktøyene for kvalitetsvurdering.

Når det gjelder brukerstøttefunksjonen som handler om brukeradministrasjon, har den fungert godt og vi har god kompetanse på dette. Vi har derimot behov for mer kompetanse på innhold og funksjonalitet i de ulike verktøyene til kvalitetsvurdering.

Oppvekst- og utdanningsavdelinga arrangerte en fagsamling i 2013 der målgruppa var skoleeiere og skoleledere. Utdanningsdirektoratets regionale samlinger ble integrert i fagsamlingen. Direktoratet holdt da et innlegg om Skoleporten og dette var første gang siden 2010 at Skoleporten har vært tema i dette forumet. Vi fikk gode tilbakemeldinger fra deltakerne om nytteverdien av samlinga totalt sett.

Vi erfarer at de kommunene i Nordland som deltar i Veilederkorpset har fått en god innføring i og har blitt mer aktive brukere av Skoleportens verktøy. Ellers finner vi spor som leder til Skoleporten i kommunenes kvalitetsvurderingssystemer og tilstandsrapporter. Utover dette har vi ikke foretatt noen systematisk kartlegging av bruken av Skoleporten, men vi vil vurdere å gjøre dette i 2014.

Samlet sett mener vi at vår måloppnåelsen skårer middels god og tilfredsstillende. Vi har et klart forbedringspotensial med hensyn til proaktiv og systematisk informasjon og veiledning til kommunene.

Vi opplever oppdraget for resultatområde 32.3 som utfordrende, både med tanke på arena for veiledning og stimulering til bruk, samt manglende kjennskap til kommunenes behov på området. Det er ønskelig med inspirasjon i form av gode eksempler fra embeter som har høy måloppnåelse på dette området.

32.4 Erfarings- og kunnskapsinnhenting

Dronning Sonjas skolepris for inkludering og likeverd. Vi registrerer at det ikke er den helt store entusiasmen omkring denne prisen. Vi har sendt ut brev og informasjon til kommunene, benyttet Fylkesmannens nettside, tatt noen enkelttelefoner til skoleledere. Etter direkte kontakt fikk vi inn en søknad som vi nominerte.

I vår skoleleder og skoleeiersamling har vi presentert resultater fra både nasjonale prøver, eksamen og standpunktkarakterer. Vi har sammenlignet fylket med nasjonale resultater, og sett på kommunale likheter og forskjeller. Vi har oppmuntret kommunene om å bruke resultatene aktivt i kvalitetsarbeidet.

Det er en utfordring å kunne vurdere det psykososiale miljøet ved skoler i 44 kommuner. Vi ser gjennom elevundersøkelsen at Nordland ligger så vidt over landsgjennomsnittet i antall elever som føler seg mobbet, og litt under landsgjennomsnittet i opplevelse av trivsel. I møte med skoler gjennom tilsyn, vurderer vi de psykososiale miljøene som gode. Skolene er opptatt av at elevene skal ha et godt psykososialt miljø. Vi mottar henvendelser over telefon utover de behandlede klagesakene, jf 31.2, og ser at systemene ved den enkelte skole kan svikte enkelteleven. Fylkesmannen henvendte seg til to kommuner med vedvarende høye mobbetall, og fikk ja fra begge med ønske om oppfølging fra Udir. En av kommunene trakk seg. Vi har fulgt opp til sammen ti kommuner og bedt om tilbakemelding på tiltak. Vi sendte ut en påminner en uke før svarfrist og la ved et svarskjema som skulle avhjelpe kommunene med svarene sine. Samtidig ga vi to ukers ekstra frist. Dette ble positivt mottatt. Fem kommuner var godt i gang med arbeidet, og svarte innen fristen. Vi har fremdeles fem kommuner som ikke har gitt oss tilbakemelding, men har i januar 2014 fulgt opp disse. Kommunen som takket nei til bistand fra Udir, har fått flere purringer fra oss, uten at vi har fått tilbakemelding. Vi vil vurdere et tilsyn på kap 9a med denne kommunen. Vi vurderer resultatkravene som tilfredsstillende.

Vi informerte om Veilederkorps via våre nettsider og i møte med skoleledere. Vi fikk til sammen seks søknader, hvorav alle fikk tilbud fra Utdanningsdirektoratet. Det er vi svært fornøyd med. Vi vurderer det også positivt at Udir inviterte fylkesmennene til oppstartsmøte med kommunene som skal få veiledning. Det gir Fylkesmannen god informasjon som kan nyttes i arbeidet for å stimulere til lokale nettverk. Når det gjelder rekruttering av veiledere til veilederkorps, kunne vi nok vært mer aktiv. Vi har hatt et skifte i ansvarsoppgaver på disse to områdene, som har medvirket til noe lavere aktivitet enn tidligere år. Fylkesmannen vil følge opp kommunene som deltar i 2014.

FM har fulgt de tre kommunene som er med i de lokale prosjektene om skole-hjem samarbeid. Fylkesmannen har hatt kontakt med skoleeierne i kommunene gjennom telefon, mail og møter. I møtene med skoleeierne har Fylkesmannen belyst og informert om hele Bedre læringsmiljøsatsingen. Våren 2013 arrangerte Fylkesmannen et felles evalueringsmøte med alle tre kommunene. En av kommunene har hatt sykdom og mye skifte av personer i sentrale roller, noe som har medvirket til uoversiktighet for deltakende skoler og Fylkesmannen. Med denne kommunen har FM hatt et eget møte om framdriften. FM har bistått og deltatt i et skole-hjem arrangement der leder for FUG deltok. Der informerte FM både lærere og foreldre om hvordan prosjektet er en del av *Bedre læringsmiljøsatsingen*. Lederne for de to RKK regionene har også vært samarbeidspartnere i satsingen.

FM har deltatt på Udir sine møter for koordinering og framdrift, og har hatt kontakt og samarbeid med de to andre embetene som deltar i satsingen. Midler er fordelt, rapporter oppsummert og sendt til Udir. Både kompetanse og ressurser har vært gode i denne satsingen. Udir har medvirket med god støtte og oppfølging. Det har vært en utfordring både å være tett på og ta hensyn til kommunenes frihet. FM har gjennom satsingen påpekt at prosjektet burde vært tettere koblet opp til de andre områdene i læringsmiljøsatsingen for å sikre et helhetlig arbeid for et godt læringsmiljø. Det kunne med fordel ha vært formulert tydeligere krav til rolle og innhold til Fylkesmannen.

Fylkesmannen vurderer måloppnåelsen som god, både med hensyn til kompetanse og ressurser.

32.5 Tiltak innenfor tilpasset opplæring, spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Fylkesmannen har et godt samarbeid med PP-tjenesten i fylket. Vi deltar på de halvårlige PP-ledersamlingene og ved nettverkssamlinger. Dette er en god arena for Fylkesmannen å gi informasjon og veiledning.

Fylkesmannen arbeider aktivt og kontinuerlig med PP-tjenesten i fylket. Vi opplevde i 2013 en økning i henvendelser fra PP-tjenesten og skoleledere på telefon og mail. Samtlige henvendelser ble besvart med informasjon og veiledning. Vi får også ofte henvendelser fra foresatte som har behov for informasjon og veiledning på det spesialpedagogiske feltet. Dette gjelder både spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Henvendelsene dreier seg i stor grad om rettigheter, vedtak, søknad og saksgang.

Fylkesmannen i Nordland har også i 2013 vært med i ledergruppa som arrangerer Landsdelssamlinga, ei samling for PP-tjenesten i Nordland, Troms og Finnmark, Statped nord og Fylkesmannen. Samlinga er svært populær og vi opplever at PP-tjenesten rundt om i fylket vårt prioriterer denne. Dermed er samlinga en sentral arena for oss til å informere og veilede. I 2013 var samlingen lokalisert i Tromsø og hadde som tema *PPT og Statped – Framtida starter nå*. Fylkesmannen i Nordland bidro med innhold og gjennomføring. Planleggingen av samlingen for 2014 er allerede godt i gang og vil finne sted i Bodø. Vi holder kommunene i fylket vårt løpende orientert om Strategi for etter- og videreutdanning for PP-tjenesten.

Fylkesmennene ble invitert til prosjektsamlingene i Ny GIV, Oppfølgingsprosjektet, fra høsten 2012. I 2013 deltok Fylkesmannen på samlinger, samt på Nasjonal erfaringskonferanse.

Fylkesmannen har samarbeidet med prosjektlederne i fylket hvor også NAV har vært representert. Vi er blitt oppdatert på tiltak og utfordringer i Nordland angående gjennomføring i videregående opplæring. Vi har vært representert med to personer fra arbeidsgruppa for satsingen «Vårres unga – vårres framtid». Vi har hatt en rekke samarbeidsmøter med gjensidig utveksling av kunnskap om hverandre og hverandres erfaringer, og sett mulighetene for et tettere samarbeid etter at flere avdelinger hos Fylkesmannen har fått likelydende oppdrag fra flere departement.

VUVF - satsingen «Vårres unga – vårres framtid» (Nordlands «Sjumilssteg»), er et tverretatlig samarbeid hos Fylkesmannen i Nordland. Videreføring av det arbeidet som Fylkesmannen startet i 2010 hvor hovedfokus har vært bedre og mer koordinerte tjenester for barn og unge og deres familier, særlig for barn og unge med sammensatte problemer. Viser til årsrapporten kapittel 2.3. I forbindelse med VUVF - satsingen «Vårres unga – vårres framtid» har vi deltatt i Fylkesmannen sin plangruppe. Vi har vært med på å utarbeide innspill og uttalelser i forbindelse med kommuneplanenes samfunnsdel.

Vi mener at vi har innfridd resultatkravene på en tilfredsstillende måte. Vi innehar en bred juridisk, skolefaglig og spesialpedagogisk kompetanse på området. En ny pedagog ble tilsatt høsten 2012 og har blitt godt kjent med oppgavene og arbeidet.

Vi får en del henvendelser om spesial- og allmennpedagogisk hjelp både fra kommunenivå, barnehager og foreldre. Vi viser til og informerer om innholdet i veilederen om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Spørsmålene omhandler gjerne skillet mellom spesialpedagogikk og den generelle styrkingen som kommunen må tilføre barnehagen på grunn av behov som ikke omfattes av oppl. § 5-7. Kommunene har ulik praksis fordi lovverket er uklart. Vi ser også at kommuner kutter ut generell styrking for å ha kapital til å dekke spesialpedagogisk hjelp. Informasjon og veiledning på dette temaet er utfordrende, fordi veilederen ikke er klar på hva den generelle styrkingen innebærer og hvilke krav som stilles til kommunene. Vi ser behov for økt kompetanse på dette feltet. Vi opplever også en økning i henvendelser vedrørende logopedi. Noen av hovedårsakene til det kan være at det er svært ulikt hvordan kommunene løser sine plikter når det gjelder logopedtjenesten. Lovverket oppleves noe uklart på dette området, noe som igjen kan føre til svært ulik praksis.

32.6 Utviklingsarbeid – urfolk og nasjonale minoriteter

Samisk fjernundervisning:

Fylkesmannen i Nordland har styrket arbeidet med å sikre at alle samiske elever som ønsker det, får fjernundervisning i lulesamisk og sørsamisk. Konkret er arbeidet styrket med økt informasjonsflyt til kommunene og bruk av ulike kanaler slik at samiske barn og foreldre skal kjenne til retten til samisk opplæring.

Koordinering av fjernundervisningen er også styrket for å sikre at de ulike samiske kompetansemiljøene oppnår synergier gjennom faglig samarbeid. Videre har Fylkesmannen styrket kompetansen til lulesamiske og sørsamiske fjernundervisningstilbydere gjennom målrettede kompetansehevingstiltak innenfor fjernundervisningsdidaktikk og teknisk kompetanse. Tiltakene skal sikre at samiske elever ikke bare får oppfylt retten til opplæring, men også at opplæringa holder høy kvalitet og dekker samiske elevers behov. Fokus på området er lulesamiske kompetansemiljøer i Nordland og sørsamiske kompetansemiljøer i Nordland og andre fylker.

Fylkesmannen har også styrket tilbudssiden innenfor fjernundervisning ved å bidra til å utvikle robuste og langsiktige aktører som tilbyr lule- og sørsamisk fjernundervisning. Dette gjøres ved koordinerende nettverksvirksomhet og ved å bidra med midler for at aktørene kan styrke sin fjernundervisningsaktivitet.

Handlingsplan for samiske språk - barnehagetiltak

I 2013 har Fylkesmannen gjennomført samlinger for barnehageansatte i lulesamisk og sørsamisk område i samarbeid med Universitetet i Nordland (UiN), fylkesmennene i Nord- og Sør-Trøndelag og Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT). Det er fortsatt et uttalt mål at vi skal benytte oss av Sametingets kompetanse i tillegg til all tilgjengelig samisk kompetanse på begge sider av grensen.

Fylkesmannen i Nordland har gjennomført et kompetansehevingstiltak for ansatte hos fylkesmenn, i kommuner og i barnehager i lule- og sørsamisk område der man har sett på hvordan gælisk språk blir implementert i barnehager. Dette med bakgrunn i gode resultater med tidlig innsats i minoritetsspråkopplæringa i det gæliske miljøet.

En barnehage med samisk avdeling har fått tildelt midler som skal brukes til produksjon av språkopplæringsmateriale, samt til besøk i samiske miljø for samisktalende ansatte og barn.

Fylkesmannen i Nordland avholder årlig konferanse om sørsamisk opplæring. Målgruppe er skole- barnehageeiere, ansatte i barnehager og skoler, kommuner, fylkeskommuner. Alle tilbydere av sørsamisk fjernundervisning deltar også på konferansen, som er den største årlige konferansen i sørsamisk område.

Medio januar hvert år har Fylkesmannen i Nordland et informasjons- og veiledningsmøte for kommuner, barnehageeiere og ansatte i Nordland, der det informeres om regelverk, tiltak og oppgaver for dem som har ansvar innenfor barnehage og skole når det gjelder samisk.

Fylkesmannen har et team på tre ansatte som bruker mye tid på å legge til rette for å gi kompetanse til samiske barn, foreldre, ansatte i barnehager, samt myndigheter og eiere. Vi vurderer at Fylkesmannen i Nordland utviser interesse og en positiv tilnærming til det samiske miljøet. Vi opplever at vi har tillit og at dette har gitt gode resultater og økt læring for alle parter.

Nærmere beskrivelse av barnehagetiltak knyttet opp mot Handlingsplan for samiske språk og barnehagelovens § 8 er utførlig beskrevet under 34.3 Andre tiltak

Fylkesmannen i Nordland vurderer det slik at vi har svært høy resultatoppgåelse på våre samiske tiltak innenfor fjernundervisning og barnehageområdet. Dette har blant annet sin årsak i ei strategisk satsing på intern kompetanseheving på det samiske fagområdet og deltakelse på sentrale kompetansehevingstiltak eksternt. Dette er et stort fagfelt med behov for utviklingsarbeid på flere områder. For å opprettholde utviklingsarbeidet og opprettholde aktiviteten vurderer vi ressursbehovet videre for større enn vi har i dag.

Nordområdesatsingen

Fylkesmannen i Nordland har sammen med Troms og Finnmark videreført samarbeidet omkring oppvekst og utdanningsområdet i Nordområdene. I den reviderte strategiplanen er det prioriterte satsingsområder knyttet spesielt mot språkopplæring. Vi gjennomførte et felles seminar i Tromsø med formål å knytte nettverk mellom russisklærere. Språkseminaret i Tromsø i mars samlet 35 deltakere fra Nordland, Troms og Finnmark. Vi hadde forelesere fra Nasjonalt senter for fremmedspråk og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring i tillegg til en representant fra det norske generalkonsulatet i Murmansk. Universitetsnivået i Nordland var også representert på seminaret.

Under opprettingen av nettverk i russisk i september, kom det frem at det var behov og ønsker om å utarbeide læremidler til bruk i russiskopplæringen. Fylkesmannen ser på forskjellige finansieringsmodeller og mulige instanser der det kan søkes om midler til dette formålet.

I år har vi tildelt midler til 29 prosjekter i Nordland, Troms og Finnmark. Både kulturskoler, barnehager, grunnskoler og videregående skoler er blant de som er tildelt midler. Vi har 13 tildelinger til prosjekter i Finland og 16 tildelinger til prosjekter i Russland.

Det er Finnmark som har hatt hovedansvar for tiltakene, men Nordland og Troms har deltatt i prioriteringer og beslutningsprosesser. Samarbeidet mellom fylkene har fungert bra.

Resultatområde 33 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

33.1 Tilskuddsforvaltning

Investeringsstilskudd til nye barnehageplasser - Kap. 0231 post 61

Fylkesmannen har mottatt to søknader om investeringsstilskudd til nye barnehageplasser åpnet i 2011. Den ene fikk avslag begrunnet i avkorting av beregnet investeringsstilskudd tilsvarende barnehageeiers kompensasjonskrav for merverdiavgift. Den andre søknaden var fra en ikke-kommunal barnehage som tok i bruk nye plasser i oktober 2011. Barnehageeier hadde søkt i juni i 2012, men søknaden var ikke behandlet og videresendt til Fylkesmannen før i 2013.

Det ble gjennomført en tilskuddskontroll med investeringstilskudd utbetalt i 2012.

Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder - Kap. 0231 post 63

Nordland hadde pr. 15.12.2012 907 barn med minoritetsspråklig bakgrunn som gikk i barnehager i 40 av fylkets 44 kommuner. Det er en økning på 150 fra året før. I 2013 har Fylkesmannen kontrollert innrapporterte tall fra kommunene og gitt tilbakemelding til Utdanningsdirektoratet som har utbetalt midler til kommunene.

Det er ikke sendt ut tilskuddskontroll for 2013, men med bakgrunn i henvendelser fra brukere samt erfaringer fra 2012, har Fylkesmannen gjennomført skriftlig tilsyn med Hadsel kommune vedrørende bruk av midler til dette tiltaket. Det foreligger rapport med pålegg om retting, og Fylkesmannen har fått tilbakemelding om at påleggene er utført og tilsynet er lukket.

Fylkesmannen får fortsatt henvendelser fra barnehager som tilsier at kommunene ikke gir god nok informasjon om dette tilskuddet. De har heller ikke gode nok rutiner når det gjelder utlysning, saksbehandling og tildeling. Dette tilsier at det er nødvendig med fortsatt tilsyn på området for å sikre at tilskuddet blir benyttet etter forutsetningene og kommer barn og barnehager til gode.

Tilskudd til faste plasser i midlertidige barnehagelokaler Kap. 0231 post 64

Fylkesmannen har ikke utbetalt midler til dette formålet i 2013, og det er heller ikke sendt ut tilskuddskontroll.

Måloppnåelse

Fylkesmannen har god oversikt og god kompetanse i dette arbeidet. Vi mener vi gir god veiledning til kommuner og andre, og gjør grundige og gode tilsyn. Vi mener måloppnåelsen er god.

33.2 Klagesaksbehandling

Fylkesmannen har behandlet fem klager på barnehageområdet i 2013. Resultatet etter fylkesmannens behandling var medhold i to saker, to vedtak ble stadfestet og opphevelse av ett vedtak hvor kommunen måtte fatte nytt vedtak i saken.

Vi har hatt to saker om offentlig tilskudd til private barnehager. Dette er færre saker enn tidligere, og vi ser en effekt av mye veiledning til kommunene, og generell økt kompetanse på feltet i kommunene. De sakene vi har hatt var ressurskrevende, og vi brukte en og fire måneders saksbehandlingstid. I begge sakene fikk vi bistand fra økonom på kommunalavdelingen i tillegg til at jurist på vår egen avdeling var saksbehandler. PBL klaget på vegne av mange barnehager i begge klagesakene. Da saken kom til oss var det uklart hva som var anført fra klager, og lite dokumentasjon fra begge partene. Vi brukte en del tid på å innhente tilstrekkelig informasjon før vi kunne fatte vedtak. I saken med lang saksbehandlingstid hadde vi kontinuerlig kontakt med begge partene, og de var opplyst om sakens gang. Grunnen til at det tok så lang tid å fatte vedtak var lite tilfredsstillende klagebehandling i første instans. Et tiltak for å unngå dette en annen gang er å legge mer press på førsteinstans, og deres saksforberedelse i forkant av klagebehandling hos oss.

I tillegg til klagesakene får vi mange henvendelser på telefon som gjelder tolkning av regelverket, og vi er proaktiv hvis vi får hint om at kommuner har ulovlig praksis. Vi ser at dette har god effekt og at det blir mindre klagesaker.

En ny tendens vi ser ut fra klagesak og tilsyn, er at kommunene søker å drive mer økonomisk ved å slå sammen barnehager. Enten implementeres barnehagen med skole i oppvekstsenter, eller så slår kommunen sammen barnehager og reduserer styrerressursen. Vi gjorde lovlighetskontroll med sammenslåing av åtte barnehager til fire barnehager i en kommune. Vi måtte stadfeste kommunens vedtak, fordi ordningen ikke var ulovlig. I samme kommune er det nå fremmet nytt forslag om endring i barnehagestrukturen ved massiv sammenslåing av barnehager og daglig ledelse, og dette kommer nok til lovlighetskontroll hos fylkesmannen. En effekt er større misnøye med barnehage tilbudet i kommunen det gjelder, og det har medført oppmerksomhet i media.

Fire av fem saker er løst innen kort saksbehandlingstid, mens en tok 4 måneder. Til tross for en sak som overskred akseptabel saksbehandlingstid, mener vi at samlet måloppnåelse har vært god.

Type Klage	Medhold/delvis medhold	Ikke medhold	Opphevet	Avvist	Sum
------------	------------------------	--------------	----------	--------	-----

Barnehageloven § 10	0	0	0	0	0
Barnehageloven § 16	0	0	0	0	0
Forskrift om familiebarnehager § 7	0	0	0	0	0
Forskrift om foreldrebetaling § 5	1	0	0	0	1
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd	2	0	0	0	2
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak frå utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0	0	0	0	0
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0	0	0	0	0

Merknad

Nedgang i antall klagesaker om tilskudd vurderer vi kan skyldes bedre kompetanse i kommunene. Vi har informert og veiledet mye.

33.3 Informasjon og veiledning

Gjennomførte tiltak

Vi har jevnlig lagt ut aktuell informasjon på Fylkesmannens hjemmeside. Innholdet har vært nyheter om lov og regelverk, høringer, informasjon om samlinger og konferanser, utlysning av midler, informasjon om kampanjer og nettstedet og spørsmål og svar som gjelder likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager. Målgruppen for informasjonen har vært kommunene, ikke-kommunale barnehageeiere, barnehageansatte, foreldre, studenter og media.

Vi har besvart mange henvendelser på telefon og e-post. Henvendelsene kommer fra kommuner, ikke-kommunale eiere, barnehageansatte og foreldre. Bare et fåtall av kommunene i Nordland har barnehagefaglig kompetanse på kommunenivå, og vi erfarer at det er stort behov for informasjon og veiledning. Det har vært mange spørsmål om regelverk og beregning når det gjelder offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager samt tolkning av regler som gjelder bemanning, styrerressurs og sammenslåing av barnehager.

Vi har informert om statlige føringer i møter med kommuner, enkeltvis og i regioner. Denne type informasjon har også blitt formidlet i møte med regionledere og på fagdager for barnehageansatte.

Det har vært gjennomført to samlinger om regelverket om offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager. Deltagere var kommunale og ikke-kommunale barnehageeiere.

I oktober ble det gjennomført samling for kommunene som barnehagemyndighet. Temaene var Meld. St nr. 24, veilederne Barns trivsel - voksnes ansvar og Språk i barnehagen, revisjon av Rammeplanen og Strategi for kompetanse 2014-2020. Samlinga inneholdt også presentasjon av lokalt samarbeid om godkjenning og tilsyn, samt et prosjekt om likestillingsarbeid i barnehagen..

Vi har gjennomført spørreundersøkelse om innfrielse av retten til barnehageplass og gitt veiledning til enkeltkommuner på dette området.

Ressurser og kompetanse

Fylkesmannen har god kompetanse, juridisk, barnehagefaglig og økonomi. utfordringene er fylkets geografi, antall kommuner og mangelfull kompetanse på kommunenivå. Vi mener å ha løst dette ved å jobbe regionalt. Ved å samarbeide med RKK (Regionale kompetansekontor) når vi ut til samtlige kommuner. Vår praksis med å dra ut og møte kommuner regionvis er et viktig tiltak for å nå målsettingen om god informasjon og veiledning. Samarbeidet med KS, universitet og høgskole har også bidratt til at vi har fått gjennomført tiltakene som er beskrevet.

Måloppnåelse

Vi har gjennomført planlagte tiltak og vurderer måloppnåelsen som god.

33.4 Tilsyn

Fylkesmannen har gjennomført stedlige tilsyn med i alt sju kommuner etter Barnehageloven §§ 8, 10-11, 12a, 16, 17-18. Det ble avdekket avvik i samtlige kommuner. I tillegg har vi gjennomført skriftlige, hendelsesbaserte tilsyn med 2 kommuner med tema Pedagogisk bemanning og styrerressurs i oppvekstsentre og Håndtering av

tilskudd til minoritetsspråklige barn.

Vi har gjennomført skriftlige oppfølgingstilsyn med 13 kommuner. Av disse er åtte lukket. Tre er pr dato ikke lukket, og vil bli fulgt opp i 2014. To svarte ikke på varselet, og de skal vi ha stedlig tilsyn med i 2014.

Utvelgelsen av tilsynsobjekter er basert på Fylkesmannens kjennskap til og kunnskap om kommunene i fylket. Vi legger også vekt på resultater av ulike rapporteringer.

Det har vist seg at kommunene har behov for veiledning på flere lovområder, og spesielt når det gjelder forståelsen av krav til pedagogisk bemanning. Vi har tilbudt og gjennomført veiledning til flere kommuner.

Ressurser og kompetanse

Vi har oppfylt resultatkravene som gjelder antall tilsyn, fokusområder og metode. Vi mener at vi har god kompetanse i tilsynsteamene, og etter flere års erfaring har vi opparbeidet gode rutiner for planlegging, gjennomføring og avslutning av tilsyn. Tilsynsteamene har vært sammensatt av personer med barnehagefaglig og juridisk kompetanse

Utfordringene med mange kommuner og lange reiseavstander er ressurskrevende tidsmessig. Det har vi delvis løst ved å gjennomføre tilsyn med to nærliggende kommuner fortløpende.

Måloppnåelse

Vi får gode tilbakemeldinger på gjennomføring av tilsyn og påfølgende veiledning. Mener vi har god måloppnåelse på dette området

33.5 Kontroll av årsmelding per 15/12 og årsregnskap for ikke-kommunale barnehage

Fylkesmannen registrerte også i 2013 at noen kommuner kom sent i gang med å sende ut årsmeldingsskjema til sine barnehager. Antallet var imidlertid lavere enn i 2012, noe som trolig skyldes at Fylkesmannen ved flere anledninger hadde økt fokus på det forestående arbeidet. Da kommunenes frist for godkjenning var ute, hadde likevel 4 av 44 kommuner ikke startet prosessen og 5 kommuner hadde ikke godkjent sine barnehager.

Fylkesmannen måtte også i 2013 innhente brukernavn og passord til kommuner som mente de ikke hadde fått e-post med påloggingsdata, eller som ikke var kjent med sine forpliktelser. Det medførte at Fylkesmannen fikk ferdigstilt sitt arbeide først sist i februar. Dette er likevel en klar framgang fra tidligere år. Sluttresultatet er likevel alltid avhengig av at alle parter og nivå gjør sin del av jobben.

Fylkesmannen ser også en sammenheng mellom et forbedret årsmeldingsskjema og færre "ikke-godkjenninger", noe som igjen resulterte i tidligere ferdigstilling av alle skjemaene.

Årsregnskap for ikke-kommunale barnehager

Resultatkravet sier at Fylkesmannen skal følge opp at kommunene overholder fristen for innlevering av årsregnskapet for ikke-kommunale barnehager.

Fylkesmannen sendte purringer gjentatte ganger til kommuner som ved fristens utløp ikke hadde sendt inn årsregnskap, men ennå langt ut i mai var noen kommuner fremdeles ikke ferdige med sitt arbeid.

Som tidligere forklarer kommunene mangel på oppfyllelse med at regnskapsbyrå og revisorer har mye å gjøre i det tidsrommet årsregnskapene for barnehagene skal være ferdige, og at barnehageregnskap ikke bestandig har førsteprioritet. Dette kan komme til å gi et unøyaktig bilde av driften av private barnehager i Norge, da statistikk tall fra SSB jo baserer seg på innrapporterte tall fra kommunene.

Fylkesmannen vil også for framtida fortsette og purre på kommunene i forbindelse med denne rapporteringen, samtidig som nytt rapporteringstidspunkt fra 2014 gir muligheter til et bedre resultat.

Måloppnåelse

Fylkesmannen mener å ha god kompetanse på området, og bruker i en periode mye tid og ressurser på å følge opp og veilede kommunene, kvalitetssikre arbeidet deres og følge opp at de overholder tidsfrister. Fristen for å

kontrollere og gi tilbakemelding på antall minoritetsspråklige barn i barnehage ble overholdt.

Vi klarte imidlertid heller ikke i 2013 å overholde fristene fra Udir når det gjelder godkjenning av årsmeldingsskjema og årsregnskap for ikke-kommunale barnehager. Årsakene er beskrevet ovenfor. Ut fra en samlet vurdering mener vi likevel å ha en tilfredsstillende måloppnåelse på området.

Resultatområde 34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen

34.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Kompetansemidler

Utlysningen med beskrivelse av den nasjonale satsingen *Vennskap og deltakelse, herunder Tiltak for å ivareta mangfolds- og likestillingsperspektivet*, ble sendt til kommunene med kopi til RKK (regionale kompetansekontor). Bodø kommune hadde egen søknad, de øvrige søkte regionvis. Fordelingen er basert på objektive kriterier, et lite beløp per kommune og resten fordelt etter antall barn i barnehage.

Fagdager for barnehageansatte

Fagdagene er gjennomført to steder i fylket. Vi har samarbeidet med RKK som sammen med barnehagesektoren kommer fram til tema, finner forelesere og organiserer gjennomføringen. Fylkesmannen har hatt korte innlegg om statlige føringer, blant annet om kompetansestrategien.

Samlinger

Det har vært gjennomført en todagerssamling for kommunen som barnehagemyndighet. Innhold: *Meld. St. 24 Strategi for kompetanse 2014-2020*, veilederne *Barns trivsel - voksnes ansvar* og *Språk i barnehagen - mye mer enn bare prat*, *Revisjon av Rammepplanen* og repetisjon og oppdatering av regelverket om økonomisk likeverdig behandling. Det ble også presentert to prosjekt: Samarbeid på tvers av kommuner om godkjenning og tilsyn, samt Likestillingsarbeid i barnehagen. Mye av innholdet er valgt på bakgrunn av kommunenes tilbakemeldinger.

GLØD

GLØD-nettverket bestående av representanter fra Universitetet i Nordland (UiN), Høgskolen i Nesna (HiNe), KS, PBL, Utdanningsforbundet og Fylkesmannen, er utvidet med en representant fra Fagforbundet. Nettverket hatt tre samarbeidsmøter, hatt representanter på mediekurs og sendt studenter på ambassadørkurs, samt deltatt på stand på utdanningsmesse i Bodø i januar. Arbeidet med veiledning av nyutdannede lærere, oversikt over hvor det mangler barnehagelærere og rekruttering av menn til barnehager, er også tema i GLØD-arbeidet.

Veiledning av nyutdannede lærere i barnehage og skole

Arbeidsgruppa for veiledning av nyutdannede lærere har hatt to møter. Tema har vært informasjon fra begge utdanningsinstitusjonene, herunder mentorutdanningene, og diskusjon om strategier for videre oppfølging av arbeidet i kommuner og regioner. Sammenhenger mellom dette arbeidet og rekrutteringsarbeidet i *GNIST* og *GLØD* er også på agendaen.

Kompetanseheving for assistenter

Fylkesmannen har inngått samarbeid med Universitetet i Nordland om videreutdanning for assistenter. Det ble skrevet kontrakt og tildelt midler desember 2012. Studieplassene ble utlyst i vår, men på grunn av få søkere ble fristen utsatt til desember. Studiet er fremdeles ikke igangsatt grunnet få søkere. Fylkesmannen har presenter dette på kommunesamling, på hjemmesiden, sendt e-post til samtlige kommuner og RKK-kontor. Det er også signalisert at det er mulig å søke om støtte til reise og opphold. Vi fortsetter dette arbeidet bl. a. i et tettere samarbeid med det regionale leddet.

Når det gjelder grunnkompetanse for assistenter, har Fylkesmannen inngått samarbeid med Fagakademiet.

Kompetansehevingstiltaket er startet fire steder i fylket med tilsammen 70 - 80 deltagere. De første to-dagerssamlingene er gjennomført i 2013. Resten tas i 2014. Disse assistentene blir også utfordret på om de kan tenke seg videre kompetanseheving. Flere har svart at de vil ta fagbrev eller videreutdanning.

Fagbrev i Barne- og ungdomsarbeid har Fylkesmannen ikke vært involvert i. Det gjennomføres i regi av Nordland Fylkeskommune (NFK). Vi har nå innledet samarbeid med NFK for å kunne rette innsats på dette området i 2014.

Helsefremmende barnehager

Vi fortsetter arbeidet med helsefremmende barnehager hvor Fylkesmannen samarbeider med friluftsråd, fylkeskommunen, kommuner og RKK. Dette er en videreføring av tidligere arbeid som har vist seg å ha god spredningseffekt blant barnehager. Saltenregionen (9 kommuner inkludert Bodø) har utarbeidet kriteriesett for å kunne vurdere om barnehagene er helsefremmende. Det jobbes nå med spredning av verktøyet til flere kommuner og fylker. To friluftsråd har fått midler fra fylkeskommunens folkehelsesatsing for å jobbe med barnehager.

Studieplasser i barnehagepedagogikk er nå utlyst på Høgskolen i Nesna.

Pedagogisk utviklingsarbeid i barnehagen (PUB) er ikke igangsatt i 2013. Vi planlegger å få til et samarbeid om dette i 2014.

Måloppnåelse

Det er vanskelig å vurdere måloppnåelsen på utviklingsområdene. Det vi kan måle er det vi har fått gjennomført i forhold til økonomi og personalressurser. Kompetansen i avdelingen er god og basert på lang erfaring på barnehageområdet. Vi har gode samarbeidsrelasjoner til utdanningsinstitusjonene (fagmiljøene), organisasjoner, kommuner, andre fylker og KS. Planlagte tiltak er stort sett gjennomført. I samarbeid med RKK har vi nådd samtlige kommuner med kompetansehevingsmidler og tilbud om fagsamlinger og konferanser. Vi ser at vi må øke innsatsen for forståelsen og motivasjonen til å gi assistenter i barnehagene kompetanseheving.

Universitetet i Nordland har også fått midler til lederutdanning for styrere, men ikke kommet i gang.

Vi er ikke fornøyd med at vi, på tross av ulike tiltak, ikke har fått i gang videreutdanningsstudie for assistenter eller lederutdanning for styrere. Det er nå planlagt et møte med ledelsen på UiN og et tettere samarbeid med RKK.

Kompetansetiltak	Samarbeidspartner/UH-institusjoner m.fl.	Antall deltakere totalt	Antall deltakere fra kommunale barnehager	Antall deltakere fra ikke-kommunale barnehager
Videreutdanning i barnehagepedagogikk		0	0	0
PUB-studier		0	0	0
Kompetansehevingsstudie for assistenter		0	0	0

Kompetansetiltak jf 20 mill.	Samarbeidspartner/UH-institusjoner m.fl.	Antall deltakere totalt	Antall deltakere fra kommunale barnehager	Antall deltakere fra ikke-kommunale barnehager	Midler pr tiltak (kr)
Fagbrev (praksiskandidatordningen)		0	0	0	0
Basiskompetanse for assistenter		0	0	0	0

34.3 Andre satsingsområder

Minoritetsspråklige barn i førskolealder

Fylkesmannen har nær kontakt med barnehager som tidligere har deltatt i "mangfoldprosjektet" og har bedt de dele sin kunnskap. Fire-fem barnehager i forskjellige regioner har ofte besøk, og både styrere og personale holder

forelesninger for andre. På samlinger, i møter og telefon har Fylkesmannen informert og veiledet kommuner og barnehager om veilederen *Språk i barnehagen* og *Barns trivsel - voksnes ansvar*.

Fylkesmannen har fortsatt sitt samarbeid med Universitetet i Nordland, og har lagt planer for nye kompetansehevingstiltak i flere regioner i fylket.

Medio september mottok Fylkesmannen et korrigert fullmaktsbrev med midler til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Disse midlene er søkt overført til 2014 da kommuner og barnehager ønsket bedre tid til å planlegge tiltak og skrive søknader. Midlene er derfor ikke brukt i 2013.

Handlingsplan for samiske språk - barnehager og barnehageloven § 8

I 2013 har Fylkesmannen videreført samarbeidet med Universitetet i Nordland (UiN) og gjennomført samlinger for ansatte i lulesamisk område. Det samme er gjort i samarbeid med fylkesmennene i Nord- og Sør-Trøndelag og Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) for ansatte i sørsamisk område. Samlingene er både teoretisk og praktisk innrettet. Det er et uttalt mål at vi skal benytte den samiske kompetansen som finnes i begge områdene, i kompetansebedriftene og hos Sametinget.

Personale fra lule- og sørsamiske barnehager har sammen med ansatte hos fylkesmenn og kommuner deltatt i et kompetansehevingstiltak der vi så på hvordan gælisk språk blir implementert i barnehager. Dette med bakgrunn i at det gæliske miljøet har gode resultater med tidlig innsats i minoritetsspråkopplæringa.

Primo desember tildelte Fylkesmannen midler til en barnehage med samisk avdeling. Midlene skal brukes til produksjon av språkopplæringsmateriale samt til besøk i samiske miljø for samisktalende ansatte og barn. Slike besøk innbefatter også samarbeid med Sametinget. Dette for å styrke språket og gi kunnskap i et ellers marginalt samisktalende miljø.

Medio januar hvert år har FmNo et dagsmøte for kommuner, eiere og ansatte, der det informeres om regelverk, tiltak og oppgaver for dem som har ansvar innenfor barnehage og skole når det gjelder samisk.

Ansatte i de tre nordligste fylkesmannsembetene har også møter der arbeid med samisk, både i samiske og norske barnehager, er tema. I disse møtene deltar også ansatte i Sametinget og utdanningsdirektørene. Samiske barn og barnehager er også ett av flere tema på årlige konferanser som Fylkesmannen i Nordland både deltar på og er arrangør av.

Fylkesmannen har et team på tre ansatte som bruker mye tid på å legge til rette for og gi kompetanse til samiske barn, foreldre, ansatte i barnehager og på skoler, samt myndigheter og eiere. Dette arbeidet har tatt og tar tid. Vi opplever imidlertid at Fylkesmannen i Nordland etter hvert har fått tillit i det samiske miljøet og at vår tilnærming og interesse har gitt gode resultater og økt læring for alle parter.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 3 508 124,51	kr 0,00
31.4 Informasjon og veiledning	kr 1 526 000,02	kr 16 185,00
31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartl. prøver	kr 274 468,82	kr 849 290,26
31.9 Annet tilsyn og forv. på utd.omr. (rest 31)	kr 149 380,63	kr 0,00
32.2 Kompetanseutvikling	kr 254 341,72	kr 704 339,76
32.3 Skoleporten	kr 57 074,05	kr 0,00
32.9 Andre oppg. for økt kval. i gr.oppl.(rest 32)	kr 845 503,23	kr 18 760,68
33.1 Tilskuddsforvaltning	kr 152 254,77	kr 0,00
33.2 Klagesaksbehandling	kr 113 185,08	kr 0,00
33.3 Informasjon og veil. bh	kr 0,00	kr 0,00
33.4 Tilsyn	kr 223 643,31	kr 0,00
33.5 Kontroll av årsmelding og årsregnskap	kr 108 133,42	kr 0,00

33.9 Andre tilsyn og forv. på b.hageomr. (rest 33)	kr 80 138,93	kr 0,00
34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen	kr 716 551,07	kr 88 339,64
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under KD	kr 7 179,75	kr 0,00
Sum:	kr 8 015 979,00	kr 1 676 915,00

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i NAV

74.1 Hendelsesbasert tilsyn

Fylkesmannen i Nordland opprettet 1 hendelsesbasert tilsynssak i 2013. Saken kom inn 06.11.2013. Saken er ikke avsluttet.

74.2 Planlagt tilsyn

74.2. Planlagte tilsyn.

Fylkesmannen gjennomførte i 2013 5 planlagte tilsyn. Ett planlagt tilsyn ble utsatt til 2014.

Ved 4 av disse tilsynene var tema behandling av søknad om økonomisk stønad etter STL fra personer med forsørgeransvar overfor barn. Ett tilsyn hadde kvalifiseringsprogrammet (KVP) som tema.

Vi erfarer god samhandling med kommunene/Nav-kontorene ved planlegging og gjennomføring av tilsyn.

Tilsynsrapportene er tilgjengelige på helsetilsynets nettside.

Resultatområde 83 Folkehelse

83.2 Planlagt tilsyn

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

Separasjonsbevillinger: 525

Skilsmissebevillinger: 466

Saksbehandlingstid på en måned er i all hovedsak overholdt.

42.2 Anerkjennelsesloven

42.3 Barneloven

Fylkesmannen har i 2013 behandlet 2 saker der foreldrene ba om at avtale om fast bosted og samvær skulle gis tvangskraft. Det ble fattet vedtak om stadfestelse av avtale om fast bosted og samvær, og gitt tvangskraft i den ene av saken. Den andre saken ble avvist som følge av manglende meklingsattest.

Saken ble ikke fulgt opp av de private partene.

For øvrig tar mange parter og instanser kontakt for råd og veiledning.

42.4 Veiledning og informasjon

42.4 – Veiledning og informasjon

Fylkesmannen er en sentral instans for veiledning innenfor familierettens område. Spesielt i forbindelse med ekteskaps sakene er det mange som tar kontakt med oss. En økende grad av de som oppsøker oss har fremmedkulturell bakgrunn og de har behov for hjelp til å sette seg inn i norske regler på området.

Fylkesmannen har behov for kontakt/avklaringer med Politiet, Utlendingsavdelingen, Landinfo og med andre embeter. Dette er til stor nytte for vårt arbeid.

På vår internettside er det samlet en del vanlige spørsmål og svar tilknyttet separasjon og skilsmisse.

Resultatområde 43 Føre tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisesentertilbud

43. Føre tilsyn med kommunenes plikt til å sørge for et krisesentertilbud

Nordland har seks krisesentre. Fylkesmannen sendte ut kartleggings skjema i 2013 og ba vertskommunene fylle ut skjema: « *Er det samsvar mellom egen praksis og krav i regelverket?* ». Kartleggingen viste at de fleste vertskommunene har forbedringspotensiale når det gjelder internkontroll i det kommunale krisesentertilbudet. Videre gir kartleggingen fylkesmannen en god oversikt over tilbudet i fylket og et godt grunnlag for prioritering av tilsyn i 2014.

Lofoten kommunene (Moskenes, Flakstad, Vestvågøy og Vågan) inngikk i 2012 en midlertidig avtale med Krisesenteret i Vesterålen om å gi et tilbud ut september 2013. Avtalen mellom kommunene i Lofoten og Krisesenteret i Vesterålen er nå ytterligere forlenget ut 2014.

Fylkesmannen ga i april 2013 tilbakemelding til Barne, likestillings- og inkluderingsdepartementet vedrørende kommunenes praksis ved organisering av krisesentertilbudet i fylket.

Resultatområde 44 Føre tilsyn med familievernkontor

Resultatområde 44 Familievern

I Barne- og likestillingsdepartementets retningslinjer av 22.01.08 fremgår det at tilsynsbesøk ved familievernkontorene skal gjennomføres minimum hvert tredje år, og for øvrig så ofte som det anses nødvendig. Fylkesmannen gjennomførte i 2012 tilsyn ved hvert av de fem familievernkontorene i Nordland. På bakgrunn av informasjonen som kom fram ved fjorårets tilsyn på området, har Fylkesmannen vurdert at det ikke har vært nødvendig å gjennomføre tilsyn ved noen av familievernkontorene i Nordland i 2013.

Resultatområde 45 Barn og unge

45.1 Informasjonsvirksomhet og samordning

45.1 Informasjonsvirksomhet og samordning

En viktig del av Fylkesmannens virksomhet er å gi råd og veiledning til barneverntjenestene i fylket. Spesielt gis dette for å øke den juridiske forståelsen av barnevernloven og forvaltningsloven, samt forskrifter og veiledere. Dette skjer via telefon og eposter som mottas jevnlig. Vi har også mange telefonhenvendelser fra foreldre og andre med tilknytning til familier som har kontakt med barneverntjenesten.

UNGDOM I SVEVET

Fylkesmannen i Nordland har i partnerskap med Universitetet i Nordland fått et nasjonalt fire-årig (2012 – 2015) oppdrag, kalt Ungdom i svevet. Oppdraget er gitt med utgangspunkt i prosjekt Ungdom i svevet, også kalt Nordlandsprosjektet, som ble avsluttet i 2011. Målet med oppdraget er å styrke den lokalpolitiske oppslutningen og forankringen i kommunene om innsats overfor utsatt ungdom. Videre å styrke det metodiske arbeidet med målgruppen innenfor kommunenes ordinære tjenester. Oppdraget er gitt av 5 ulike direktorat ledet av AVdir. De øvrige er Hdir, Bufdir, Politidir og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning samt Husbanken og IMDI. Disse utgjør sammen med Universitetet, KS og Fylkesmannen i Nordland, en styringsgruppe for oppdraget/prosjektet.

I 2013 har oppdraget i stor grad handlet om å formidle kunnskap og erfaringer på ulike konferanser og seminarer. Alle fylkesmennene er besøkt, og det er dialog og samarbeid med flere i forbindelse med utviklingsprosjekter i fylkene. Vi har også valgt å ha et nært samarbeid med fylkesmannen i Troms som har et nasjonalt oppdrag knyttet til Sjumilsteget. Når det gjelder forskningsdelen i oppdraget er vi godt i gang.

VÅRRES UNGA – VÅRRES FREMTID

Fylkesmannen startet en større satsing på barn og unge høsten 2011. Arbeidet er forankret i FN's Barnekonvensjon og erfaringer fra Sjumilsteget i Troms. I likhet med 2012 ble det laget en aktivitetsplan for 2013.

Arbeidet med Vårres unga – vårres fremtid er forankret i Forum for Barn og Unge som er et tverrfaglig forum hos fylkesmannen og som har som mål å sette målgruppen på dagsorden innenfor alle avdelingene og få til en mer helhetlig satsing. Ledelse av forumet går på omgang blant de tre avdelingene som har flest oppgaver på området, Helse- og Omsorg, Oppvekst- og Utdanning og Sosial- og Vergemålsavdelingen. I 2013 hadde Sosial- og Vergemålsavdelingen ansvaret for forumet. Forumet har også samarbeid med andre regionale etater som har oppgaver mot samme målgruppe. I forbindelse med NY GIV-satsingen har vi deltatt sammen på nasjonale konferanser og hatt oppfølgingsmøter lokalt.

Hovedoppgaver i 2013 var å starte arbeidet med å implementere Barnekonvensjonstenkningen i embetet. Når det gjelder utadrettet virksomhet, ble det gjennomført konferanser i alle regioner i fylket hvor tema Barnefattigdom var satt på dagsorden. Høsten 2013 var det møter i 5 av regionene hvor oppfølging av kartleggingsarbeidet, fokus på konkrete problemstillinger/samhandling og koblingen til kommuneplanarbeid stod på dagsorden. I tillegg ble de kommunene som har mottatt skjønnsmidler til utviklingsarbeid rettet mot barn og unge, utfordret til å presentere sine prosjekter. I enkelte av regionene samarbeidet vi med Korus Nord og Folkehelseavdelingen i Fylkeskommunen.

Mange kommuner er godt i gang med et arbeid som skal bidra til bedre samhandling, mer helhetlige tjenester, forbedring av rutiner og systemer, bedring av kompetansen og større bevissthet når det gjelder medbestemmelse

og deltakelse, men det er fortsatt en vei å gå. Satsingen fortsetter.

Konferanser og kontaktutvalg

Fylkesmannen har i 2013 arrangert 2 konferanser for barneverntjenestene, en med tema målgruppedifferensiering, plasseringshjemler, rettighetsforskriften og hjemmebaserte tiltak, herunder kommunenes utfordringer i forbindelse med nedlegging av hjemmebaserte tiltak i Bufetat. Denne konferansen ble arrangert på tre steder i fylket og samlet ca. 150 deltakere. Den andre konferansen ble arrangert i Bodø og samlet ca. 90 deltakere. Konferansens tema var barn som lever under harde vilkår samt arbeid med akuttsaker. Deltakerne ga gode tilbakemeldinger på innholdet på konferansene.

I tillegg har Fylkesmannen i 2013 etablert et barnevernlederforum, som har hatt ett todagersmøte med deltakelse fra 19 av 25 barneverntjenester. Barnevernlederforumet skal brukes til å styrke lederrollen, gi barnevernlederne innspill og verktøy til å styre tjenesten og være et forum der barnevernlederne kan dele erfaringer og lære av hverandre.

Presse/media

Fylkesmannen har til tider mange henvendelser fra media, og vi forsøker å gi den informasjonen som ønskes så raskt som mulig. Media er særlig opptatt av fristoversittelser, hvilke kommuner som har flest oversittelser og årsakene til fristoversittelsene.

Fylkesmannen har egen nettside som er godt besøkt. Der kan interesserte abonnere på nyheter innenfor gitte tema, eksempelvis barnevern.

Vi mottar mange innsynsbegjæringer, i hovedsak fra presse/media. Som hovedregel besvares disse samme dag som de kommer inn.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Fylkesmannen er delegert myndighet til å fritta ansatte i barneverntjenesten fra taushetsplikt, vi er også delegert myndighet fra respektive fagdepartement til å behandle saker om fritak fra taushetsplikt for ansatte omfattet av opplæringsloven, vergemålsloven, sosialtjenesteloven og lov om barnehager. Vi mottok i 2013 11 søknader om fritak taushetsplikt, hvorav 8 ble realitetsbehandlet. De realitetsbehandlede søknadene gjaldt 4 ansatte i barneverntjenesten eller oppdragstakere for barneverntjenesten og 14 ansatte i barnehage/skole.

Generelt er det dårlig kunnskap om regelverk og saksbehandling, både hos påtalemyndigheten, domstolene og blant advokater. Vi har tidligere sendt ut orienteringsskriv om dette til aktuelle instanser. Det ligger også informasjon om behandling av disse sakene på vår internettside.

45.4 Biologisk opphav

Fylkesmannen har i 2013 mottatt 35 henvendelser om biologisk opphav. De fleste sakene gjelder forespørsel om opplysninger om biologiske foreldre fra bortadopterte barn og forespørsler om eventuell adopsjon i forbindelse med oppgjør av dødsbo.

Resultatområde 46 Universell utforming

46 UNIVERSELL UTFORMING

Fylkesmannen er medlem i Råd for likestilling av funksjonshemmede i Nordland der det også i 2013 har vært fokus på universell utforming.

I tillegg ivaretar fylkesmannens planseksjon/plangruppa de oppgaver som er knyttet til den generelle råd/veilednings og informasjonsoppgaven som ligger i oppdraget.

Satsingen «Vårres unga – vårres fremtid», som er Nordland sitt Sjumilsteg, har hatt fokus på universell utforming gjennom kartleggingen som er gjort av kommunene. Her nevnes artikkel 23 i Barnekonvensjonen som handler om et fullverdig liv. De regionale kompetansesentrene (RKK) ble på slutten av året tilført midler til kursing av kommunene i universell utforming. Dette i et samarbeid med Husbanken og skal gjennomføres i løpet av våren 2014. Tilskuddet er en bevilgning fra Miljøverndepartementet fra «Tiltak K1 Handlingsplan for universell utforming 2009 -2013, gitt til Fylkesmannen/Fylkeskommunene i et samarbeid. 2 kommuner i Nordland (Bodø og Vågan) fikk også midler til skolering, samt til fokusering på universell utforming i forbindelse med kultur og fritidsaktiviteter.

Resultatområde 47 Integrering av innvandrere

47.1 Statsborgerseremonier

Nordland hadde en liten nedgang i antall nye statsborgere. Det ble sendt ut totalt 299 innbydelser, mot 354 året før. Vi valgte å arrangere to seremonier for å øke deltakerprosenten, en i Bodø og en i Vesterålen. Vi hadde en god økning (8,9 % - i snitt) i andelen deltakere i forhold til 2012. Vi hadde ikke så mange deltagere i Vesterålen som vi håpet på, men mener det skyldes at det var første gang vi arrangerte seremoni i regionen. Vi har brukt flere kanaler og informert godt om seremonien, men opplever at de geografiske utfordringene med store reiseavstander påvirker deltakelsen. Vi har besluttet å arrangere to seremonier også i 2014.

Vi fikk gode tilbakemeldinger fra deltakerne og deres gjester. Deltakerne opplever seremoniene som positive, verdige og en viktig markering av deres nye statsborgerskap.

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMNO	2	28,7
Sum	2	

47.2 Bosetting av flyktninger

Fylkesmannen har et godt samarbeid med IMDI i vår region. Etter at kommunene var begynt å gjøre sine vedtak om bosetting ble vi enige med IMDI om å sende ut et brev der kommunene spesielt ble anmodet om å strekke seg etter de bosettingstall som de opprinnelig var anmodet om. Vi ba også om å få kopi av vedtak som ble gjort, slik at vi lettere kunne følge med, og evt. komme med nye oppfordringer. Vi benytter i noen grad også møter med enkeltkommuner til dette temaet, og IMDI inviteres hvert år til Fylkesmannens kommunekonferanse der de selv får anledning til å gi direkte informasjon. Fylkesmannen deltok også på IMDIs lederkonferanse høsten 2013 der tema var bosetting. Her fikk Fylkesmannen anledning til å informere om regelverket og tilsynet på Introduksjonsloven, samtidig som kommuner og andre naturlige samarbeidparter fikk kjennskap til vårt arbeid. Utover dette har Fylkesmannen begrensede virkemidler.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Fylkesmannen har i 2013 behandlet seks klagesaker på introduksjonsordning. Tre klaget på permanent stans av INTRO grunnet høyt og langvarig fravær. To av disse klagene fikk ikke medhold, mens en av klagene fikk medhold. Kommunen har senere prøvd å ta klageren inn i INTRO-program igjen, men har ikke lyktes i dette.

En klagegjaldt stans av INTRO grunnet overgang til ordinær videregående utdanning, noe som ikke var angitt

som tiltak i individuell plan. Klageren fikk ikke medhold.

En klage gjaldt avslag på utvidet tid i INTRO-program til tre år. Klager fikk ikke medhold.

En klage gjaldt avslag på ny INTRO. Klager hadde tidligere fått forhåndsvarsel og vedtak om permanent stans av INTRO uten å påklage dette. Klager fikk ikke medhold.

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Det har bare kommet to klagesaker på opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Begge sakene er sendt direkte til Fylkesmannen, og vi har gitt råd til klager om hvordan hjemkommunen skal kontaktes. I det ene tilfellet fikk vi henvendelse fra kommunen om hvordan saken ble forsøkt løst.

47.5 Tilsyn med kommunenes gjennomføring av introduksjonsloven

Fylkesmannen har gjennomført fire tilsyn med kommunenes gjennomføring av introduksjonsloven. To av tilsynene var PILOT-tilsyn, og var omfattende og stedlige. Både norskopplæring og introduksjonsprogram ble omfattet av tilsynet, som resulterte i pålegg for den ene kommunen. Tilsynet er nå avsluttet og kommunene har endret praksis.

To ordinære tilsyn ble gjennomført med tema helårlig og fulltid. Begge tilsynene resulterte i pålegg om endring av kommunens praksis. Deltakerne i introduksjonsprogrammet hadde ikke tilbud om helårlig fulltidsprogram.

I tillegg til å føre tilsyn og behandle klagesaker, har Fylkesmannen deltatt med innlegg på flere konferanser, samt at det veiledes på telefon og mail.

Dette arbeidet tar betydelig med tid. Vi ser derfor at vi ressursmessig vanskelig kan klare oppdraget uten at det blir tilført midler, både til stilling og til drift, dvs. reiser i forbindelse med gjennomføring av tilsynene og veiledning på området. Fylkesmannen har god kompetanse på området, og beregner årets resultater som gode.

Resultatområde 48 Fremme likestilling og motvirke diskriminering

Gjennom Fylkesmannens satsing *Vårres unga – vårres framtid* følger vi opp kommunenes ansvar for at de som jobber med barn og unge må ha kunnskap og bevissthet om mulige diskrimineringsgrunnlag. Vi understreker at alle, uansett alder, kjønn, etnisitet, funksjonsnedsettelse, økonomi, helse, skal kunne delta gjennom medvirkning både i egen sak og generelt. I samme fora er det naturlig å ta opp temaet universell utforming.

I møte med kommunene forsøker noen avdelinger å vise de gode eksemplene i praksis. Blant annet ved å sørge for mikrofoner i større forsamlinger, gode power-point presentasjoner og be om representanter fra begge kjønn ved tilsynsintervjuer.

Fylkesmannen har en utfordring med dette oppdraget. Det vil være behov for ansvars plassering med konkrete tiltak. OUA tar ansvar for å følge opp ytterligere.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
41 Tilsyn med barnevernområdet	kr 1 371 116,17	kr 0,00
42 Familierett	kr 740 408,67	kr 0,00
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 124 740,51	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak (rest 43)	kr 0,00	kr 0,00
44 Familievern	kr 154 550,68	kr 0,00
45 Barnevern	kr 1 193 142,89	kr 568 757,61
47 Integrasjon	kr 281 419,08	kr 0,00

47.5 Tilsyn med introduksjonsloven	kr 113 267,70	kr 0,00
Andre oppgaver under BLD	kr 168 508,20	kr 152 494,48
Sum:	kr 4 147 153,00	kr 721 252,00

Justis- og beredskapsdepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.2 Vergemålsloven

Justisdepartementet informerer i e-post av 04.02.14 om at det ikke anses hensiktsmessig å rapportere for 2013 i samsvar med embetsoppdraget. Departementet ber embetene istedenfor gi en kort risikovurdering på følgende:

1) Hvor sannsynlig er det at embetet ikke har en beredskapsordning for hasteoppnevninger av verger og representanter?

Fylkesmannen i Nordland har en beredskapsordning for hasteoppnevninger. Ansvar for slike oppnevninger er fordelt på tre saksbehandlere og disse gjennomgår løpende innkomne saker for å fange opp søknadene. Videre har vi en del faste verger som påtar seg slike oppgaver på kort varsel.

Det er rom for forbedringer og Fylkesmannen arbeider i disse dager med et brev til politidistriktene i fylket med forslag til ens prosedyre for innsending av søknader i forbindelse med dommeravhør av mindreårige. Dette blant annet for å hindre at politiet sender søknader på e-post til saksbehandlere hos Fylkesmannen.

2) Hvor sannsynlig er det at embetet ikke har en trygg kapitalforvaltning?

Fylkesmannen mener at det er mindre sannsynlig at vi ikke har en trygg kapitalforvaltning. Vi har dog i brev til Riksrevisjonen den 15.01.14 meddelt at vi ikke har sikkerhet for at alle midler som overformynderiene forvaltet er overført nye kapitalkonto etter forutsetningen. Vi anser imidlertid midler på gamle konti som sikre og at eventuelle tap som følge av manglende overføring begrenser seg til lavere avkastning.

3) Hvor sannsynlig er det at embetet ikke har en tilfredsstillende håndtering av godtgjøring og utgiftsdekning til verger og representanter?

Vi mener det er lite sannsynlig at embetet ikke har en tilfredsstillende håndtering av disse sakene. Vi hadde i høst betydelige restanser og etterslep på behandlingen, men har nå en forsvarlig saksbehandlingstid. Den generelle restansesituasjonen fører imidlertid til at tidspress kan gå ut over grundigheten i avgjørelsene, uten at det så langt er avdekket vesentlige feil.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMNO		
Sum	0	0

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

Se egen rapportering.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnssikkerhet

53.1 Oversikt over regionale samfunnssikkerhetsutfordringer (fylkes-ROS)

FylkesROS for Nordland har også i 2013 vært bakteppe for målsettinger, planlegging og tiltak på området samfunnssikkerhet og beredskap. Vi har i 2013 hatt stor fokus på sårbarhet knyttet til kraftforsyning og Ekom, med hovedfokus på Lofoten.

Fylkesberedskapsrådet ble forelagt den kommende rullering av FylkesROS (2014) og diskuterte dette i møtet avholdt i desember 2013. Fylkesberedskapsrådet vil være en viktig arena for arbeidet med ROS analysen, både i forhold til forankring og utvelgelse og arbeidet med ulike risikoområder og scenarier.

53.2 Regional samordning – forebyggende samfunnssikkerhet

Fylkesmannen har også i 2013 satt arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap på dagsorden regionalt. Vi har kommunisert nødvendigheten av risikoerkjennelse og gjennomføringsevne hos alle beredskapsaktører.

Det er imidlertid noen utfordringer knyttet til sentrale forventninger, og som ikke gjenspeiles i muligheten for gjennomføring regionalt og lokalt. Når regjering og departement organiserer for 24/7 beredskap og i krisehåndtering medfører dette forventninger som er utfordrende å møte både hos Fylkesmann og i kommuner.

Samordning av samfunnssikkerhetsarbeidet i fylket skjer på ulike arenaer, både gjennom fylkesberedskapsråd, temabasert samarbeid og gjennom øvelser. Fylkesmannen har deltatt i årlig Sivil/Militært kontaktmøte, hvor ledelsesnivå er representert.

Fylkesmannen har også hatt møter med Mattilsynets regionkontor, og bidratt i øvelse og deltatt på beredskapsseminar i deres regi. Likeledes har vi deltatt på RVTS Nordland sin fagkonferanse (Psykososial kriseteam) hvor det ble understreket viktigheten at RVTS deltok i det forebyggende arbeid sammen med øvrige aktører.

53.3 Samfunnsplanlegging

Vi gir rutinemessig innspill til oppstart /planprogram i alle kommune- og kommunedelplaner og i de fleste reguleringsplaner. Alle større planer blir også gjennomgått i forbindelse med høring. Vi påpeker alltid i våre innspill at klimaendringer skal være en del av ROS-vurderingene. Vi har i 2013 gitt innspill til kommunenes arbeid og vist til de lovpålagte planoppgaver på området samfunnssikkerhet.

Beredskapsstaben deltar i Fylkesmannens ukentlige planmøte, noe som bidrar til god oversikt over innkomne saker og status for saker under behandling, samt frister. Planmøtet bidrar til et tett og godt samarbeid på tvers i embetet og ei effektiv arbeidsdeling. Kontrollen av at samfunnssikkerheten blir ivaretatt, gjøres delvis av beredskapsstaben og delvis av de andre avdelingene.

Vårt veiledningsansvar på dette området ivaretas i hovedsak gjennom innspill i enkeltsaker og løpende informasjon via vår nettside. Våren 2013 var fylkesmannen medarrangør sammen med Klimasekretariatet/DSB i et seminar for regionale etater, deriblant Kystverket, Fylkeskommunen, Vegvesen og Jernbaneverket.

Fylkesmannen har deltatt på samling til Kraftforsyningens Beredskapsorganisasjon (KBO), hvor status, fremtidige planer og beredskap i kraftforsyningen var tema. Likeledes har embetet vært tungt representert i regionalt møte med ledelsen i NVE, hvor tema var konsesjonssaker og beredskap. Fylkesmannen har også deltatt i regionale kraftsystemmøter - en arena for planlegging av utbygging m.v

53.4 Tilsyn

Fylkesmannen har i 2013 gjennomført beredskapstilsyn i 8 kommuner. 5 av tilsynene har vært rene dokumenttilsyn. Erfaringene fra de siste års tilsyn viser at kommunene sliter med å lukke avvik som er påvist ved tilsyn. Vi vurderer nå alternative strategier for tilsynsarbeidet, og hvordan vi best i etterkant kan være pådriver for

at kommunene oppfyller lov og forskriftskrav.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Regional samordning - beredskapsforberedelser

Fylkesmannen har også i 2013 videreutviklet og oppdatert eget kriseplanverk. Vi vil fortsatt ha fokus på kvaliteten i våre planer, og gjennomgå disse som del av evalueringer ved hendelser. I tillegg vil planverket oppdateres ved behov knyttet til oppdaterte ROS analyse m.v.

Fylkesmannen har implementert DSB-CIM, og benyttet også varslingsmodulen ved Ekstremværet "Hilde" 16 og 17 november 2013. Som erfaring etter "Hilde" vil vi arbeide for å øke antallet kommuner som tar i bruk CIM som krisestøtteverktøy.

Fylkesmannen har involvert relevante beredskapsaktører i forberedelsene til hendelser med krisepotensiale, sist Ekstremværet "Hilde." Fokus i disse forberedelsene har vært gjensidig oppdateringer og å fremskaffe et omforent situasjonsbilde og situasjonsforståelse. Fylkesmannen har både gjennom tilsyn, øvelser og beredskapskonferansen fokusert på de frivillige organisasjoner, og viktigheten av at disse er med i ulike fora, både lokalt og regionalt. I 2013 har det vært avholdt ett møte i fylkesberedskapsrådet.

Fylkesmannen har i løpet av 2013 deltatt i flere ulike møter knyttet til den forestående utrulling av nødnett i Nordland. Møtene har vært i regi av både DNK og Hdir.

Vi har ved flere anledninger satt kraftforsyning og kraftforsyningsberedskap på dagsorden, dette ved kommuneøvelser og tilsyn, samt i møte med Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon (KBO) og Kraftforsyningens Distriktssjef (KDS.)

Atomberedskap har også i 2013 vært tema i møter med både kommuner og regionale aktører. På var beredskapskonferanse var strålevernet til stede og hold foredrag om kommunenes ansvar og oppgaver.

Fylkesmannen var medarrangør i Nasjonal helseberedskapskonferanse 2013. Konferansen berørte også samordning i et overordnet og helhetlig perspektiv.

54.2 Organisering for krisehåndtering

Fylkesmannen har i 2013 utviklet og oppdatert eget beredskapsplanverk. Det gjenstår imidlertid å sikre nødstrøm til vitale funksjoner i embetet knyttet til krisehåndtering. Fylkesmannen har gjennomført innledende opplæring på DSB-CIM for ledernivået internt i embetet, med fokus på varslings- og situasjonsovervåking, og bruken av disse på mobile plattformer.

Fylkesmannen har nær dialog med forsvaret knyttet til gradert samband. Noe gjenstår før dette arbeidet er fullført. Det er imidlertid en stor utfordring for oss å få tilstrekkelig kompetanse i de funksjoner dette krever. Kurs er f.t omfattende, og tidsmessig krevende og oppfattes lite tilpasset fylkesmannsembetenes behov.

54.3 Beredskapsplaner innen samfunnsikkerhet

Fylkesmannen har ikke gjennomført arbeid med tilpasning av planverk opp mot (SBS). Fylkesmannen har ikke arbeidet med nøkkelpunkter eller distriktsobjekter da fylkesmannen ikke er gitt noen definert rolle i det instruks- og regelverk som foreligger på området.

Fylkesmannen har også i 2013 hatt god dialog og samarbeid med KDS. Det er svært utfordrende å samordne planverk og oppfølging av mulige konsekvenser i de 18 ulike nettselskaper som eksisterer i Nordland.

Temaet har uansett hatt betydelig fokus gjennom året.

54.4 Øvelser

Fylkesmannen har i 2013 vært pådriver og bidragsyter til flere ulike øvelser. I februar ble det gjennomført øvelse knyttet til kraft og kraftforsyningsberedskap med 5 kommuner på Helgeland, hvor både Bindalskraft og Helgelandskraft deltok.

Planlagt beredskapsøvelse for Fylkesmannens beredskapsorganisasjon sammenfalt i tid med Ekstremværet "Hilde." Av denne grunn ble embetsøvelsen utsatt til 2014.

Fylkesmannen deltok med observatører under Barents Rescue. I tillegg deltok vår kommunikasjonsrådgiver under øvelsen, dette som bistand til Fylkesmannen i Troms.

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

55.1 Håndtering av uønskede hendelser og kriser

Fylkesmannen har i 2013 satt egen kriseorganisasjon i beredskap ved Ekstremværet "Hilde." Beredskapsnivået var "situasjonsovervåking" men forberedt til umiddelbar heving av beredskapen ved behov. Deler av fylkesberedskapsrådet var konsultert på forhånd, og hvor den enkelte aktør redegjorde for egne forberedelser og bidro til en omforent situasjonsforståelse.

Fylkesmannen benyttet krisestøtteverktøyet (DSB-CIM) under håndteringen av hendelsen, utvekslet rapporter med andre berørte embeter. I tillegg ble det rapportert på samordningskanal.

Fylkesmannen iverksatte umiddelbart evaluering av hendelsen, og anmodet regionale etater og berørte kommuner om deltakelse, samt tilsvarende egenevaluering. Dette arbeidet vil pågå ut i 2014.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
51.2 Vergemålsloven	kr 251 476,49	kr 3 506 557,85
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00
52.1 Fri rettshjelp	kr 1 025 515,94	kr 108 098,65
52.9 Annet Borgerettigheter (rest 52)	kr 0,00	kr 0,00
53 Forebyggende samfunnsikkerhet	kr 642 811,30	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 815 384,44	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 622 752,14	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 118 022,51	kr 0,00
Sum:	kr 3 475 962,00	kr 3 614 656,00

Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Fylkesmannen prioriterer konstruktiv og god dialog med kommunene. Vi følger opp statlige styringssignaler

gjennom møter med kommunene, tilstedeværelse i regionrådsmøter og egne konferanser rettet mot offentlig sektor. Fylkesmannen deltar også i stor grad på møter ute i kommunene der vår medvirkning er ønsket. Dette bl a for å redegjøre om gjeldende lovverk og bestemmelser på ulike fagområder eller gi veiledning om videre håndtering i forhold til konfliktfylte saker og problemstillinger.

Vår viktigste formidlingsarena mot kommunesektoren er Fylkesmannens årlige kommunekonferanse som arrangeres i Bodø. I år var hovedtema samhandling på vei mot en bedre folkehelse, kommunal omstilling og fornying, innovasjon i kommunesektoren og habilitet og etikk i offentlig sektor. Her var samtlige nordlandskommuner representert samt god deltakelse fra regionale statsetater.

På konferansen ble også Fylkesmannens Fornyingspris for 2013 utdelt. Denne gikk til Vesterålen regionråd for å ha utvist stor politisk vilje til å skape en robust barnevernstjeneste.

Fylkesmannen tar ellers initiativ til å holde kurs og konferanser for kommunene innen de ulike fagområdene hvor vi er tildelt oppfølgingsansvar. I den sammenheng vi vi gi uttrykk for at Fylkesmannen har et godt og nært samarbeid med KS Nordland, fylkeskommunen og Husbanken.

Vi er forøvrig av den oppfatning av at kommunene i Nordland er fornøyd med Fylkesmannens engasjement og medvirkning som bindeledd mellom staten og kommunesektoren.

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Fylkesmannen fordeler hvert år skjønnsmidler til fornyings- og utviklingsprosjekter i kommunene.

I invitasjonen til kommunene om å søke skjønnsmidler har vi - i tråd med regjeringens politikk - påpekt at det lokale fornyingsarbeidet bør ha særlig fokus på systematisk kvalitetsutvikling av tjenestetilbudet, effektiv ressursbruk, egenkontroll og økonomistyring. Slike fornyingsprosjekter er viktige i forhold til å utvikle robuste nordlandskommuner.

Viktige innsatsområder for fornyings- og utviklingsarbeid i 2013 har vært:

- Utvikling av kommunale system for egenkontroll og kvalitetsutvikling
- Interkommunale samarbeidsprosjekter
- Samarbeids- og utviklingstiltak rettet mot barn og unge, jfr "Vårres unga - vårres framtid"
- Bedre utnyttelse av IKT, herunder samarbeid om etablering av digitale planregister

For å bidra til nettverksbygging og erfaringsutveksling mellom kommunene har vi etablert en "Erfaringsbase" på våre hjemmesider. Her har Fylkesmannen samlet et utvalg gode eksempler som kommunene kan bruke som idegrunnlag eller informasjonsgrunnlag for lignende egne prosjekter.

På årets "Kommunekonferanse" for rådmenn og ordførere i Nordland, ble Vesterålen regionråd tildelt Fylkesmannens fornyingspris 2013. Dette på bakgrunn av etablering og gjennomføring av prosjektet "Vesterålen Barnevern". Bidrag til finansiering av dette var gitt gjennom tildeling av skjønnsmidler. Ved dette prosjektet har kommunene i Vesterålen tydeliggjort ambisjoner og stor politisk vilje til å skape en robust barnevernstjeneste. Ved å snu etablerte strukturer, har de gått sammen i et av landets største interkommunale barnevernssamarbeid.

Barnevernssamarbeidet blir organisert etter modell med administrativt vertskommunesamarbeid (Kommuneloven § 28 b) med Sortland kommune som vertskommune. En bedre barnevernstjeneste vil oppnås gjennom styrking av fagmiljø, kompetanse og rekruttering. Etableringen vil også tilrettelegge for effektivisering av tjenesten.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

Fylkesmannens interne tilsynsforum samordner embetets tilsynsaktivitet mot kommunene. Vi har dialog med aktuelle tilsynsetater i forhold til bestemmelsene i kommuneloven kapittel 10 A. Det årlige møtet mellom Fylkesmannen, Arbeidstilsynet og Mattilsynet ble holdt i januar. Her ble problemstillinger av felles interesse belyst og diskutert. Samtidig ble det redegjort for planlagt tilsyns- og kontrollvirksomhet.

Det har ikke vært gitt "pålegg med vesentlige virkninger" som har medført behov for dialogmøter med Fylkesmannen.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i kommuneloven

Vi har hatt gjennomgang av budsjettene for alle fylkets 44 kommuner. I tillegg til at budsjettene til Nordlands 11 ROBEK-kommuner (pr 01.01.13) er gjenstand for kontroll, har det blitt gjennomført en lovlighetskontroll etter kommuneloven § 59. Det er behandlet 33 søknader om låneopptak, alle godkjent. Videre er det behandlet 21 søknader om godkjenning av kommunale garantivedtak – alle godkjent.

For KRD har vi også utredet ekstraordinære skjønnsmidler i forbindelse med naturskade/flom hvor utbetalingene og søknadsbeløp har vært begrenset. Det er i tillegg foretatt tildelinger som gjelder psykososial oppfølging av rammede etter terroranslaget 22. juli. Av rammen for 2013 ble det er fordelt 1 mill. kroner.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

I 2013 ble kommunene Ballangen og Vestvågøy meldt inn i register for betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) mens kommunene Andøy, Lødingen og Øksnes gikk ut. Dermed er 10 av fylkets 44 kommuner i ROBEK ved utgangen av året, det vil si en reduksjon på 1 fra foregående år. Dette er kommunene Ballangen, Bø, Flakstad, Hamarøy, Hattfjelldal, Hemnes, Moskenes, Narvik, Røst og Vestvågøy.

For landet er det 49 kommuner i ROBEK, noe som tilsvarer ca. 12 % av alle landets 428 kommuner. Samme forholdstallet for Nordland er at 23 % av fylkets kommuner oppholder seg i registeret. Selv om det korrigeres for Terra-kommunene (*Hattfjelldal, Hemnes og Narvik*) er Nordland fremdeles overrepresentert i ROBEK-registeret. Flere kommuner, herunder Terra-kommunene, har fått godkjent utvidet inndekningstid for underskudd på inntil 10 år.

Etter 2013 ligger det også an til at to eller tre kommuner er i en slik økonomisk stilling at de kommer til å søke om utvidet inndekningstid for underskudd de har opparbeidet. Vi vil derfor se en utvikling som tenderer mot lengre opphold i registeret enn det som har vært tilfellet hittil.

Antallet kommuner i Nordland, variasjon i innbyggertall, demografi, geografi og økonomi medfører at Fylkesmannens oppfølging av kommunene blir utfordrende. Vår oppfølging med særlig prioritet til ROBEK-kommuner og andre kommuner med økonomisk ubalanse, baserer seg på økonomisk informasjon eller annen informasjon, dialog, møter og andre virkemidler som Fylkesmannen har tilgjengelig. Under andre virkemidler inngår lovlighetskontroller av budsjett, godkjenning av låneopptak og leieavtaler samt forpliktende planer for gjenoppretting økonomisk balanse.

Som oppfølging av «Pöyry-rapporten» og «Veileder i økonomistyring for folkevalgte» har Fylkesmannen hatt opplæring for kommunestyret i Værøy med gjennomgang av temaene kontrollutvalg, kommunalrett, kommuneplanlegging og økonomistyring på kort og lang sikt. Videre har Fylkesmannen etter invitasjon deltatt på kommunestyremøter i en rekke andre kommuner der økonomi har vært hovedtema.

Videre har Fylkesmannen utarbeidet to nye veiledere i 2013. Det er «Økonomiplanlegging for folkevalgte» og «Forpliktende plan – krav og anbefalinger». Begge er ment å være til hjelp og nytte for folkevalgte i og andre i deres arbeid.

Skjønnsmidlene er fordelt i henhold til retningslinjene for skjønnsfordelingen for 2013. Innenfor det frie skjønnet som retningslinjene åpner for, har Fylkesmannen i sine prioriteringer ved tildelingene særlig lagt vekt på barnevern og prosjekter som har omhandlet omstilling, fornying og innovasjon.

For fornyings- og omstillingsprosjekter finansiert gjennom skjønnsmidler, har Fylkesmannen opprettet en egen database der de ulike prosjektene er gjort tilgjengelig som et ledd i erfaringsoverføringer mellom kommunene.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

63.1 Kommunalrett

Fylkesmannen har foretatt lovlighetskontroll etter krav fra tre eller flere kommunestyrerepresentanter i seks saker. I en sak ble avgjørelsen delvis opphevet. Dette gjaldt brudd på saksbehandlingsreglene for forskrifter i forbindelse med endring av skolekretsinndeling. I de øvrige fem sakene ble kommunens avgjørelse stadfestet. I tre av sakene var det spørsmål om utredningsplikten var oppfylt. I to saker var det reist spørsmål om det forelå brudd på barnehageloven mht. ressurser.

Utover de formelle lovlighetsklagene har vi mottatt en rekke henvendelser fra ulike hold om å ta lovlighetskontroll av eget tiltak, men i disse sakene har vi i mange tilfeller endt opp med å gi veiledning i de spørsmål som er reist.

Vi har avgitt en rekke uttalelser vedrørende forståelsen av bestemmelser i kommuneloven, forvaltningsloven og beslektede emner.

Habilitet, møteoffentlighet og andre saksbehandlingsregler for folkevalgte organer er blant de tema hvor vi har hatt flest henvendelser.

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMNO	6	5	1	0	0	0	0	0
Sum	6	5	1	0	0	0		

63.2 Valg

Fylkesmannen mottok i 2013 kun noen få telefonhenvendelser om valget.

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Det ble i 2013 behandlet en henvendelse fra privatperson om kartlegging og fastsettelse av kommunegrensen mellom Gildeskål og Meløy kommuner. Vedkommende var av den oppfatning at kommunegrensen var uriktig slik at denne i det aktuelle området ikke sammenfalt med hans private eiendomsgrense. Etter å ha konferert med Kartverket besluttet Fylkesmannen å stille saken i bero. Kopi av svarbrevet ble sendt begge kommuner til orientering.

Etter anmodning og forslag fra Kartverket ble det i 2013 gjort vedtak og offisiell fastsettelse av kommunegrensene i sjø mellom kommunene Flakstad, Moskenes, Bodø, Værøy, Røst, Meløy og Rødøy.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Fylkesmannen oppfordrer jevnlig kommunene til å komme med innspill til prosjektsøknader som legger til rette for interkommunale løsninger på ulike tjenesteområder.

I vårt brev til kommunene der vi inviterer til å sende inn søknader om skjønnsmidler, har vi understreket at vi gir høy prioritet til søknader om støtte til iverksetting av relevant interkommunalt samarbeid.

I samarbeid med KS-Nordland ble det i 2010 utarbeidet en kartlegging av alle former for interkommunalt samarbeid i Nordland. Den praktiske gjennomføringen ble utført av NIVI Analyse. For å få en oppdatert status på dagens samarbeid, ble det ved utgangen av året satt i gang et prosjekt med en supplerende kartlegging av alle former for interkommunalt samarbeid. Resultatet av denne kartleggingen vil bli fremlagt på Fylkesmannens kommunekonferanse i mars 2014.

Når det gjelder tildelte skjønnsmidler i 2013 til interkommunale samarbeidsordninger, kan vi bl a nevne felles barneverntjenester, miljørettet helsevern, samarbeid om sykehjemsløsninger, samarbeid vedr deltidsreformen, plansamarbeid og legevaktsamarbeid. Også må nevnes at Fylkesmannens fornyingspris 2013 gikk til Vesterålen regionråd for etableringen av "Vesterålen barnevern".

Vi har ellers en aktiv kommunedialog der vi søker å stimulere til forpliktende samarbeid. På våre nettsider har vi lagt inn en "Erfaringsbase" der kommunene kan få tilgang til et utvalg av gode eksempler - bl.a. på interkommunale samarbeidsordninger.

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

66.2 Saker om ekspropriasjon

Vi har i 2013 innvilget forhåndstiltredelse i to saker etter plan- og bygningsloven.

Vi har behandlet to klagesaker på ekspropriasjon etter plan- og bygningsloven. Begge ble stadfestet.

Ved årsskiftet 2013/2014 har vi liggende ubehandlet en klage på forhåndstiltredelse samt en søknad om forhåndstiltredelse.

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMNO				Ingen saker til behandling i 2013.
Sum	0	0		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMNO	0	0	0	Ingen saker til behandling i 2013
Sum	0	0		

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.
62 Kommuneøkonomi	kr 1 603 051,09 kr 0,00
66 Bolig- og bygningsrett	kr 1 309 688,40 kr 0,00
Andre oppgaver under KRD	kr 898 242,19 kr 0,00
Sum:	kr 3 810 981,00 kr 0,00

Arbeidsdepartementet

Resultatområde 73 Sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

Behandling av klager (2012 i parentes).

Behandlede klager	130	(107)
Stadfestet	108	(81)
Endret/opphevet	22	(26)
Restanser ved utgangen av året	4	(20)

Liten variasjon i antall mottatte klagesaker de seneste år. Endrede/omgjorte saker har gått ned fra 25 til 17 % fra 2012 til 2013.

Saksbehandlingstiden har variert i løpet av året, men 98 % av sakene er behandlet innen 3 måneder og 86 av sakene, 66 %, innen en måned

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen – formidlingstiltak og kompetanseutvikling

Fylkesmannen og NAV Nordland koordinerer sine formidlings- og kompetansetiltak.

Opplæring i lov, forskrifter og rundskriv

Fylkesmannen har gjennomført opplæring i hver av de 9 tjenesteområdene som Nav-kontorene i Nordland er organisert i. God oppslutning fra Nav-kontorene.

Utover planlagte bidrar vi med råd og veiledning overfor Nav-kontorene på forespørsel pr telefon og e-post.

Mulighetskonferansene

Medarbeider fra fylkesmnnen deltok i planlegging og gjennomføring av konferansene. Vi fordelte kompetansemidler til Nav-kontorene for å sponse deltakelse på konferansene.

Personalsamlinger

Fylkesmannen har samarbeidet med NAV Nordland om samlinger for alle Nav-medarbeiderne i Nordland. Her var det blant annet fokus på inkluderingskompetanse og systematisk oppfølgingsarbeid overfor unge.

Partnerskapsmøter på TO-nivå

Vi har sammen med NAV Nordland deltatt på møter i samtlige 9 tjenesteområder, hvor respektive rådmenn og Nav-ledere deltar. Her er vi opptatt av å samordne og formidle forventninger til kommunene/Nav-kontorene og understøtte helhetlig, integrert statlig og kommunal tjenesteyting ved lokal kontorene.

Videre formidler vi våre erfaringer fra tilsyn, klagebehandling og oppfølging av satsninger som gjeldsrådgivning og kvalifiseringsprogrammet. I 2013 har dessuten «Midlertidig bolig» vært tema på møtene på bakgrunn av innspill fra rådmenn og Nav-ledere.

Nav-lederkonferanser

Fylkesmannen og NAV Nordland samarbeider om to årlige konferanser, over to dager, for Nav-lederne. På høstkonferansen ble blant annet følgende tema tatt opp:

- Interkommunalt samarbeid om økonomisk rådgivning.
- Oppfølgingsarbeid, særlig overfor ungdom.
- Håndtering av vold og trusler i et ledelsesperspektiv, og
- Relasjonsledelse.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

Fylkesmannen har hatt KVP som eget tema i alle partnerskapsmøtene og på møtene i Samarbeidsforum, der Nav Nordland, Fylkesmannen, KS og fylkets rådmannsutvalg er representert. Ellers er dedikert medarbeider tilgjengelig for råd og veiledning for fylkets Nav-ansatte, et tilbud som blir brukt, men i varierende grad.

Våren 2013 arrangerte vi opplæringsrunder i rundskriv og forskrift for KVP med deltagelse fra alle kontor.

I år valgte vi å gi et økonomisk bidrag til alle kontor slik at de kunne få mulighet til å sende deltagere til årets Mulighetskonferanser. Tema for konferansen var "Arbeidsrettet brukeroppfølgning – mulighetenes kunst?" og deltagelsen fra Nordland var stor, både som gruppeverter og som ordinære deltagere.

I samarbeid med Nav Nordland planla og gjennomførte vi tre regionale personalsamlinger for alle fylkets Nav-medarbeidere. Her hadde vi fokus bl.a. på forskning gjort på KVP og den viktige inkluderingskompetansen. I en av samlingene hentet vi inn kompetanse fra Nav-Arendal og hadde læringsverksted om systematisk ungdoms- og oppfølgingsarbeid.

Høsten 2013 gjennomførte Fylkesmannen, med bistand fra frikjøpt kompetanseveileder fra lokalkontor, temadager i 5 utvalgte kontor. Kontorene ble valgt ut da de hadde få deltagere i forhold til forventet deltagertall. Her ble organiseringen av KVP-arbeidet gjennomgått, diskutert og mulige løsninger for alternativ organisering skissert. Det ble også gjort en grundig gjennomgang av aktuelle kandidater og hvordan man kan lage gode kartlegginger og program.

Etter de gode erfaringene fra nettverkssamlingene høsten 2012, har Fylkesmannen i samarbeid med Ungdom i Svevet og Universitet i Nordland laget et inspirasjonshefte til godt veiledningsarbeid i Nav-kontor. Dette heftet er distribuert til alle kontor og vil bli tatt i bruk som fordypningsmateriale i forbindelse med AV-direktoratets nye veiledningsplattform.

73.4 Utenrettslig økonomisk rådgivning

I oktober 2013 ble det gjennomført grunnkurs i gjeldsrådgivning. 15 kommuner deltok med 1-3 deltakere. Responsen fra deltakerne var svært positive og videregående kurs ble etterlyst. Det planlegges å arrangere videregående kurs våren 2014, og basis- og grunnkurs høsten 2014.

Fylkesmannen har ikke deltatt på nettverkene innen fagområde i 2013. Dette har blant annet sammenheng med langtidssykefravær blant medarbeidere og at opplæringen i STL har blitt prioritert. Det planlegges imidlertid å få nettverkene i drift igjen i 2014, dette har også blitt etterspurt av kommunene.

Fylkesmannen har hatt kontakt med prosjektene på fagområdet som er kommet i gang med støtte fra direktoratet. Tilskudd til disse prosjektene, som gjelder interkommunalt samarbeid på området, ble videreført i 2013. Prosjektene pågår i Narvik m/omegn, Rana m/omegn og Sortland m/omegn.

73.5 Boligsosialt arbeid

Fylkesmannens aktivitet har vært noe begrenset på dette området i 2013. Vi har fremdeles en løpende samarbeidsavtale med Husbanken og løpende dialog med dem. Tildeling av tilskudd ble foretatt på vanlig måte i samarbeid med Arbeids og velferdsdirektoratet.

2 kommuner i Nordland mottok tilskudd til boligsosialt arbeid i ulike prosjekt i 2013. En av kommunene ble innvilget midler til to ulike prosjekt. I tillegg fikk en kommune overført ubrukt tilskudd fra 2012 til 2013. I forbindelse med tilskuddsforvaltningen ble det avholdt et møte med Husbanken for å sikre samordning av tilskudd. I tillegg har vi utvekslet skriftlig informasjon om de ulike tilskuddene.

Det ble arrangert et felles dagsmøte for alle tilskuddskommunene, barnefattigdom og boligsosialt, i fylket. Husbanken deltok også på møtet. Dette for å presentere de ulike prosjektene/tiltakene og sikre samordning og erfaringsoverføring mellom kommunene.

Internt i embetet er det tett samarbeid og koordinering av boligsosialt arbeid og arbeidet med barnefattigdom.

Tilskudd boligsosialt, barnefattigdom og søknad om skjønnsmidler sees i sammenheng.

Informasjon om den statlige satsingen på boligsosialt arbeid er formidla på nettsida vår.

73.6 Barn og unge

Barnefattigdom

Ordningen med tilskudd til barnefattigdom er forvaltet av sosial og familieseksjonen i Sosial- og vergemålsavdelingen. Etter kunngjøring kom det inn 8 søknader i tillegg til 4 som fortsatt hadde midler til disposisjon etter tidligere tildelinger. 7 kommuner fikk tilskudd med friske midler i 2012, til sammen kr. 1.167.510. Tilskuddet sees i sammenheng med andre tilskuddsordninger som boligsosialt arbeid, midler til økonomisk rådgivning og skjønnsmidler. Oppfølging er knyttet til satsingen på *Vårres unga – vårres framtid*. Høsten 2013 ble det arrangert en egen samling for alle kommunene som hadde fått midler til bekjempelse av barnefattigdom og til boligsosialt arbeid. I tillegg ble det holdt et eget dagskurs i alle 8 regionene samt Bodø kommune med tema bekjempelse av barnefattigdom. Dagskursene inneholdt forelesninger og innlegg fra kommunene hvor de presenterte sitt arbeid. Nav i kommunene ble særlig utfordret til å orientere om sitt arbeid. Flere kommuner arbeider med å lage tiltaksplaner for å redusere barnefattigdom. Etter konferansen i Vesterålen har alle kommunene laget et samarbeidsprosjekt kalt *Vesterålen Barnevern + NAV i Vesterålen = sant*.

Vårres unga – Vårres fremtid

I løpet av 2011 og særlig 2012 ble satsingen *Vårres unga – vårres fremtid* til beste for barn og unge, iverksatt i alle kommunene i Nordland. FN's Barnekonvensjon ble brukt som et utgangspunkt for en kartlegging som skulle synliggjøre hvordan den enkelte kommune arbeider med barn og unge. Arbeidet ble fulgt opp fra fylkesmannens side i 2013 med regionale samlinger med tema barnefattigdom og på høsten med arbeidsmøter i regionene hvor fokus var status og fremdrift på oppfølging av kartleggingen. Kommuner med skjønnsmidler til utviklingstiltak for barn og unge ble utfordret til å legge frem sine prosjekter. Satsingen fortsetter i 2014 og er forankret i Forum for Barn og Unge som er en tverrgående gruppe med deltakelse fra alle avdelinger som skal ha fokus på helhet og samhandling når det gjelder målgruppen.

Ungdom i svevet

Fylkesmannen i Nordland i samarbeid med Universitetet i Nordland er fra 2012 og ut 2015 gitt et nasjonalt oppdrag, kalt Ungdom i svevet. Målet med oppdraget er å styrke den lokalpolitiske oppslutningen og forankringen i kommunene når det gjelder innsats overfor utsatt ungdom, og å styrke det metodiske arbeidet med målgruppen i kommunenes ordinære tjenester. Oppdraget går gjennom fylkesmennene og NAV. Alle fylker er besøkt og vi har spredt kunnskap og erfaring i mange ulike miljøer. I 2013 ble det i tillegg til erfaringsspredning arbeidet med flere utviklingsprosjekter samt forskning og kunnskapsinnhenting.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr 218 104,52	kr 473 722,68
73.9 Andre oppgaver – Sosialtjeneste (rest 73)	kr 927 303,01	kr 68 853,63
74 Tilsyn med sos. tj. i arbeids- og velferdsforv.	kr 881 133,21	kr 216 529,20
Andre oppgaver under AD	kr 15 533,27	kr 50 369,65
Sum:	kr 2 042 074,00	kr 809 475,00

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 76 Samhandling, kvalitet og helseberedskap

76.1 Samarbeid mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten

Det foreligger omforente avtaler om samhandling mellom Helseforetakene og kommunene i Nordland. Fylkesmannen deltar i møtene i de Overordnede samarbeidsorganer (OSO)sammen med den regionale samhandlingskoordinatoren og holder seg på denne måte godt orientert om utviklingen. Fylkesmannen gir råd og veiledning om helselovgivning og virkemidler knyttet til samhandlingsreformen til OSO.

Den regionale samhandlingskoordinatoren orienterer forløpende om saker som tas opp i Tvisteløysingsnemda. Disse sakene har handlet om beredskaps- og følgetjeneste for fødende, utskrivningsklare pasienter og legevaktsamarbeid.

Opplæring direkte til 44 kommuner om lovgivning knyttet til samhandlingsreformen har ikke vært en prioritert oppgave.

76.3 Kvalitetsforbedring i helse og omsorgstjenesten

Gjennom prosjektet "Framsynt tilsyn", se rapport på vår internettside, ble det i 2013 gjennomført møter med 12 kommuner. På disse møtene har vi møtt faglig ledelse i helse - og omsorgssektoren, og tema har vært kommunens ansvar for etablering av kvalitetssystemer, herunder internkontrollsystemer. Blant annet ble erfaringer fra tilsyn brukt som eksempler, og hovedtema var hvordan kan kommunene lære av hverandre og hvordan bruke tilsynsrapporter som et ledd i kvalitetsarbeidet.

Flere kommuner er i gang med prosjekter om etisk kompetanseheving, og dette har vært tema på konferanser og erfaringssamlinger i regi av Fylkesmannen og Utviklingssenter for sykehjem i Nordland. De har, sammen med KS, spesiell oppmerksomhet rettet mot etisk kompetanseheving og har utarbeidet et hefte som er sendt alle kommunene. En DVD er også under ferdigstillelse.

Legenormering i sykehjem har ikke hatt spesielt fokus fra vår side i 2013, men er fulgt opp i tilsyn og enkeltsaker.

Det er gjennomført flere kurs for saksbehandlere i helse- og omsorgstjenesten for å bedre forvaltningskompetansen. Fylkesmannen har bidratt økonomisk til dette, mens arrangør har vært RKK, regionale kompetansekontorer eid av kommunene.

Alle kommunene i Nordland leverer IPLOS-data av rimelig god kvalitet. IPLOS er vel innarbeidet i kommunene. Fylkesmannen etterspør IPLOS-registreringer gjennom klagesaksbehandling og tilsynsarbeid.

76.5 Felles digitalt nødnett

Fylkesmannens helse- og omsorgsavdeling har deltatt på et informasjonsmøte som Direktoratet for nødkommunikasjon hadde med kommunene vinteren 2013. Høsten 2013 har vi deltatt i og bistått Helse- og omsorgsdepartementet og Direktoratet for nødkommunikasjon med å arrangere to informasjonsmøter for kommunene, ett på Helgeland og ett i Salten.

76.6 Helseberedskap og smittevern

Helseberedskap. Fylkesmannens helse- og omsorgsavdeling har oppdatert våre interne varslingspunkter i krisestøtteverktøyet CIM. Vi har også oppdatert kontaktinformasjon til kommuneoverlegene og smittevernlegene i CIM. Fylkesmannen har kartlagt kommunenes muligheter for kommunikasjon og varsling til fastlegene. Ikke alle kommunene i Nordland har CIM.

Fylkesmannens helse- og omsorgsavdeling har ikke deltatt i øvelser i 2013. Vi har vært på tilsyn i en kommune der tema var helsemessig- og sosial beredskapsplan og underliggende ROS-analyse. Tilsynet følges opp i henhold til rutine i Statens helsetilsyn.

Fylkesmannen var medarrangør av den nasjonale helseberedskapskonferansen høsten 2013. Vi har sammen med Helsedirektoratet også arrangert dagsmøter med kommunene med tanke på innføring av nytt nasjonalt legevaktsnummer.

Forøvrig vises til rapport fra Fylkesmannens beredskapsstab under resultatområde 53, 54 og 55.

Smittevern. Det var i 2013 ingen saker til behandling etter smittevernloven med forskrifter. Vi blir gjennom VESUV fortløpende orientert om varsler om utbrudd av smittsom sykdom i fylket. Vi har ved henvendelse fra helsepersonell m.fl. gitt veiledning i konkrete saker på smittevernområdet, inkludert smittevernplaner.

Forøvrig vises til vårt brev av 10. juni 2013 der vi varsler at vi i begrensa omfang vil utføre dette oppdraget i 2013. Det rapporteres derfor ikke avvik.

76.7 Personell og kompetanse

Kompetanseløftet 2015. Kommunenes planer for gjennomføring og resultatrapporter ble sendt Helsedirektoratet innen fristen 1. mars 2013. Tilskudd ble utbetalt til kommunene medio mai 2013. Med bakgrunn i innsendt rapportering får vi årlig statistikkpakker fra Helsedirektoratet om personellutviklingen i personrettet pleie- og omsorgstjeneste.

Turnusleger. Vi har i 2013 hatt 40 turnusleger med oppstart 15. februar og 46 med oppstart 1 september. Vi har ikke hatt nok turnusplasser til de tildelte turnuslegene. Noen turnusleger med oppstart 1.9.13 fikk derfor plass i andre fylker etter tilleggvalg gjennomført av Statens autorisasjonskontor for helsepersonell. Alle har gjennomført kurs i akutt-og legevaktsmedisin, samt kurs i offentlig helsearbeid, og i tillegg har det vært lokale samlinger med fylkesveilederne. Tilbakemeldingene fra kursene og gruppesamlingene med fylkesveiledere er gode. Praktisk tjeneste på sykehjem er etablert som en del av turnustjenesten i fylket.

Det har ikke vært gjennomført kurs for veiledere for turnusleger i 2013. I Nordland har vi 3 fylkesveiledere for turnusleger i kommunal helse- og omsorgstjeneste. De er alle ansatt i 40 % stilling, og de har gjennomført 3 veiledningssamlinger hvert halvår. Fylkesveilederne holder også foredrag på Fylkesmannens kurs i offentlig helsearbeid for turnuslegene. Tilbakemeldinger fra turnusleger viser at veiledningssamlingene fungerer godt og har stor verdi for dem.

Fysioterapeuter i turnus. Vi har i 2013 hatt 15 fysioterapeuter i turnustjeneste i Nordland. Det er tilstrekkelig turnuskapasitet i kommunehelsetjenesten. I spesialisthelsetjenesten har det vært vanskelig å finne tilstrekkelig antall plasser, men alle har fått turnusplass. Vi har gjennomført kurs i offentlig helsearbeid for fysioterapeutene i tilknytning til kurs for turnusleger. Kurset fikk gode tilbakemeldinger fra deltakerne. Det er ikke gjennomført kurs for turnuskandidaters (fysioterapeuter) veiledere i 2013. Det ble gjennomført slikt kurs i 2012, kurset var vellykket med gode tilbakemeldinger fra deltakerne, totalt 15 deltakere hvorav seks fra Nordland. Vi planlegger å arrangere nytt kurs i 2014.

76.8 Rettsikkerhetsarbeid

Generelt om saksbehandlingstid. Fylkesmannen rapporterer saksbehandlingstid i klage- og tilsynssaker til Statens helsetilsyn i rapporteringssystemet Nestor.

Kapittel 4A. Opplæring:

13.1. Pårørendeskole, Fauske.

4.6. Innlegg seminar om tilsyn, Mo i Rana.

18.6. Innlegg seminar om tilsyn, Bodø.

19.6. Opplæring Stadiontunet sykehjem, Bodø.

20.11 Opplæring Løding sykehjem, Bodø.

Antall vedtak mottatt er 275, hvorav 269 er tatt til etterretning, 5 opphevet og 1 under behandling ved årsskiftet. Antall vedtak som gjelder for 3 måneder eller mer er 209, antall vedtak under 3 måneder er 60. 6 vedtak er registrert med mangler i start-og sluttdato ved registreringsdato.

Det har vært stor aktivitet per telefon ved oppfølging av mottatte vedtak, samt veiledning underveis i utfylling av vedtak.

Fylkesmannen har i samarbeid med de andre fylkene i Nord-Norge og Midt-Norge gjennomført møte i Tromsø 19.2. og Trondheim 6.3.

Kapittel 9. Når det gjelder rettssikkerheten for personer med psykisk utviklingshemming, så har Fylkesmannen ført kontroll med kommunenes bruk av tvang og makt, jf. helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9:

- mottatt og gjennomgått meldinger om skadeavvergende tiltak i nødsituasjoner utført overfor 26 personer
- overprøvd vedtak om bruk av tvang og makt overfor 64 personer
- behandlet søknader om dispensasjon fra lovens utdanningskrav ved gjennomføring av vedtak om tvang og makt overfor 63 personer
- gjennomført 9 stedlige tilsyn der det forelå vedtak om bruk av tvang og makt
- gjennomført systemrevisjon i en kommune der temaet var rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor personer med psykisk utviklingshemming

Fylkesmannen har i samarbeid med habiliteringstjenesten ved Nordlandssykehuset i Bodø arrangert kurs om utviklingshemmede menneskers levekår og rettssikkerhet, der 9 kommuner deltok. Ut over dette har Fylkesmannen ikke arrangert kurs eller bidratt med penger til kompetansehevede tiltak i kommunene, jf. kompetansekravet i § 9-9. Fylkesmannen gir løpende veiledning til kommunene over telefon og er i jevnlig kontakt med de ulike habiliteringstjenester i forbindelse med deres veiledning til kommunene.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Fylkesmannen hadde ingen slike saker i 2013.

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMNO	0	0
Sum	0	

77.3 Særfradrag

Av 3 primært avsluttede saker, ble 2 saker påklaget og utløste ytterligere saksbehandling.

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMNO	3	17
Sum	3	

77.4 Førerkortsaker

Vi viser til rapportering i Førerkortregisteret hvor det fremkommer detaljerte opplysninger om sakene som er behandlet ved Helse- og omsorgsavdelinga i Nordland.

Vi har omtrent samme antall saker i 2013 som i 2012. Saksbehandlingstiden er gått litt ned.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMNO	1890	17
Sum	1890	

77.5 Pasientjournaler

I 2013 mottok vi ingen pasientjournalarkiv til oppbevaring.

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMNO	0
Sum	0

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid

Mange kommuner har kommet godt i gang med å ta inn hensyn til folkehelse i sitt arbeid med kommunale planer. Det er likevel utfordringer for kommunene å ha god nok oversikt over faktorer som påvirker helse og lokal kunnskap om helseutfordringer. Fylkesmannen har ikke prioritert arbeidet med dette, det vises til brev til Helse- og omsorgsdepartementet av 10.06.13 fra Fylkesmannen i Nordland. Vi har i 2013 likevel gitt innspill om folkehelseloven og betydningen av et godt fundert folkehelsearbeid til samfunnsdelen i en del kommunale planer, til tross for at dette arbeidet har vært lavt prioritert.

Folkehelse og tverrsektorielt samarbeid med fokus på folkehelseloven er gjennomgående tema i fylkesmannens satsing på «Vårres unga – vårres framtid» (VUVF). Alle kommuner har deltatt på møter i regi av RKK (regionale kompetansekontorer i Nordland). I 2013 har det vært gjennomført seminarer i sju regioner med temaet barnefattigdom. Det har også vært gjennomført oppfølgingsmøter i fem regioner i forbindelse med kartleggingen, som kommunene gjorde i 2012, og hvordan kommunene har arbeidet etter denne. I de øvrige tre regioner blir gjennomført møter i januar 2014. Vi har hatt fokus på å ta hensyn til barn og unges oppvekstmiljø og medvirkning i kommunale planer, og vi oppfordret kommunene til å bruke resultatene fra kartleggingen, som grunnlag for oversikt i sitt arbeid med kommunale planer. Flere kommuner har tatt inn data fra kartleggingen og dermed fått synliggjort egne tjenester og muligheter for samhandling. Det er likevel mange kommuner som ikke har tatt inn disse resultatene, men vi har informert om betydningen av å bruke lokal kunnskap og lokale data. I tillegg til kartlegging i forbindelse med VUVF, har mange kommuner gjennomført Ungdata undersøkelser og har dermed et godt grunnlag for å kunne planlegge tiltak rettet mot barn og ungdom.

FRI-programmet har sammen med andre viktige levevaneområder har hatt fokus i møtene i VUVF. Midlene som følger med FRI-programmet, har ikke vært utlyst i Nordland i 2013 hovedsakelig på grunn av beløpets beskjedne størrelse. I 2014 vil Fylkesmannen disponere midlene i samarbeid med Nordland fylkeskommune som har fokus på FRI i sin kontakt med grunnskoler og skoleeiere.

Handlingsplan for forebygging av uønskede svangerskap og abort. Til sammen har sju kommuner fått tilskudd i 2013, i tillegg har Amatheia og studentsamskipnaden i Nordland mottatt tilskudd over flere år. Hovedfokus i søknadene har vært lett tilgang på prevensjon, åpen helsestasjon for studenter med tilbud om veiledning i seksuell helse, jentegruppe for 8. klasse med - «Jentesnakk» for å sette jenter i stand til å ta gode valg. Andre områder har vært samarbeid mellom kommunal helsesøstertjeneste og utekontakten, samordning av lavterskeltilbud til ungdom, inkludert klamydiakampanje, foredrag mv. Amatheia har fokus på svangerskapskurs for minoritetskvinner og undervisning i skoler i Nordland, samt deltar på yrkes- og utdanningsmessa.

Miljørettet helsevern og godkjenning av barnehager og skoler. Fylkesmannens helse- og omsorgsavdeling har gjennomgått rapporten fra TNS om godkjenningsstatus ved alle grunn- og videregående skoler i fylket. I Nordland var svarprosenten 60 %, noe som er lavt. Fylkesmannen ser at enkelte kommuner der Fylkesmannen vet at grunn- og videregående skoler i hovedsak er godkjent, ikke har svart. Det er derfor vesentlig flere godkjente skoler i Nordland enn det som framkommer i rapporten. Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med en kommune og dens tilsynspraksis på området i 2013. Gjennom mangeårige tilsyn med utvalgte kommuners tilsynspraksis har Fylkesmannen god oversikt over dette. Kommunenes tilsyn med barnehager, grunn- og videregående skoler er sterkt varierende.

Det ble i 2013 avgjort en klage over tidsbegrenset inndragning av skjenkebevilling. I en sak om utvidelse av skjenkelokale, protesterte naboer på planene, og ba om at skjenkestedet ble pålagt en del restriksjoner. Kommunens vedtak ble ikke påklaget, og saken måtte derfor avvises.

Fylkesmannen mottar årlig mange henvendelser på telefon og e-post fra kommunene om problemstillinger knyttet til alkoholovgivningen. Vi bruker derfor en del ressurser på å veilede kommunene i disse juridiske problemstillingene. Vi har i tillegg deltatt med innlegg på kurs i ansvarlig vertskap.

I 2013 flyttet Hurtigruten ASA sitt hovedkontor fra Narvik til Tromsø. Flyttingen medførte at bevillingsmyndigheten for de statlige skjenkebevillingene for de 12 hurtigruteskipene nå tilligger Fylkesmannen i Troms.

Fylkesmannen fastsetter bevillingsgebyr for befalsmesser med statlig skjenkebevilling, samt bekandler søknader om utvidelse av lokale og skjenketider for enkelte anledninger. Fylkesmannen godkjenner årlig søknad om innførsel av alkoholholdig drikk til Jan Mayen.

Resultatområde 84 Kommunale helse- og omsorgstenester

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

Vi har sammen med Helsedirektoratet arrangert dagsmøter med kommunene med tanke på innføring av nytt nasjonalt legevaktsnummer og digitalt nødnett.

Fylkesmannen i Nordland har på grunn av begrenset kapasitet, utført dette oppdraget i svært begrensa grad i 2013. Det vises til vårt brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 10. juni 2013 der dette varsles.

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Fylkesmannen i Nordland har på grunn av begrenset kapasitet, ikke utført dette oppdraget i 2013. Det vises til vårt brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 10. juni 2013 der dette varsles.

84.6 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

Fylkesmannen i Nordland har på grunn av begrenset kapasitet, ikke utført dette oppdraget i 2013. Det vises til vårt brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 10. juni 2013 der dette varsles.

84.8 Forebyggende helsetjenester

Opplæring i internkontroll og avvikshåndtering. Vi har gjennomført landsomfattende tilsyn med helsestasjonstjenesten i fem kommuner, der internkontroll og avvikshåndtering er sentrale tema. Resultatet fra de landsomfattende tilsyn skal presenteres på helsesøsterkonferansen i fylket 1. kvartal 2014.

Økt kapasitet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Vi har ikke hatt noen satsning på dette området utover

oppfølging av avvikene etter landsomfattende tilsyn. Det ble gitt avvik i fire av fem kommuner. Avvikene var i hovedsak knyttet opp til at anbefalt program i helsestasjon var redusert. Det vises til mer detaljert omtale av dette i kapittel 2.

Vi mottar en del bekymringsmeldinger fra helsesøstre i fylket. Disse er bekymret for at det nå skjer nedleggelse av eksisterende tilbud og spesielt vises det her til redusert tilbud i skolehelsetjenesten.

Frisklivssentraler. Fylkesmannen i Nordland har samarbeidet med Nordland fylkeskommune om utviklingen av frisklivssentraler i fylket. Vi har arrangert to seminarer for etablerte sentraler med mulighet for kommuner som ønsker å etablere frisklivssentral til å delta. Vi har også løpende samarbeid om kompetanseheving av ansatte ved etablerte sentraler og bidrar i nettverk blant ansatte ved frisklivssentraler. Ved årsskiftet hadde Nordland 20 etablerte frisklivssentraler, derav en interkommunal. Vi har imidlertid fått melding om at Leirfjord kommune har trukket seg ut av samarbeidet med Alstahaug kommune om frisklivssentralen.

Tilskuddsmidlene ble ikke brukt fullt ut i 2013. Dette skyldes delvis at Fylkesmannen fikk tildelt en forholdsvis stor sum mot slutten av året, samt at kvaliteten på innkomne søknader ikke var tilfredsstillende. Små stillingsressurser ved mange sentraler gjør at de ikke har kapasitet til å jobbe med prosjekter, ut over den daglige driften.

84.11 Tannhelse

Fylkesmannen har hatt jevnlig kontakt med fylkestannlegen om oppfølging av vedtak innen kapittel 4A i pasient- og brukerrettighetsloven.

84.12 Habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator

Fylkesmannen i Nordland har på grunn av begrenset kapasitet, utført dette oppdraget i begrensa omfang i 2013. Det vises til vårt brev til Helse- og omsorgsdepartementet datert 10. juni 2013 der dette varsles, og det rapporteres derfor ikke avvik.

84.13 Omsorgsplan 2015

Fylkesmannen i Nordland har også i 2013 fokusert på omsorgsplanens hovedstrategier og delplaner, både i direkte møter med kommunene og i andre fora der det har vært naturlig at planen er tema, blant annet gjennom deltakelse i Utviklingssentrenes fag- og samarbeidsråd.

Flere kommuner er fremdeles i gang med planlegging og bygging av sykehjem og omsorgsboliger. Det synes likevel som om aktiviteten i 2013 var noe lavere enn i 2012. Det er gjennomført med Husbanken med flere kommuner som planlegger forholdsvis store prosjekter. Det er usikkert hvorvidt disse blir realisert innen omsorgsplanperioden.

Vi hadde også i 2013 spesielt fokus på kompetansehevende tiltak i demensomsorgen. Fylkesmannen i Nordland innledet i 2008 et samarbeid med Kløveråsen utrednings- og kompetansesenter for demens i Nordland og har videreført dette konstruktive samarbeidet i årene etterpå.

Vi mottar mange søknader knyttet til Kompetanseløftet 2015. Stadig flere får fagutdanning og flere deltar på videre- og etterutdanning. I Nordland har Demensomsorgens ABC vært fulgt opp av Kløveråsen kompetansesenter i samarbeid med Fylkesmannen. Eldreomsorgens ABC er blitt fulgt opp av Nasjonalt senter for aldring og helse. Til sammen har omkring 1200 personer deltatt på undervisningen knyttet til disse 2 ABCene, med et klart flertall på Demensomsorgens ABC, ca 1100 personer.

Vi er kjent med at tilrettelagte dagtilbud for personer med demenssykdom i liten grad er etablert i kommunene i fylket. Det samme gjelder tilbud til pårørende. Dette er tema som er tatt opp med kommunene, på konferansen som Kløveråsen utviklings- og kompetansesenter holdt sammen med Fylkesmannen i 2013 og på konferansen som ble arrangert i samarbeid med Nasjonalt senter for aldring og helse. Vi vil fortsatt ha fokus på dette i 2014.

Alle kommuner i Nordland har fått tilbud om opplæring i "Demensomsorgens ABC", og 35 kommuner har ved

utgangen av 2013 takket ja til tilbudet. I alt har ca. 1100 ansatte i helse- og omsorgstjenesten deltatt eller deltar nå på Demensomsorgens ABC. Det er også flere kommuner som er i gang med "runde 2" i opplæringen. Opplæringen skjer i regi av Kløveråsen utviklings- og kompetansesenter.

Fylkesmannen i Nordland har i 2013 ikke arbeidet systematisk med gjennomgang av kommunale planer med tanke på om framtidens omsorgsutfordringer er tatt inn.

Når det gjelder erfaringsutveksling mellom kommuner, samarbeidet vi i 2013 med Utviklingssentrene for sykehjem og hjemmetjenester og Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse om en større konferanse der ulike prosjekter både i kommunene i Nordland og på nasjonalt nivå ble presentert. Ellers er spesielt Utviklingssenter for sykehjem aktiv i forhold til å bringe erfaringer ut på sykehjemmene i Nordland. Fylkesmannen bidrar økonomisk til dette.

Det er etablert en rekke fagnettverk for demenskoordinatorer og -kontakter i hele fylket, og alle kommuner har fått tilbud om deltagelse i demensnettverk.

Fylkesmannen er representert i fag- og samarbeidsrådet til både Utviklingssenter sykehjem og Utviklingssenter hjemmetjenester. Det avholdes 2-3 møter hvert år for hvert senter.

Hvert år arrangeres Demenskonferanse i fylket i regi av Kløveråsen utviklings- og kompetansesenter. Ved denne konferansen bidrar Fylkesmannen med ulike informasjon for å bedre demensomsorgen.

Gjennom tilsyn og klagesaksbehandling er det stor oppmerksomhet rettet mot tjenestetilbudet til personer med demens og deres pårørende. Som et ledd i eldresatsingen i Statens helsetilsyn har det vært gjennomført flere tilsyn rettet mot helse- og omsorgstjenesten til eldre og personer med demenssykdom i vårt fylke.

Fylkesmannen i Nordland har innledet et samarbeid med Universitet i Nordland vedrørende innovasjon og velferdsteknologi. Dette er helt i støpeskjeen.

84.14 Psykisk helse og rus

Alle kommunene har fortløpende fått skriftlig tilbud om oppfølging og kompetanseheving, samt informasjon om nasjonale mål, faglige retningslinjer og veiledere. Følgende konferanser har vært gjennomført:

- "Te ka slags nøtte", Narvik.
- rusforbygging barn og unge, Mosjøen.
- motiverende intervju, Bodø og Narvik.
- erfaringssamling rus og psykisk helse, Bodø.
- klient og resultatstyrt praksis, Narvik.

Fortløpende samarbeid med ulike prosjekt i fylket:

- Nordsaltenprosjektet (Hamarøy, Steigen og Tysfjord):
- samhandlingsprosjektet i Salten.
- IPS-prosjektet i NAV-Nordland og Nordlandssykehuset HF.
- IP-prosjekt Bodø.

Alle disse prosjektene har hatt fokus på tverrfaglig og tverrsektoriell samhandling, koordinerte tjenester og kvalitetsutvikling.

Fylkesmannens satsningsprosjektet "Vårres unga, vårres framtid" har ivaretatt at arbeidet med barn og unge med sammensatte problem blir bedre koordinert.

Samarbeidet med Nordland fylkeskommune har hatt hovedvekt på ungdom i videregående opplæring, med bl.a. undersøkelse på oppfølging av psykisk helse i skolen.

Det har også i 2013 vært et nært samarbeid med "Støttegruppen Nordland etter 22. juli" med samlinger og konferanse.

IS-24 har blitt sammenstilt og kvalitetssikret innen 15.4.2013. Generelt lav svarprosent i tilbakemeldingen. IS-8 har blitt sammenstilt og kvalitetssikret innen 15.4.2013.

Aktuelle stimuleringsstilskudd er tildelt i tråd med retningslinjene.

Resultatområde 85 Spesialhelsetjeneste

85.1 Abort- og steriliseringsnemndene

Steriliseringsnemnd. Nemnda har hatt en sak i 2013. Den er ikke ferdigbehandlet på grunn av at nemda ønsket oppnevning av ny verge og følgelig heller ikke rapportert til Helsedirektoratet på fastsatt skjema.

85.3 Lov om transplantasjon

Det har ikke vært noen saker i 2013.

Antall saker

Embeter	Antall
FMNO	0
Sum	0

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Det har ikke vært noen saker i 2013.

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMNO	0	
Sum	0	

85.11 Hjemsendelse, hjemhenting og gjennomføring av tvungen psykisk helsevern for pasienter som ikke har bosted i riket

Fylkesmannen i Nordland har ingen oppgaver under 85.11. Dette utføres av Fylkesmannen i Troms.

Ressursrapportering

En del av underforbruket på fagdepartementsområdene skyldes at det kun er lønn som konteres, ikke øvrige utgifter.

På 76 og 77 kap 1510 post 01 er det feilplassert lønn i størrelsesorden kr 100.000.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj. loven	kr 6 740 485,07	kr 0,00
83 Folkehelsearbeid	kr 651 120,83	kr 0,00
83.1 Folkehelsearbeid generelt	kr 1 565,00	kr 258 562,11
83.2 Tilsyn etter folkehelseloven	kr 9 323,20	kr 0,00
84 Kommunale helse- og omsorgstjenester	kr 2 648 370,21	kr 118 497,54
85 Spesialhelsetjenesten	kr 175 600,43	kr 0,00
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 2 289 377,17	kr 704 818,93
Andre oppgaver under HOD	kr 302 012,54	kr 1 941 712,69
Sum:	kr 12 817 854,00	kr 3 023 591,00

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Oppdrag for Samferdselsdepartementet

91.2 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

I løpet av 2013 har fylkesmannen i Nordland fornyet 3 konesjoner til anlegg og drift av taubaner.

Utenom disse er det jevnlig inngående meldinger fra forsikringsselskap og Taubanetilsyn vedrørende forsikringer og driftstillatelser.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for Utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Embetet håndterte 748 apostiller i 2013. Til sammenligning var det 855 apostiller i 2012.

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

Fylkesmannen skal behandle saker etter lov om trdomssamfunn og ymist anna og forskrift etter loven. Ved årets begynnelse utarbeides det rundskriv som sendes samtlige samfunn som ønsker statstilskudd. I rundskrivet opplyses det blant annet hvilke frister og krav som gjelder for søknad og utbetaling av statstilskudd.

I 2013 ble det utbetalt tilskudd for i alt 3677 medlemmer i 28 samfunn. Samlet beløp etter første og andre gangs tildeling var på kr 1.552.116. Fylkesmannen utsteder attest for godtakelse av erklæring fra forstander/prest ved tilsetting samt fører et register om hvem som til enhver tid er godkjent som prest/forstander i det enkelte samfunn. Det ble i 2013 registrert to nye trossamfunn i Nordland, samt meldt inn og godkjent et uregistrert trossamfunn. Fra tid til annen dukker spørsmålet om vigselsrett opp. Fylkesmannen er derfor nødt til å avklare dette spørsmålet ved behandlingen av nye trossamfunn.

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Det ble i 2013 mottatt 84 henvendelser om askespredning mv. Det ble innvilget 68 søknader om askespredning og 5 ble avslått. En av de innvilgede søknader gjaldt urnedleggelse på privat gravlund.

Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred

Fylkesmannen behandlet i 2013 en søknad om dispensasjon fra loven for å holde søndagsåpent. Søknaden ble innvilget. Det ble videre behandlet en søknad om å bli "godkjent" som typisk turiststed. Avgjørelsen ble utsatt i påvente av flere opplysninger. Det er fremdeles ikke mottatt supplerende i saken.

Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området

98.0 Helhetlig og strategisk ledelse

De siste årene har embetet jobbet med strategisk plan, omdømmebygging gjennom ny verdibasert profilering og helhetlig ledelse på direktørnivå. Vi har formulert vår definisjon av helhetlig ledelse som "god håndtering av de spenninger og den kompleksitet som vårt samlede oppdrag innebærer". Med dette som utgangspunkt fokuserer vi på at helheten er noe vi skaper selv, og at ledermøtet er en helt sentral arena i strategisk og helhetlig ledelse.

I 2013 ble det startet opp et Lederutviklingsprogram for både direktører og underdirektører, som skal bidra til fokus på helhetlig personalledelse i embetet. Målet med programmet er

- Felles forståelse av de ulike ledernivåene i embetet
- Utvikling av egen lederrolle for å virke i tråd med lederplakaten
- Ferdighetstrening
- Nettverksutvikling

Programmet inneholder fire samlinger á to dager, mellomprogram med mål om gjennomgang og felles forståelse av personalpolitiske rutiner samt refleksjonsgrupper sammensatt av reelle lederteam. Programmet varer ut 2014.

I 2013 konsentrerte vi oss om å bygge en felles forståelse av hva personallederrollen innebærer, dilemma, utfordringer og paradokser tilknyttet denne, oppstart til en felles «lederplakat» som beskriver hva som skal kjennetegne en leder hos oss, rutineopplæring og personalpolitikk samt gjennomgang og opplæring i egen ledelsesstil og konsekvensene dette har for samspill med både andre ledere og medarbeidere.

Lederutviklingsprogrammet er forankret og planlagt i samarbeid mellom embetsledelse og personalseksjonen. Det har vært variert mellom bidrag fra egne medarbeidere og innleide krefter.

98.1 Rekruttere, videreutvikle og beholde medarbeidere

Antall tilsatte

Fylkesmannen hadde ved årsskiftet 167 medarbeidere. Vi har få deltidsansatte på permanent basis. De som går deltid, gjør dette i forbindelse med sykdom eller uttak av foreldrepermisjon.

Tilsetninger og turnover

Vi hadde i fjor 19 tilsetninger. 3 av disse var forlengelser av tidligere tilsetningsforhold, 4 var engasjementer mens de øvrige 12 var reelle nytilsetninger. 3 av disse igjen var knyttet til oppbemanning av den nye vergemålsfunksjonen. Utskiftning var dermed 9 stillinger. En medarbeider gikk i tillegg av med pensjon i 2013, slik at samlet turnover blir på ca 5,5 %.

De fleste som slutter hos oss er medarbeidere som ønsker nye utfordringer. Antall medarbeidere som velger å slutte hos oss er moderat og anses ikke som kritisk.

Lærlinger

Det ble våren 2013 gjort aktive forsøk på å rekruttere inn lærling til kontorlag, men Nordland fylkeskommune

hadde ingen aktuelle kandidater til oss. Hos oss, vil det være aktuelt med lærlinger innen kontorfag/service, driftsledelse/vaktmester og IKT.

Tiltak for å rekruttere, videreutvikle og beholde medarbeidere

Som pilot for alle embeter, startet vi sommeren 2013 med utprøving av rekrutteringsverktøyet JobbNorge. Verktøyet er så langt erfart lett å administrere, men det har vært store utfordringer med integrasjonen til ePhorte.

I tillegg har embetet hatt en revidering av interne rutiner tilknyttet rekrutteringsprosessen, med mål om å ivareta både lovkrav og attraktivitet i jobbmarkedet. Vi opplever generelt at vi får mange og godt kvalifiserte søkere til alle våre utlyste stillinger. Totalt søkte 129 personer på til sammen 7 annonserte stillinger.

Fylkesmannen i Nordland har gjort et grundig arbeid med å utarbeide gode kravspesifikasjoner for de stillinger vi ønsker å rekruttere personell til. Dette reflekteres også i utlysningstekstene. Vi har bevisste valg av ordlyd i annonsetekstene for å prøve å rekruttere både innvandrere og funksjonshemmede. Vi har et mål om mangfold i embetet, noe som skal reflekteres gjennom invitasjoner til intervju av kvalifiserte søkere.

Vi vurderer i alle annonseringer hvilke media/fagtidsskrift vi benytter i forhold til de forskjellige målgrupper vi søker etter.

Omdømmebygging er viktig for å få de beste kandidatene til å søke våre stillinger. Dette gjøres gjennom profesjonelle og strukturerte intervju- og tilsettingsprosesser. Tidsperspektivet fra søknadsfristens utløp til iverksettelse av intervjuopprosess, er avgjørende for ikke å miste gode søkere.

Etter at tilsetning er et faktum, har vi som mål å bruke prøvetiden aktivt. Det er etablert rutiner for oppfølging i prøvetiden, der nærmeste leder er ansvarlig og skal dokumentere underveis. I tillegg har vi en fadderordning vi har fått udelt positiv tilbakemelding på. Denne ordningen gir en oppfølgings- og læringsmulighet, både for ansatt og fadder.

Det ble i fjor utviklet et eget dokument kalt «Livsfasepolitikk» som samler de tiltak vi skal sørge for gjennom lov- og avtaleverk, samt lokalt avtalte ordninger for våre medarbeidere. Dokumentet innebærer blant annet en oversikt over seniorpolitiske tiltak.

For å redusere sykefraværet, har personalseksjonen hatt tett dialog med og støtte til alle ledernivåene. Det har vært gjennomført opplæring i arbeidsgiverpolitikk og rutiner for oppfølging av sykefravær på ulike nivå, med mål om å begrense belastningen på medarbeidere som ikke er fraværende. I tillegg har personalseksjonen hatt flere avdelingsvise samtaler rundt temaet, slik at tilretteleggingsmuligheter, plikter og rettigheter har blitt kjent for alle våre ansatte.

Et viktig tiltak har også vært vårt tilbud om ergonomisk gjennomgang av arbeidsplassen for alle nyansatte og de som ytrer ønske om det.

Lønnspolitikk

Fylkesmannen og organisasjonene har i felleskap utformet lønnspolitiske retningslinjene, og er enige om at disse skal ligge til grunn ved lønnsfastsettelse ved rekruttering og lokale lønnsforhandlinger. De lønnspolitiske retningslinjene er den del av embetets personalpolitikk, og det overordna målet er å rekruttere, utvikle og beholde medarbeidere med høy kompetanse slik at embetet får løst sine oppgaver på en best mulig måte.

Inkluderende arbeidsliv

Det har vært en bevisst holdning til IA-arbeidet og dialogen med partene i embetet rundt dette temaet. IA har vært oppe på sakskartet både i Arbeidsmiljøutvalget (AMU), Samarbeidsutvalget (SAMU) og ledermøtene. For å være godt forberedt til 2014, har det også vært gjennomført et større samarbeid mellom de tillitsvalgte, vernetjenesten og arbeidsgiversiden for å utarbeide en god handlingsplan for arbeidet.

Delmål 1 Forebygging av sykefravær og oppfølging

Vi utarbeider sykefraværsmeldinger for hvert avsluttende kvartal. Det er et særlig fokus på egenmeldt fravær, hvor dialog og oppfølging er blitt utøvd i henhold til våre retningslinjer. Ethvert egenmeldt fravær vurderes opp mot hvorvidt det er arbeidsrelatert eller ikke.

Det har ved flere anledninger vært vurdert og tatt initiativ til dialogmøte med NAV og behandlende lege for å forebygge og tilrettelegge i henhold til helsesituasjonen hos ansatte. Samarbeidet med NAV arbeidslivssenter har

vært meget godt i dette oppfølgingsarbeidet.

Vi ønsker også å ha en tettere oppfølging og dialog mellom nærmeste leder og medarbeider, når det gjelder hyppig bruk av egenmeldinger/ sykmeldinger som ikke skyldes åpenbare forhold som tidligere er avklart. Dette er fravær som ikke utløser plikter i henhold til krav fra NAV eller etter arbeidsmiljøloven, men som skal avdekke mulige tilrettelegginger som kan forhindre at fraværet fortsetter eller øker.

Det totale sykefraværet for 2013 var på 5,1 %. Av dette er fordelingen slik at kvinner var sykemeldt 4,9 % og egenmeldt 1,5 % totalt 6,2%, mens menn var sykemeldt 2,4 % og egenmeldt 0,7 % totalt 3,1 %. Det totale sykefraværet viser en liten økning fra i fjor (4,8 %). Det er fortsatt slik at det meste av det legemeldte sykefraværet er langtidssykemeldinger for forhold utenfor vår kontroll.

Vi sørger for ergonomisk tilrettelegging ved nyttilsetning og ved behov meldt fra den enkelte medarbeider selv, verneombud eller nærmeste leder. Målsetting er å tilrettelegge for variasjon med sikte på å redusere og forebygge fravær.

Som et forebyggende tiltak stiller Fylkesmannen i Nordland seg positivt til og har system for trening i arbeidstiden. Dette ved at medarbeidere kan bruke inntil 1 time pr uke til dette formålet. Av embetets medarbeidere, benyttet 70 personer (ca 42 %) seg av dette tilbudet i 2013. Totalt i embetet er det blant deltakerne brukt ca 0,27 % av tilgjengelig arbeidstid til trening. Det varierer imidlertid fra 0,04-0,57 % av arbeidstiden for de som er inne i ordningen. Vi har ikke statistikk som kan vurdere om tiltaket har hatt innvirkning på for eksempel forebygging av sykefravær, m.m.

Trygghet og tillit er nødvendige faktorer for å skape en kultur for tilbakemelding. Fylkesmannen i Nordland har i 2013 arbeidet med tilbakemeldingskultur som et tiltak for en mer helsefremmende arbeidsplass. Årlig har Fylkesmannen en hel dag med alle medarbeidere samlet. Tema for denne Fellesdagen i 2013 var «medarbeiderskap», der blant annet organisasjonskultur, ansvar og plikter ble forelest og drøftet. Alle avdelinger har på ulike måter hatt temaene tilbakemeldingskultur og medarbeiderskap som gjennomgangstema i året som gikk. Noen har hatt fokus på «sånn har vi det hos oss», noen har operasjonalisert innholdet i embetets verdigrunnlag mens andre har hatt seminar om tilbakemelding, konflikthåndtering og kulturbygging.

Delmål 2 Redusert funksjonsevne

Våre annonsetekster oppfordrer de kvalifiserte med nedsatt funksjonsevne og / eller innvandrerbakgrunn til å søke. I fjor meldte 3,8 % av søkerne våre å ha innvandrerbakgrunn, mens 0,3 % meldte å ha nedsatt funksjonsevne. Det ble tilsatt en med utenlandsk opprinnelse forrige år. Dårlig eller ingen norskspråklig kompetanse, er viktigste årsak til at kvalifiserte søkere ikke får tilbud om stilling hos oss.

Delmål 3 Økning av gjennomsnittlig pensjonsalder

Vi har kun hatt en avgang fra arbeidslivet grunnet pensjonsalder i 2013, men det har vært gjort tilrettelegging av arbeidsoppgaver for å beholde arbeidstakere som har ønsket å trappe ned sin yrkeskarriere som følge av alder. Virkemidler som opprettholdelse av lønn i nye arbeidsoppgaver, redusert arbeidsmengde, god orientering om muligheter for benyttelse av seniordager samt økt ressurstilgang på personell – har blitt benyttet.

En person har redusert sin stilling i kombinasjon med uførepensjon. I 2013 har embetet nådd målet om gjennomsnittlig pensjonsalder på 67 år (ikke medregnet de som går ut i uførepensjon).

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Tilsatte med innvandrerbakgrunn

Embete	Antall 2012	% 2012	2013	% 2013
FMNO	3	2	4	2
Sum	3	2	4	2

98.2 Risikostyring

Embetet har utviklet og implementert bedre gjennomgående prosedyrer for risikostyring. Gjennom virksomhetsplanleggingen foretas det i fagavdelingene en vurdering av sannsynlighet for at resultatmål ikke blir nådd, og konsekvensene av slike avvik. Tilsvarende vurdering foretas av administrasjonsavdelingen for virksomhetskritiske funksjoner, herunder informasjonssikkerhet. De avdelingsvise risikovurderingene oppsummeres gjennom et eget skjema, med beskrivelse av aktuelle risikodempende tiltak. Den oppsummerte risikovurderingen behandles i ledergruppen hvert tertial.

For 2013 ble to områder identifisert med høy risiko. Det første var gjennomføring av vergemålsreformen. Denne ville kunne føre til kapasitetsutfordringer, spesielt dersom de digitale saksbehandlerløsningene ikke var plass eller ikke var tilstrekkelig funksjonelle. Sannsynligheten var vurdert som stor og konsekvensen vil være alvorlig. Som tiltak hadde vi beredskap bl.a i form av utsatt ferieavvikling for personell i vergemålsseksjonen og arkiv, sentralbord og økonomi. Vi må kunne slå fast at ingen digitale løsninger fungerte slik de var lovt og at problemene vedvarer også inn i 2014. Det andre området med høy risiko var at fortsatt kritisk høye rovvilttap innebærer både store utfordringer for næringa og for embetets evne til å innfri målene i rovviltforliket. Viktige tiltak ville være å arbeide for effektivt uttak av skadedyr i prioriterte beiteområder og å samarbeide med Mattilsynet for å stimulere til avkorting av beitesesongen dersom skadefelling ikke lykkes. Se forøvrig omtale i kapittel 2.5.

98.3 Medvirkning

Fylkesmannen i Nordland har en egen informasjonsstrategi. For intern informasjon brukes intranettet "innafør" og vår egen SharePointløsning. I tillegg har vi 8-12 faste møter i samarbeidsutvalget med de hovedtillitsvalgte.

Totalt har det vært 16 fagforeninger som var representert ved embetet i 2013, og av disse var det fire hovedsammenslutninger med respektive hovedtillitsvalgte. Det har vært avviklet jevnlig samarbeidsmøter mellom arbeidsgiver og arbeidstakerrepresentantene, samt evalueringsmøte av fjorårets samarbeid med embetsledelsen til stede. I tillegg har det vært avholdt to forhandlingsmøter etter HTA pkt. 2.3.4. Det ble i 2013 ikke forhandlet etter HTA pkt. 2.3.3.

Vårt arbeidsmiljøutvalg har hatt fire møter i tillegg til flere arbeidsmøter. Arbeidsgiver hadde lederansvaret i AMU i 2013. Oppfølging av sykefraværstatistikk, interne HMS-rutiner, HMS-mål, AKAN, opplæring av vernetjenesten, vernerunder, helsefremmende tiltak, AMU-handlingsplan og IA-handlingsplanen har vært gjennomgående tema.

Vernetjenesten har deltatt aktivt i den individuelle arbeidsplassvurderingen, både ved å melde inn behov for vurderinger og deltakelse underveis i vurderingsutførelsen. De har også vært aktivt deltakende i vernerunder. Det ble besluttet å anvende et nytt skjema ved vernerunder i 2013.

98.4 Likestilling og likeverd

Fylkesmannen i Nordland skal være en synlig og tillitsvekkende samfunnsaktør. Vår personalpolitikk skal bidra til at embetet er en god og attraktiv arbeidsplass. Personalpolitikken omfatter følgende: rekruttering, lokal lønnspolitikk, kompetanseutvikling, livsfasepolitikk samt et inkluderende arbeidsmiljø som er tilgjengelig for alle – uavhengig kjønn, alder, etnisitet, religion eller funksjonsnedsettelse.

Rekruttering er et område som har vært gjenstand for vurdering hva angår likestilling og likeverd. Det har ikke vært definert noe spesifikt mål ut over ønsket om mangfold i den statlige arbeidsstyrken. I hver rekrutteringsprosess arbeider vi med det mål for øye ikke å forskjellsbehandle, men la kompetanse stå i sentrum av vurderingene.

I alle utlysningstekster brukes følgende ordlyd: *«Vi er opptatt av at arbeidsstyrken i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Vi oppfordrer derfor alle kvalifiserte til å søke, uansett kjønn, alder, funksjonsevne eller etnisk bakgrunn.»*

Embetet ønsker å være både kreativ og fleksibel i vår holdning når vi blir forespurt om tilrettelegging i form av arbeidstrening/praksisplasser for personer med redusert funksjonsevne. Vi har et bevisst forhold til integrering av personer som på grunn av sin innvandrerbakgrunn sliter med å få innpass i arbeidslivet.

Vi har generelt få ansatte med etnisk minoritetsbakgrunn og ingen i lederstillinger. Det er også få søkere med en slik bakgrunn, men vi kan se en viss økning. Det viser seg også at vi har få søkere med nedsatt funksjonsevne til våre stillinger.

Når det gjelder likestilling på bakgrunn av kjønn, så ser vi at vi fremdeles har en utfordring i å rekruttere menn på saksbehandlernivå. Kvinnedominansen er økende for embetet som helhet og utgjør nå 62,5 % av arbeidsstokken.

Når det gjelder lederstillinger har vi hatt en positiv utvikling med hensyn til likestilling de siste årene. Kvinneandelen for både embetsledelse/avdelingsdirektører og underdirektører er som i 2012 på 40 %.

Ansatte i seniorsjiktet skal ha samme mulighet til karriere- og kompetanseutvikling som yngre medarbeidere. Alle seniorer får tilbud om pensjonsforberedende kurs. Ved årsskiftet var det 60 medarbeidere (35,7 %) i aldersgruppa 55 år eller eldre, og av disse er 12 medarbeidere fra 62 til 69 år (7 %).

Vi søker til enhver tid å behandle både våre medarbeidere og fremtidige arbeidstakere ut fra de behov og det ståsted de måtte ha. Fylkesmannen i Nordland skal legge til rette for at medarbeiderne i alle livsfaser får en god arbeidssituasjon og kompetanseutvikling gjennom hele yrkeskarrieren. Målsettingen er at alle medarbeidere opplever godt arbeidsfellesskap, verdsetting, mulighet for utvikling og medarbeiderskap i et godt tilrettelagt arbeidsmiljø

Fylkesmannen i Nordland skulle i løpet av 2013 ha startet ombygging av Moloveien 10-12 i Bodø. Prosessen er av ulike årsaker forsinket og vil trolig gjennomføres i 2014. Embetet må ha gode handlingsplaner, informasjonsflyt og kvalitetssikre prosessene rundt ombyggingen, slik at vi kan sikre universell utforming og også i denne perioden kan fortsette å arbeide mot målet om å være en mer inkluderende og helsefremmende arbeidsplass.

I embetet arbeides det for å motvirke stereotyper gjennom vårt personalarbeid. Tiltak i så måte er å oppmuntre til å ha temaet på dagsorden i forarbeid ved nyrekruttering, lederfora, partssammensatte utvalg, samt avdelings- og seksjonsplattformer.

Lønn

		Kjønnsbalanse			Lønn	
		m%	k%	Totalt(N)	m (kr/%)	k (kr/%)
Embetsledelse/direktør	2013	63,0	37,0	100	100	94,0
	2012	56,0	44,0	100	100	94,0
Seksjonssjef/ass. direktør	2013	61,0	39,0	100	100	104,0
	2012	56,0	44,0	100	100	91,0
Saksbehandler I	2013	41,0	59,0	100	100	100,0
	2012	43,0	57,0	100	100	96,0
Saksbehandler II	2013	36,0	64,0	100	100	100,0
	2012	40,0	60,0	100	100	96,0
Kontorstillinger	2013	14,0	86,0	100	100	98,0
	2012	5,0	95,0	100	100	105,0
Fagarbeiderstillinger	2013	0,0	0,0	0	100	0,0
	2012	0,0	0,0	0	100	0,0
Unge arb.takere inkl lærlinger	2013	0,0	0,0	0	100	0,0
	2012	0,0	0,0	0	100	0,0
Totalt i embetet	2013	43,0	57,0	500	100	99,2
	2012	40,0	60,0	500	100	97,8

Deltid

		Deltid		Midlertidig		Foreldreperm.		Legemeldt fravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i virksomheten	2013	22,2	77,8	33,3	66,7	34,7	65,3	28,6	71,4
	2012	25,0	75,0	30,0	70,0	7,0	93,0	33,3	66,7

Ansatte

	Ledere med personalansvar			Medarbeidere			Lønn		
	2013	M%	K%	Totalt	M%	K%	Totalt	M%	K/M i %
FMNO	60,0	40,0	100	30,0	70,0	100	100	96,0	

98.9 Drift av ePhorte helpdesk og testsenter for fylkesmannsembetene

Brukerstøtte:

Fylkesmannen i Nordland drifter helpdeskfunksjonen via eget brukerstøtteverktøy. Her er det registrert 114 henvendelser i 2013. I tillegg til dette kommer det antakeligvis et like høyt antall direkte telefon- og e-posthenvendelser som også utløste brukerstøtte. De fleste saker løste brukerstøtte selv. Andre utfordringer og feil ble meldt videre til leverandør.

Opplæring:

Brukerstøtteverktøyet inneholder funksjonalitet for deling av tips og veiledninger i bruk av ePhorte. Dette blir oppdatert og vedlikeholdt av Fylkesmannen i Nordland. Denne funksjonaliteten er tilgjengelig for alle innenfor felles AD (Active Directory). I tillegg til dette mottok og besvarte embetet en rekke henvendelser som gjaldt generell veiledning og bruk av ePhorte.

Representanter for ePhorte helpdesk og testsenter har informert om ny ePhorteversjon og andre nyheter i forbindelse med felles konferanse for arkiv, GIS og IKT i 2013.

Embetet holdt kurs i bruk av utvalgsmodule for representanter for Fylkesmannen i Vestfold, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal.

Testsenter:

Ny versjon av ePhorte 4-2.0.24 ble testet. Versjonen måtte til slutt trekkes fra utrulling og erstattes med ny versjon 4-2.0.29. Denne ble sammen med nødvendig informasjon og veiledning rullet ut til embetene høst/vinter 2013. IT-ansvarlig i testsenteret assisterte i den forbindelse de fleste embetene med faglig veiledning og praktisk hjelp til installasjon og oppsett av ny versjon.

Testsenteret var sentral del av flere prosjekter som berørte embetene i 2013. Blant annet innføring av nytt rekrutteringssystem, sak-i-kart (GIS-integrasjon mot ePhorte) og overføring av områdekontorene i Reindriftsforvaltningen til de 5 nordligste embetene.

Avtaleforvaltning:

Bestilling av nye moduler og lisenser skjer via departementet og helpdesk og testsenter. Fylkesmannen i Nordland ajourfører lisensoversikten.

Andre

Ressursrapportering

Ressursområdet inneholder lønnskostnader for alle administrativt ansatte og felleskostnader som husleie, energi, ikt, rekruttering, vakthold osv. Området har en lavere relativ andel av totalen enn i 2012 på grunn av noe høyere vakanser og innsparinger på enkeltposter.

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.	
91 Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 743 109,48	kr 0,00
92 Andre faglige oppgaver for ikke-statlige virk.	kr 0,00	kr 0,00
95 Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 28 006 652,08	kr 0,00
Sum:	kr 28 749 761,00	kr 0,00